

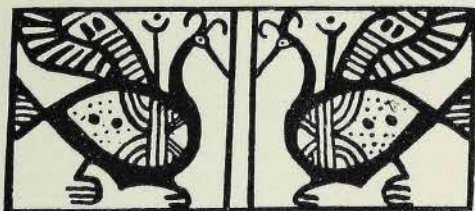
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Ν. ΣΠΑΝΟΣ, Γ. Ι. ΚΗΠΙΑΔΗΣ, Π. ΧΙΔΙΡΟΓΛΟΥ, Κ. ΧΡΥΣΑΝ-
ΘΗΣ, Α. ΒΟΡΕΑΔΗΣ, Κ. ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ, Π. Κ. ΧΡΥΣΑΝ-
ΘΗΣ, ΜΑΡΙΑ ΠΑΤΤΙΧΗ, ΚΛΑΙΡΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ, ΚΙΚΑ ΟΛΤΜ-
ΠΙΟΥ, Κ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ, ΠΟΛΑ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ.

ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

125-126

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Ἐτησίαι συνδρομῆ	£1,500 μίλς
Ἐτησίαι συνδρομῆ διὰ βιβλιοθήκες, σχολεῖα, ὀργανισμοὺς	£2,000 μίλς
Ἐτησίαι συνδρομῆ ἑξωτερικοῦ	£2,500 μίλς
Τιμὴ τεύχους	£0,150 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίαι ἐπιστρέφονται.

Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ν. ΣΠΑΝΟΥ: Γ. Ι. Κηπιάδου «Ἀπομνημονεύματα...»	σελ. 113
Γ. Ι. ΚΗΠΙΑΔΟΥ: Ἀπομνημονεύματα τῶν κατὰ τὸ 1821 ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ τραγικῶν σκηνῶν	115
Π. ΧΙΔΙΡΟΓΛΟΥ: Ὁ τουρκικὸς ἔθνικὸς ὕμνος	129
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Μνημόσυνο	130
Α. ΒΟΡΕΑΔΗ: Μαρία Π. Ἰωάννου (ποίημα)	132
Κ. ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ: Ὁ Τεῦχος κ' ἢ Σαλαμίνα τῆς Κύπρου	133
Π. Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Εἰκοσιένα (καλλιγράμμα)	139
ΜΑΡΙΑΣ ΠΑΤΤΙΧΗ: Τεχνολογία καὶ Λογοτεχνία	140
ΚΛΑΙΡΗΣ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ: Τρία ποιήματα	143
ΚΙΚΑΣ ΟΛΥΜΠΙΟΥ: Ζωὴ (διήγημα)	144
Κ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ: Δυὸ ποιήματα	146

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Πνευματικὴ Κύπρος: Μαρία καὶ Παναγιώτης Ἰωάννου — Κ. Χρυσάνθη: Ἡ γκαλερὶ «Ἀργώ», Τὸ φιλολογικὸ ἀπόγευμα τοῦ «Ἐθνικοῦ Θεάτρου», Ἡ συγγραφὴ Ἱστορίας τῆς Κύπρου — ΘΕΑΤΡΟ — Κ. Χρυσάνθη: Φρ. Σίλλερ «Μαρία Στούαρτ», Γ. Θεοδοῦ «Τὸ παιγνίδι τῆς τρέλλας καὶ τῆς φρονιμάδας» — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Πόλας Γεωργιάδου: Ν. Κουρῶ «Εἰσαγωγή στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ λογοτεχνία. — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ (Κ. Μόντη «Διηγήματα»).

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.

Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ ΑΤΑ., Λευκωσία.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα : ΦΡΙΞΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γραμματέας : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΑ'

ΦΛΕΒΑΡΗΣ — ΜΑΡΤΗΣ 1971

ΑΡ. 125—126

Γ. Ι. ΚΗΠΙΑΔΟΥ : «ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ...»

Το μικρό βιβλίο του Γεωργίου Ι. Κηπιάδου «Απομνημονεύματα τών κατά το 1821 ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ τραγικῶν σκηνῶν» ἀποτελεῖ τὴν πρὸ ὀλοκληρωμένη μέχρι σήμερα μαρτυρία γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ τραγικοῦ Ἰουλίου τοῦ 1821 στὴν Κύπρο. Καὶ ὅμως εἶναι ἄγνωστο βιβλίο καὶ ἀπόρσιτο, γιατί ἐλάχιστα ἀντίτυπα του ὑπάρχουν στὴν Κύπρο. Ἀπὸ καιρὸ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἐπανεκδοθῆ, γιατί εἶναι ἡ πρὸ σημαντικὴ πηγὴ γιὰ τὰ γεγονότα τῆς 9ης Ἰουλίου. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῶν 150 χρόνων τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας παρουσιάζουμε τὸ ἔργο ἀπὸ τίς σελίδες τῆς «Πνευματικῆς Κύπρου» σὰν μικρὴ συμβολὴ στὸν Πανελλήνιο ἑορτασμό τῆς ἐθνικῆς μας ἐλευθερίας.

Ὅπως θὰ καταλάβῃ ὁ ἀναγνώστης διαβάζοντας τὸ ἔργο στὶς ἐπόμενες σελίδες δὲν πρόκειται γιὰ καθατὸ ἀπομνημονεύματα, ἔργο δηλαδὴ στὸ ὁποῖο ὁ συγγραφέας ἐκθέτει γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἔγιναν λαμβάνοντας μέρος ὁ ἴδιος ἄμεσα ἢ ἕμμεσα. Ὁρθότερος θὰ ἦταν ὁ ὅρος «Βιδήσεις» ἢ «Πληροφορίες», γιατί ἀκριβῶς γιὰ πληροφορίες πρόκειται. Ὅπως παρατήρει ὁ ἄγνωστός μας Ν. Γεωργιάδης στὴν ἐφημερίδα «Ὁμόνοια» τῆς Ἀλεξάνδρειας: «Ὁ συγγραφέας τῶν ἀνεκδότων τούτων εἰδήσεων κατέγινε πρὸ πολλοῦ, ἀναδιψῶν τοὺς κώδικας τῶν Μητροπόλεων, χειρόγραφα σύγχρονα αὐτοπτῶν μαρτύρων, οἷον μικρὸν τι χειρόγραφον Ἰωάννου Παπα Παύλου, καὶ μετ' ἐπιμελείας ἀκροῦμένου τὰς γεροντικὰς διηγήσεις, κατήρτισεν ἐπομένως χρησιμώτατον βοήθημα διὰ τὴν μέλλουσαν ποτε γενικωτέραν ἱστορίαν τῆς νήσου». (1) Στὸν «Τηλέγραφον» τῆς Ἀλεξάνδρειας σημειώνεται: «Τὸ βιβλιάριον εἶναι λίαν ἄξιον προσοχῆς καὶ θὰ χρησιμεύσῃ ὡς πηγὴ εἰς τοὺς μέλλοντάς ποτε νὰ συγγράψωσιν ἐνιαίαν τὴν ἱστορίαν τῆς Νήσου.» (2)

Τὸ βιβλίο ἀποτελεῖ πραγματικὰ σήμερα πηγὴ γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1821 στὴν Κύπρο. Δὲ μπορούμε ὅμως νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Κηπιάδης ἔχει ἐξαντλήσει τὸ θέμα του σὲ β, τι ἀφορὰ καρατομηθέντες καὶ ἀπαγοισθέντες. Στὰ χεῖρα τοῦ κ. Θεοδώρου Παπαδοπούλλου, Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν, εὐρίσκεται ἀνεκδοτὴ ἐργασία τοῦ ἀειμνήστου πατέρα του Χαραλάμπου Παπαδοπούλλου μὲ τὸν τίτλο «Ἡ ἐκατόμβη πῆς 9ης Ἰουλίου», στὴν ὁποία ἀναφέρονται περισσότεροι ἀπὸ 200 μάρτυρες τῆς 9ης Ἰουλίου, τοὺς ὁποίους δὲν βρισκόμεν στὸ ἔργο τοῦ Κηπιάδου. (3) Ἡ παρατήρηση αὐτὴ δὲ μειώνει τὴν σημασία τῶν «Απομνημονευμάτων...» Πρὶν ἑκατὸ χρόνια ἦταν ἐπινοώτατο ἔργο τὸ νὰ περιέλθῃ κανεὶς τὴν Κύπρο καὶ νὰ συγκεντρώσῃ ἐξαντλητικὰς πληροφορίες γιὰ γεγονότα, πὺ εἶχαν γίνῃ 70 περίπου χρόνια πρὸ μπροστά. Ἐπομένως καὶ στὴν ἔκταση καὶ στὴν πληρότητα πὺ μᾶς ἔχει παραδώσει τὸ ἔργο του ὁ Γεώργιος Κηπιάδης δὲν μπορούμε παρὰ νὰ δοῦμε μακροχρόνια καὶ ἐπίπονη ἐργασία. Τὸ μαρτυρεῖ ἐξάλλου καὶ ὁ ἴδιος στὸν ἐπίλογο τοῦ ἔργου που.

Τὸ ἔργο ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὴν δεῦτερη ἐκδοση, πὺ εἶχε γίνῃ στὴν Ἀλεξάνδρεια ἀπὸ τὸ Τυπογραφεῖο «Ἡ Ὁμόνοια» τῶν «Βιτάλη καὶ Μανουσάκη» στὰ 1888. Ἡ πρώτη ἐκδοση δὲν πρέπει νὰ εἶχε προηγηθῆ κατὰ πολὺ. Εἶναι μάλιστα σχεδὸν βέβαιο ὅτι ἔγινε κατὰ τὸ ἴδιο ἔτος ἢ τὸ πολὺ κατὸ προηγούμενο, ἂν κρίνωμε ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ κρίσεις γιὰ τὴν πρώτη ἐκδοση πὺ παραθέτει ὁ συγγραφέας στὶς σελίδες 54—58 τῆς δεῦτερης, εἶναι γραμμένες στὰ 1888 καθὼς καὶ μὴ ἐπιστολὴ εὐχαριστήρια τοῦ Ἀλεξ. Ρ. Ραγκαβῆ, τὴν ὁποία παραθέτουμε πρὸ κάτω. Ἡ κρίση μάλιστα τοῦ Ν. Γεωργιάδου ἀναφέρει τὸ βιβλίο σὰν «ἄσπι ἐκδοθέν». Ἡ δεῦτερη ἐκδοση εἶναι «ἐπιμνημένη». Καὶ τοῦτο γιὰ νὰ ἀνταποκριθῆ, φαίνεται, ὁ Κηπιάδης στὴν παρατήρηση ὅτι «τὸ βιβλίον ἔχει ἐν κατὸν ὅτι εἶναι σύντομον», ὅπως παρουσιάστηκε στὴν πρώτη ἐκδοση. Στὸ ἐξώφυλλο μετὰ τὸν τίτλο ὑπάρχει ἡ φράση «Ἀγῆρας ἢ δόξα τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων». Στὶς σελίδες 3—4 εὐρίσκεται ἡ ἀφιέρωση τοῦ ἔργου στὸν θεῖο καὶ διδάσκαλο τοῦ συγγραφέα Δημήτριον τὸν Θεμιστοκλῆ. Τὶς σελίδες 5—33 κατέχει τὸ Μέρος Α', τὸ ὁποῖο ἀναδημο-

σιεύουμε δλόκληρο. Τὸ Μέρος Β' κατέχει τὶς σελίδες 34—41 καὶ εἶναι ποίημα σὲ λόγια γλώσσα, ἐκτάσεως 31 ἑξαστίχων στροφῶν, ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς 9ης Ἰουλίου. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Κηπιᾶδης τὸ ποίημα «πιστὴ καὶ ἀληθὴς εἶναι τῶν συμβεβηκότων ἀφήγησις». Τὸ Μέρος Γ' κατέχει τὶς σελίδες 42—47 καὶ εἶναι ἐπίσης ποίημα ἀλλὰ μὲ μεταπλασὴ τοῦ ιστορικοῦ γεγονότος, τὸ ὁποῖον ἐξιστορεῖ ὁ συγγραφεὺς στὴν τελευταία παράγραφο τοῦ Μέρους Α'. Ὁ Ἐπίλογος κατέχει τὶς σελίδες 48—54 καὶ περιλαμβάνει στίς σελίδες 50—54 βιογραφία τοῦ Δημητρίου Θεμιστοκλῆ. Στὶς σελίδες 54—58 δημοσιεύονται «Κρίσεις κατὰ τὴν πρώτην ἔκδοσιν» καὶ στίς σελ. 59—64 «Κατάλογος τῶν συνδρομητῶν».

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆ εἶναι ἡ ἀκόλουθη: (4)

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τῆ 15 Ἰουνίου 1888.

Κυρίε μου,

Λαθὼν καὶ διατρέξας τὰ ἡμέτερα Ἀπομνημονεύματα τῶν κατὰ τὸ 1821 ἐν τῇ Νήσῳ Κύπρῳ τραγικῶν σκηνῶν, σπεύδω νὰ σὰς εὐχαριστήσω, διότι εὐπρεστήητε νὰ μοὶ κοινοποιήσετε αὐτά. Θεωρῶ ὅτι ἔθνικὸν καθκὸν ἐκτελοῦσιν ὅσοι τὰ καθέκαστα γνωρίζοντες τῶν περιπετιῶν, δι' ὧν ἡ πατρίς διπλήθε κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῆς ἐνδόξους καὶ δεινὰς ἐποχάς, δὲν ὀκνοῦσι νὰ φέρωσιν αὐτὰ εἰς κοινὴν γνῶσιν διὰ συγγραφῶν. Οὕτω συντελοῦσι τὸ καθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν ποτὲ ἀρτίαν σύνταξιν τῆς ἔθνικῆς ἱστορίας, ἥτις ὀφείλει νὰ σπριζήται ἐπὶ πραγμάτων μᾶλλον ἢ ἐπὶ θεωριῶν.

Δέξασθε, Κυρίε μου, τὴν ἐκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης μου καὶ τῆς ἐξαιρέτου ὑπολήψεως.

Α. Ρ. Ραγκαβῆς.

Πρὸς τὸν Κύριον

Γ. Ι. Κηπιᾶδην, Δικηγόρον
Εἰς Ἀλεξανδρείαν.

Σὰν δεῖγμα τῆς ποιητικῆς ἱκανότητος τοῦ Γ. Κηπιᾶδη παραθέτομε τὶς τέσσαρις πρῶτες στροφὰς ἀπὸ τὸ Μέρος Β'.

Καθὼς ὁπότεν εἰς τὰς θαλάσσας,
Πνεῦμα Ζεφύρου σφοδρὸν φυσήσῃ,
Κ' ἐγείρῃ κύματα μελαινά,
Κ' εἰς τοὺς αἰθέρας συνάμα πάσας
Τὰς καταγιγῆδας ἐξαιφνης οειση
Κλονίσῃ βράχους τε καὶ βουνά,

Καὶ μ' ἓνα πάταγον ἀνασπᾶσῃ
Πρόρριζα δένδρα μικρὰ μεγάλα,
Νέφη ὑψώσῃ κοινορτοῦ,
Καὶ ἐρημώσῃ σπαρτὰ καὶ δάση,
Πιπνὰ διώξῃ, ἐμφυχα ἄλλα.
Οὕτω ἡ Κύπρος ὑπὸ φρικτοῦ

Καὶ μιὰ τελευταία παρατήρησις. Τὸν κατάλογο, στὸν ὁποῖο καταγράφεται ὅλη ἡ περιουσία τῆς Μονῆς Κύκκου ποὺ λεηλατήθηκε στὰ 1821, καὶ τὸν ὁποῖο καταχωρεῖ «αὐτολεξί» ὁ Κηπιᾶδης, δημοσιεύουμε διατηρώντας πιστὰ τὴν ὀρθογραφία.

Ν. Σ. ΣΠΑΝΟΣ

Σημειώσεις:

1. Ν. Γεωργιάδης, «Ἀπομνημονεύματα τῶν κατὰ τὸ 1821 ἐν τῇ Νήσῳ Κύπρῳ Τραγικῶν Σκηνῶν», ἐφημερίδα («Ομόνοια») Ἀλεξανδρείας, ἀρ. φυλ. 2324 καὶ 2326, 1888. Ἡ κρίσις γράφτηκε γιὰ τὴν πρώτη ἔκδοσιν καὶ ἀναδημοσιεύεται στὴν δευτέρῃ ἔκδοσιν ἀπὸ τὸν Κηπιᾶδη, σελ. 54—57.

2. «Τηλέγραφος» Ἀλεξανδρείας, ἀρ. φυλ. 1933. Ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὸν Κηπιᾶδη στὴν δευτέρῃ ἔκδοσιν τοῦ ἔργου του σελ. 57.

3. Ο κ. Θεόδ. Παπαδόπουλλος χαρακτηρίζει τὸ ἔργο τοῦ πατέρα του σὰν «εὐρύτερο καὶ λογοτεχνικώτερο ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Κηπιᾶ-

Συνεταράχθη τρόμου ὁπότε,
Τοῦ τότε Ἄνακτος Μαχμοῦτ ἀφίχθη
Ἵ ἀποτρόπαιος ὄρισμός,
Ἵ ἵνα θερίσῃ τὸ ἄνθος τότε
Τῶν εὐγενῶν τῆς, οὐς ὑπωπητεύθη,
Ἵ ὅτι συνώμοσαν ἐκθρικῶς.

Ἵ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου τρέχει,
Ἵ μὲν ἔς τῶν φράγκων τὴν προστασίαν
Ἵ ὁ δὲ εἰς φάραγγας εἰς βουνά.
Ἵ Ἀλλὰ οὐδέεις τῶν ὄσουλων ἔχει,
Παντοῦ τυγχάνων τὴν ἀπαίσίαν
Ἵ γχόνην, μάκαιραν καὶ δεινά.

δὴ ἀλλὰ γραμμένο πᾶν στίς ἴδιες γραμμές». Οἱ δύο αὐτὲς πηγὲς καὶ ἄλλα ἔργα, ἱστορικὰ καὶ ποιητικὰ, θὰ περιληφθοῦν σὲ τόμο, ποὺ ἐτοιμάζει τὸ Κέντρο Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν Κύπρου μὲ θέμα τὰ γεγονότα τῆς 9ης Ἰουλίου 1821. Ὁ τόμος θὰ ἔχῃ τίτλο «Ἡ ἐκατόμβη τῆς 9ης Ἰουλίου» καὶ θὰ εἶναι ἡ κύρια συμβολὴ τοῦ Κέντρου στὸν ἑορτασμὸ τοῦ Ἑτοῦς Παλιγγενεσίας. Τὶς πληροφορίες ὀφείλω στὸν κ. Παπαδόπουλλο, τὸν ὁποῖον εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς.
18882, σελ. 55.

4. Γ. Κηπιᾶδης, «Ἀπομνημονεύματα...», 18882, σελ. 55.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΚΗΠΙΑΔΟΥ:

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1821 ΕΝ ΤΗ, ΝΗΣΩ, ΚΥΠΡΩ, ΤΡΑΓΙΚΩΝ ΣΚΗΝΩΝ

ΤΗ ΙΕΡΑΙ ΚΑΙ ΑΓΗΡΩ ΜΝΗΜΗ
ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ ΘΕΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΜΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ
ΑΝΔΡΟΣ ΕΠΙ ΜΑΚΡΟΝ ΤΑ ΜΑΛΑ ΤΗΝ ΦΥΣΑΣΑΝ
ΠΑΤΡΙΔΑ ΕΤΕΡΓΕΤΗΣΑΝΤΟΣ
ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΤΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΕΝΕΚΕΝ
ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΕΚΠΟΝΗΣΑΣ

Ἐπειδὴ Σὺ, ὦ ἀγαστέ, τῆς Πατρίδος γόνε, καὶ κατὰ τὴν κρίσιμον καὶ πολυστέ-
νακτον ἐκείνην τοῦ 1821 ἐποχῆν, καὶ εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον, μετὰ ζήλου καὶ προ-
θυμίας, ἐπὶ χρόνους μακροὺς εἰργάσθης ὑπὲρ τῆς ἀναμορφώσεως καὶ ἀναπλάσεως
τῶν συμπολιτῶν Σου, οὐ μόνον ὡς ἱεροφάντης τῶν Μουσῶν ἐν τῇ πρώτῃ ὑπὸ Σοῦ
συσταθείσῃ Ἑλληνικῇ Σχολῇ, ἀλλὰ καὶ ὡς κηρυξ εὐγλωττος ἐπ' Ἐκκλησίαις τοῦ
θείου λόγου, ἀπὸ τοῦ 1819 μέχρι τοῦ 1848, τὸ ἐλάχιστον τοῦτο ἔργον μου κατὰ κα-
θῆκον ἀφιερῶ εἰς τὴν μνήμην Σου τὴν ἱεράν, ὅπως τὸ ὄνομά Σου ἀπαντᾷ καὶ γε-
ραίρηται μετὰ τῶν συγχρόνων ὀνομάτων τῶν Μαρτύρων ἐκείνων, οἵτινες θύματα
προσηνέχθησαν ἰλασμοῦ ἐπὶ τοῦ θωμοῦ τῆς Πατρίδος, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν βουλή τοῦ
Μεγάλου Σαβαάθ, ὑπὸ δοκμασίαν φοβερὰν καθυπεβάλλετο ὁ περιοσίσιος λαὸς Του,
προωρισμένος παρ' Αὐτοῦ ἐπίζηλον νὰ λάβῃ καὶ αὐτίς ἐν τῷ κόσμῳ θέσιν, καὶ νὰ
ἐπαναλάβῃ τὸ καθῆκον τῆς μεγάλης ἀποστολῆς του, κατὰ τὴν θεοβάδιστον Ἀνατο-
λήν, τὴν πρώτην ταύτην κοιτίδα τοῦ ἀνθρώπου, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

Γ. Ι. ΚΗΠΙΑΔΗΣ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Καθ' ὃν χρόνον ἐν Πελοποννήσῳ τε καὶ Στερεᾷ Ἑλλάδι ἀνεπετάσθη ἡ κυανό-
λευκος σημαία τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἐλευθερίας, καὶ σύσσωμος ἡ τότε φοβερὰ Ὀ-
θωμανικὴ Αὐτοκρατορία συνεταράχθη, καὶ διὰ στόλων καὶ στρατῶν ἐπετέθη ὡς Γο-
λιάθ κατὰ Δαβὶδ, καὶ ἵνα καταπίξῃ πανταχοῦ τῆς ἐπικρατείας τῆς πᾶσαν ἐξεγερθη-
σομένην φωνὴν καὶ συμπάθειαν τῶν δούλων Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ἡρωϊκῶς μαχομέ-
νους ἀδελφοὺς, τὸν ἀφοπλισμὸν καὶ τὴν σφαγὴν διέταττε ἀπειραριθμῶν χριστιανῶν
ἀθῶων, καὶ ἐν μὲν τῇ Κωνσταντινουπόλει μαρτυρικὸν πρωτόλειον, κατ' αὐτὴν τὴν
μεγάλην ἡμέραν τοῦ Πάσχα 10 Ἀπριλίου 1821, προσηνέχθη ἐπὶ τῆς ἀγχόνης ὁ δού-
διμος τῶν Ἑλλήνων Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ σφασιασθέντες
Συνοδικοὶ του, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς τῆς τλήμονος Ἀνατολῆς πόλεσι καὶ χώραις πολλὰ
ἐπίσης ἄλλα θύματα ἱερωμένων τε καὶ προὔχοντων καὶ λογάδων τοῦ Γένους ἐπιπτον,
τότε καὶ ἡ πολυκαθὴς πατρίς ἡμῶν Κύπρος, τὸ πικρὸν τῆς σκληρᾶς ταύτης δοκμα-
σίας ποτήριον ἐποτίσθη, καὶ μετὰ φρίκης τὰ ἐκλεκτότερα εἶδε τέκνα τῆς, τὰ μὲν ἐπὶ
τῆς ἀγχόνης, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ δημίου τὴν μάχαιραν σφαδάζοντα, καὶ καθ' ἅπερ ἡ πά-
λαι ποτὲ Ραχὴλ ἔκλαυσε καὶ ἐθρήνησε, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι.

Ἦγεμὼν τῆς μαρτυρικῆς Νήσου ἐτύγγανεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1820 ὁ Κουτσούκ-
Μεχεμέτης, ὁ μετὰ ταῦτα Ἰπουργὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆς Ἀστυνομίας γενό-
μενος, ὑπὸ τὸ ὄνομα Πεπεῆ-Μεχεμέτ-Πασιάς, ἀνὴρ κρυφίνους λίαν καὶ ὑπερόπτης,

ὄν ὁ Καπετὰν Πασιάς, ὡς ὄργανον κατάλληλον ἐξελέξατο καὶ ἀπέστειλεν ἐνταῦθα, ὅπως τὴν κρατοῦσαν καταστρέψῃ τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκκλησιαστικοῦ Ἀρχοντος ἐπιρροήν, ὅστις περιβεβλημένος δυνάμει Ἀχιναμέδων καὶ Βερατίων προνομίας ἐξαιρετικὰς, τὸ μέγα τοῦ ἐθνάρχου ἔφευρεν ἀξίωμα, καὶ ἐν χερσίν ἅπασαν σχεδὸν κατεῖχε τὴν διοικητικὴν ἐξουσίαν· καὶ οὐ μόνον ἀνεξάρτητος, οὕτως εἰπεῖν, διετέλει τῶν ἐκπεμπομένων Ἡγεμόνων, ἀλλ' ἀκόμη καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς ἣ καὶ ἀνακλήσεως αὐτῶν ἀπεφάσιζεν, ἀνὰ πάσας τὰς ἐπαρχίας τῆς Νήσου κατ' ἐκλογὴν καὶ βούλησιν διορίζων τοὺς ὑπαλλήλους· οὐ μὴ ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἐνιαυσίων φόρων ἐθέσπιζεν, οἵτινες τότε μόνον εἰσепράττοντο, ὅτε οἱ ἐνὸς ἐκάστου χωρίου φορολογικοὶ πίνακες διὰ τῆς πορφυρᾶς περιεβάλλοντο ὑπογραφῆς του· πλὴν καὶ τοὺς φόρους τούτους αὐτὸς ἀπ' εὐθείας ἔπεμπεν εἰς τὸν Μέγαν Βεζύρη καὶ τὸ Κεντρικὸν Αὐτοκρατορικὸν Ταμεῖον. Ἡ δὲ παντοδυναμία του αὐτῆ εἰς τὸ κατακόρυφον σημεῖον ἰδίως ἀνῆλθεν ἐπὶ τῶν Σουλτάνων Σελήμ τοῦ Γ', Μουσταφᾶ τοῦ Δ' καὶ Μαχαμούτ Β'. 1789—1821.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπίσης ἐποχὴν, ἐπὶ τοῦ Θρόνου τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα ἐκάθητο ἰκανότατος ἀνὴρ περὶ τε τὰ Ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικά, καὶ ἐπὶ φιλομουσία μάλιστα διακρινόμενος, ὁ Κυπριανὸς Ἀρχιεπίσκοπος πάσης Κύπρου (α). Οὗτος ἐγεννήθη ἐν τῷ παρὰ τῇ πρωτευούσῃ τῆς Νήσου Λευκωσίᾳ χωρίῳ Στροβόλῳ, παιδιόθεν ἀποκαταστάς ἐν τῷ ἱερῷ Μοναστηρίῳ Μαχαιρᾶ, ἐν ᾧ ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος, καὶ εἶτα ἱερεὺς ἐν ταῖς Παραδουναβίοις Ἡγεμονίαις, εἰς ἃς κατὰ τὸ ἔτος 1783 ὡς ἀκόλουθος μετέβη τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς Χαλαμπίους πρὸς εἰσπραξίν βοηθημάτων ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Μονῆς, καὶ ὁπόθεν ἐπανελθὼν κατὰ τὸ 1802 προεχειρίσθη οἰκονόμος τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θρόνου, ὑπὸ τοῦ προκατόχου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου, ὄν καὶ διεδέξατο περὶ τὸ 1810 τελευτήσαντα ὑπέργηρον ἐν τῇ κατὰ Χαλκίδα τῆς Νήσου Εὐβοίας ὑπερορίᾳ.

Συνεπεία τῆς, ὡς εἰρηται, Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ Ἱερὰ Πύλη πανταχοῦ τοῦ Κράτους διέταξε τὸ κατ' ἀρχὰς τὸν ἀφοπλισμὸν ἀνεξαιρέτως ὅλων τῶν ραγιαδῶν Ἑλλήνων, ἔπεμψε δὲ ὡς ἐκ τούτου καὶ εἰς Κύπρον διάταγμα εἰδικόν, ἐν ᾧ ἐπὶ τὸ εὐνοϊκότερον οὕτως ἐξεφράζετο.

«Εἰ καὶ τοὺς Κώδικας ἡμῶν ἐξετάσαντες, οὐδέποτε εὔρομεν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς μετέβη εἰς τὴν ἡμετέραν ὑποταγὴν ἡ νῆσος αὕτη, τοὺς Χριστιανούς τοῦ τόπου τούτου ἐνοχοποιηθέντας τὸ παραμικρὸν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως ἡμῶν, ἀλλ' ἀπεναντίας καὶ ἀποστατησάντων τῶν Τούρκων κατὰ περιστάσεις τινάς, ἠνώθησαν οὗτοι μετὰ τῶν νικηφόρων στρατευμάτων ἡμῶν, καὶ συντέλεσαν προθύμως εἰς τὴν κατατρόπωσιν καὶ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἀποστατῶν, πλὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς γενικῆς ἡμῶν διαταγῆς περὶ ἀφοπλισμοῦ ὅλων τῶν χριστιανῶν τῆς Ἑπικρατείας, διατάττομεν νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ ἐν τῇ Νήσῳ ταύτῃ».

Ὅθεν τὴν 23 Ἀπριλίου 1821 ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως καθ' ἅπασαν τὴν Νῆσον ἐξετελέσθη τὸ τοῦ ἀφοπλισμοῦ διάταγμα, καὶ οὐδὲν ἀπεικταῖον θὰ ἐπηρεαζοῦνται, ἐὰν ἡ τοῦ Κουρτσὸν-Μεχμέτη φιλοχρηματία δὲν ἐξεγείρετο ἐν ὅλῃ τῇ θηριώδει παραφορᾷ, ἐπειδὴ εὔκαιρον τὴν περίστασιν ἐθεώρησε νὰ πλουτήσῃ, ἂν κατώρθωνε νὰ θυσιασθῶσιν οἱ τῶν τῆς Κύπρου Ἑλλήνων κράτιστοι. Τούτου ἕνεκα συνεννοηθεῖς μετὰ τινῶν Ἀγάδων, οἵτινες ἀρμοδίαν ὡσαύτως ἐθεώρησαν τὴν περίστασιν, ὅπως δι' εὐτελοῦς τιμήματος κάτοχοι γίνωσι τῶν δημοπρατηθησομένων κτήσεων τῶν προ-

(α). Τῷ Ἱεράρχῃ τούτῳ ὀφείλεται ἡ σύστασις τῆς ἐν Λευκωσίᾳ ὑφισταμένης καὶ νῦν Ἑλληνικῆς Σχολῆς, ἣν ἀνοδόμησε τὸ 1812, ὅτε καὶ πανηγυρικῶς τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς ἐτέλεσε τὴν πρώτην Ἰανουαρίου ὡς ἐν τῇ Σελίδι 173 τοῦ Κώδικος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς μνημονεύεται. Τούτου δὲ πανομοιότητι δι' ἐλαιογραφίας εἰκὼν σώζεται ἐν τῇ μεγάλῃ τῆς Μονῆς Μαχαιρᾶ αἰθούσῃ.

γραφησομένων, σὺν τῇ πρὸς τὴν Πύλῃν ἀγγελίᾳ του, ὅτι ὁ ἀφοπλισμὸς ἐπετελέσθη ἐν ἡσυχίᾳ καθυπέβαλε καὶ ὀνομαστικὸν κατάλογον 486 πρωτε ὄντων Κυπρίων χριστιανῶν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, τῶν τριῶν Μητροπολιτῶν καὶ τῶν Ἱερογμένων ἀπάντων τῶν τῆς Νήσου Ἱερῶν Μοναστηρίων, κατηγορῶν αὐτούς, ὡς ᾄθῃθεν συνεννοηθέντας πρὸς ἐξέγερσιν μετὰ τῶν ἐπαναστατησάντων Ἑλλήνων. Ἐνισχύθη δὲ ἡ κατηγορία αὕτη καὶ ἐκ τῆς ἀρίξεως εἰς τὴν Νῆσον τοῦ Κυπρίου Ἀρχιμανδρίτου Θεοφυλάκτου Θησεῶς, ὅστις ἐλλμμενισθεὶς εἰς Λάρνακα, διέδωκεν ἐπιστολάς καὶ προκηρύξεις προτρεπτικὰς εἰς ἐπανάστασιν, αἵτινες περιῆλθον εἰς χεῖρας τοῦ Ἡγεμόνος, ὅστις συνεπεῖα τούτου ἔγραψε πάραυτα εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἠτήσατο στρατόν, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἡ Κυβέρνησις διέταξε καὶ ἐφθασαν ἐξ Ἀκρῆς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου τετρακισχίλιοι (β'). Καὶ οὕτω ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ, ὑπὸ τῶν παραστάσεων τούτων παραπεισθεῖσα, δι' Αὐτοκρατορικῆς ὀριζμοῦ διέταξε τὸν θάνατον ὅλων τούτων, καὶ τὴν δήμευσιν ἀπάσης τῆς περιουσίας των.

Τινες τὸν ἀριθμὸν τῶν προγραφέντων ἐθεώρησαν ὑπερβολικόν, καθὼ λαβόντες ὑπ' ὄψιν μόνον τοὺς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ Λευκωσίᾳ θυσιασθέντας. Καὶ ὁμοίως ἀνὰ πᾶσαν τὴν Νῆσον Κύπρον πλείοτερα τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἔπесαν θύματα. Ἐπειδὴ εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐξήφθη τὸ φανατικὸν μῖσος τῶν τότε ὀθωμανῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπόπτους ἐθεώρουν πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς Ἑλληνας ραγιαδάς, ἰδίως μετὰ τὸ ἀπερίσκεπτον πραξικόπημα τοῦ, ὡς εἴρηται, Ἀρχιμανδρίτου Θεοφυλάκτου Θησεῶς εἰς τρόπον ὥστε καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀφορμὴ ἤρκει νὰ καταστῇ αἰτία θανάτου. Πολλῶν δὲ θανατωθέντων τὰ ὀνόματα, τῇ παρελεύσει τῶν χρόνων μὴ παραδοθέντα γραφῇ παρεδόθησαν εἰς τὴν λήθην. Ἀλλὰ καὶ ὁ κάλαμος ἀδυνατεῖ τῶ ὄντι νὰ περιγράψῃ τὴν ἐμπλεον φρίκης ἐκείνην κατάστασιν, ἥτις ἐπὶ μῆνα ὅλον διήρκεσε, καθ' ὃν οὐδεὶς χριστιανὸς ἐτόλμα νὰ εἴτῃ εἰς τοῦρκον, ὅ,τι καὶ ἂν ἤκουεν, οὔτε νὰ ἐξέλθῃ τὴν νύκτα τῆς οἰκίας του ὅ,τι καὶ ἂν ἐχρειάζετο. Πανικὸς δὲ φόβος τοὺς χριστιανούς ραγιαδάς ἐκράτει, καὶ οἱ Ναοὶ τοῦ Ὑψίστου κατεπατήθησαν, ἐσπλήθησαν, ἐδημεύθησαν, τὰ ἱερὰ τῶν Ναῶν ἐχλευάσθησαν, παρθέναι διεκορεύθησαν, γυναῖκες ἠτιμιάσθησαν, καὶ πᾶσα αἰδῶς ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐξέλειψε, καὶ πᾶς σπινθηρὸς ἐλεύσεως ἐσβέσθη, ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῆς ὀδύνης καὶ τῶν στεναγμῶν, καθ' ὅς οἱ ταλαίπωροι χριστιανοὶ ἐν δάκρυσι καὶ πικρίαις ἔτρωγον τὸν ἄρτον των, καὶ ἀπέλιπες κατεκλίνοντο ἀμφιβάλλοντες ἂν τὴν ἐπομένην πρωΐαν θὰ ἔφερον ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν κεφαλὴν. Καὶ ταῦτα πάντα ἐπράχθησαν ἐναντίον λαοῦ ἀθῶου, λαοῦ μὴ δόντος οὐδὲν ἀπολύτως σημεῖον ἐξεγέρσεως, καὶ μήτε κἂν ὄπλα ἔχοντος, διότι καὶ ἂν τινες ἐξ αὐτοῦ εἶχον ἀφήρουν οἱ κρατοῦντες κατὰ τὸ περὶ ἀφοπλισμοῦ διάταγμα. Ταῦτα πάντα οἱ ἐπιζῶντες μαρτυροῦσιν ἐκ τῆς γενεᾶς ἐκείνης, οἱ τὴν παροῦσαν ἡμῶν μακαρίζοντες ἐποχὴν. Σὺν τούτοις δὲ καὶ ὁ πολὺς περὶ τὴν ἱστορίαν Σπυριδῶν Τρικούπης ἐν περιλήψει ὡδε πως καὶ περὶ τῆς Κύπρου ἀφηγεῖται (γ). Ἐκ τῶν ὀδυνηρῶν συμβάντων τῆς Σμύρνης φέρομεν τὸν λόγον εἰς τὰ ὀδυνηρότερα τῆς Κύπρου. Παρατρέχομεν δὲ ἄλλα ἄλλων μερῶν εἰς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν δεινῶν, νομίζοντες, ὅτι ὅσα διηγοῦμεθα εἶναι ἱκανὰ αὐτὰ μόνα νὰ δείξωσιν ὑπὸ ποίας τίγρεις διετέλουν οἱ ἄθλιοι χριστιανοί. Ὁ Κουτσοῦκ-Μεχεμέτης συνεννοήθη διὰ μυστικῶν συμβουλίου μετὰ τινῶν ραγιαδῶν, καὶ δὲν ἤρκεσαν νὰ θυσιασθῶσιν οἱ τέσσαρες μόνον Ἀρχιερεῖς καὶ ὀλίγοι τινὲς τῶν ἐγκρίτων χριστιανῶν, ἀλλ' ὅλοι ὅσοι, εἴτε διὰ τὴν περιουσίαν των, εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν, εἶχον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ὀμοειδῶν των, καὶ ἐδύναντο νὰ τοὺς ὠθήσωσιν εἰς ἐπανάστασιν. Ἐπ' αὐτῇ τῇ βᾶσει συνέταξαν

(β') Ἰστ. Ἑλλ. Ἐπανστ. Σ. Τρικούπη Τομ Α', Κεφ. ιστ'.

(γ) Ἰστ. Ἑλλ. Ἐπαναστ. Τόμ. Α' Κεφ. ιστ'.

μακρὸν κατάλογον προγραφῆς, συμπεριλαμβάνοντες ἀναμφιβόλως καὶ ὄσους ἕκαστος ἕμισει ἢ ὄσων ἐπεθύμει νὰ οἰκειοποιηθῆ ἐπὶ μικρᾷ τιμῇ τὴν περιουσίαν... Καὶ παρακατιόν, ἔτι ἐπιπροσθῆται, «ἡ τρομερὰ αὕτη κατάστασις διήρκεσεν ἐν διαστήματι τριάκοντα ἡμερῶν».

Ἄλλοι δὲ πάλιν τὰ ἡμέτερα ἀγνοοῦντες παθήματα τοὺς ἡμετέρους κατεμέμφθησαν πατέρας, ὅτι ἀπαθεῖς διετέλεσαν εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Καὶ ὅμως οἱ καλοὶ οὗτοι κύριοι μεγάλως τῇ ἀληθείᾳ ἀμαρτάνουσι, καθότι ὁ τε ἀνώτερος ἱερός Κληρὸς καὶ πολλοὶ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων Κυπρίων ἐμυήθησαν μὲν τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ὑπὸ 3 μελῶν αὐτῆς ἐπὶ τούτῳ εἰς Κύπρον κατελθόντων, οὗς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς φοβηθεὶς νὰ ξενίσῃ ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ μήποτε λάβωσι περὶ αὐτῶν ὑπονοίας, ἐξένισεν ἐν τινι δωματίῳ τῆς παρακειμένης Ἑλληνικῆς Σχολῆς πλὴν δὲν ἐθεώρησαν καλὸν νὰ ἐξεγείρωσι τὸν κυπριακὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν, ἀλλὰ περιορίσθησαν εἰς ἱκανὰς χρηματικὰς συνεισφοράς, τὰς ὁποίας λαβόντες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια.

Πάνυ δὲ φρονίμως ἐσκέψαντο, ὅτι ἦτο ὄλως ἀπερίσκεπτον καὶ παρακεινδυνευμένον τὸ διάβημα τῆς ἐξεγέρσεώς των, διότι ἀναμφιβόλως χείρονας τῶν τῆς ἀτυχοῦς Χίου σφαγᾶς θὰ ἐπέφερον, ἅτε τῆς Νήσου παρακειμένης εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Συρίας καὶ Κιλικίας, ὁπόθεν εὐκόλως καὶ ἐν χρόνῳ θραχεῖ πολυπληθεῖς ἠδύναντο νὰ καταφθάσωσιν ὄρδαὶ πολεμίων, καὶ νὰ ἐπενέγκωσιν ἀνηκούστους ὀμότητας καὶ καταστροφὰς εἰς αὐτούς. Ἄλλὰ καὶ ὁπότε ἀκόμη ὁ ἀτρόμητος στολοκαύτης Κανάρης, ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Αἰγύπτου, περὶ τὴν 19ην Ἰουνίου 1821 κατέπλευσε μετὰ τοῦ στόλου του καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν Πατρίδα, ἑλλμενισθεὶς ἐν λιμενίσκῳ τινὶ παρὰ τὸν Ἅγιον Σέργιον, εἶτα δὲ καὶ εἰς τὸν παρὰ τὴν Λάττην λιμενίσκον Ἀσπρόβρυσιν, καὶ εἰς ἀμφοτέρωτα τὰ μέρη δὲν ἔλειψαν οἱ Κύριοι νὰ τῷ προσφέρωσιν ἀσμένως καὶ χρήματα, καὶ ὀλόκληρα φορτία, τριῶν φορτηγίδων νηῶν, πρόβατα καὶ βόας καὶ σίτον καὶ κριθὴν καὶ διάφορα ἄλλα τροφίμα. Εἰς τρόπον ὥστε ἡ πτωχὴ καὶ δούλη Κύπρος ἱκανὰ πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα ὑπὲρ ἐλευθερίας συνεισέφερε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Σὺν τούτοις καὶ πολλὰ τέκνα τῆς προθύμως καὶ ἐνθουσιωδῶς ἔδραμον καὶ ἠγωνίσαντο κατὰ τὸν ἱερόν καὶ ἅγιον ἀγῶνα. Πλείστοι δὲ τούτων, τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ ἀκραιφνοῦς τῆς φιλοπατρίας αἰσθήματος ἐξεκαίοντο, ὥστε ἵνα γνωστοποιήσωσιν, ὅτι καὶ ἡ ὑπὸ τὸ δούλειον ἡμᾶρ πεφιλημένη Πατρίς των Κύπρος, τὴν τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ὑπὲρ ἀπολυτρώσεως εὐγενῆ συνμερίζοντο πάλιν, καὶ τὴν ζείδωρον τῆς ἐλευθερίας ἐπεπόθει αὖραν νὰ ἀναπνέῃ, καὶ τὰ στήθη πάλλοντα ἠσθάνετο ἀναμνηνησκομένη τὸ πάλαι ποτε κλέος καὶ μεγαλεῖον, ὅπερ ἐπὶ αἰῶνας ἐκτίσατο βασιλεύσασα τῆς διανοίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὃν ἀφειδῶς τοῖς ἔθνεσι καὶ τοῖς λαοῖς μετέδωκε, δαδούχος καταστάσα τοῦ παντέχνου πυρὸς τῶν φάτων, Κυπρίαν ἐσχημάτισαν φάλαγγα ὑπὸ τὸν γενναῖον ἀρχηγὸν Χατζῆ-Χρηῆστον Βούλγαριν, ὑπασπιστὴν ἐπομένως τοῦ αἰδίδμου τῆς Ἑλλάδος Βασιλέως Ὀθωνος, ὅστις ἐγκαυχόμενος καὶ δεικνύων τὰ διὰ τῶν παρασῆμων ἐστολισμένα στήθη του, ἔλεγεν, ὅτι ταῦτα πάντα ἐκέρδισεν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς τιμῆς, διὰ τοῦ ἀκαταβλήτου ἠρωτισμοῦ καὶ τῆς ἀνδρείας τῶν Κυπρίων φαλαγγιτῶν, οἵτινες, ὡς λέοντες ὑπὸ τὴν σημαίαν των ἠγωνίσαντο, κατακόπτοντες καὶ ἐξαφανίζοντες τὰ τῶν ἀντεπεξερχομένων τυράνων βάρβαρα στελέχη, τιμῆσαντες οὕτω ἑαυτοὺς καὶ τὴν τέξασαν ἰδιαίτην Πατρίδα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἐπὶ τοῦ 1853 ἐξεγερθέντα πανελλήνιον ἐκείνον ὑπὲρ ἀπελευθέρωσεως ἐνθουσιασμόν, ὅτε ἐπὶ κεφαλῆς ἐτάχθη αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς Ὀθων, πλείστοι σφριγῶντες Κύριοι, ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις οἰκίᾳ τοῦ διασήμου συμπολίτου Νικολάου Σαριπλόου προσελθόντες, καὶ σημαίαν Ἑλληνικὴν ὑψώσαντες, ἐν ἧ γράμμασι χρυσοῖς ἐνεγέγραπτο τὸ γλυκὺ τῆς Πατρίδος ὄνομα «Ἡ Κ Ὑ π ρ ο ς», φάλαγγα καὶ πάλιν ἐσχημάτισαν Κυπρίαν ὑπὸ τὸν διακρινόμενον τότε λοχαγὸν τοῦ πυροβολικοῦ συμπολίτην των Εὐθύμιον, τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Τρικώμου ὀρμώμενον, καὶ ἤθελον ἀναμφιβόλως

συνεχίση και αὐθις τὸν ἠρωϊσμόν των και ἄξιοι ἀναφανῆ τοῦ Εὐαγόρου ἀπόγονοι, ἔαν τὸ εὐγενὲς ἐκεῖνο κίνημα δὲν κατεδίκαζεν ἢ ἀπάνθρωπος τῆς πάλαι ποτὲ παρὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εὐεργετηθεῖσης Εὐρώπης διπλωματία. Καὶ χεῖμαρρος ἀκόμη μαρτυρικοῦ αἵματος ἐχύθη και κατέβρεξε τὸ ἔδαφός της, οἱ δ' ἀμφιβάλλοντες ἄς διεξέλθωσι και τὸ Δοκίμιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας τοῦ Ἰωάννου Φιλήμονος, και τὸ Μητρῶον τῶν Ἀπομάχων τῆς Ἑλευθέρας Ἑλλάδος, ἔνθα ἐγγεγραμμένα φαίνονται τῶν Κυπρίων ἀγωνιστῶν τὰ ὀνόματα.

Ἐν τούτοις ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, Αὐτοκρατορικοῦ ὀρισμοῦ, ὁ Ἡγεμὼν μετεκαλέσατο παρ' ἑαυτῷ τοὺς τέσσαρας Ἀρχιερεῖς, και αἰτησάμενος ἔλαβε παρ' αὐτῶν ὀμήρους κληρικούς, οὓς και ἔθετο ὑπὸ κράτησιν ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ Σεραγίου. Συγχρόνως μετεκαλέσατο ἐπίσης εἰς Λευκωσίαν και σύμπαντας τοὺς πρωτεῖοντας τῶν Ὀθωμανῶν και εἰς ἐπήκοον τούτων ὄλων ἀνέγνωσε τὸν αὐτοκρατορικὸν ὀρισμόν, ἢ μᾶλλον τὴν καταδικαστικὴν τῶν προγεγραμμένων ἀπόφασιν.

Μεταξὺ τῶν πρωτεῦντων τούτων Ὀθωμανῶν ἦσαν, ὁ Μετέσαγας Ἀλάη-Βέης τῆς Λευκωσίας, Χουσεῖν-Ἀγάς Κιόρογλους Γεννιτσάραγας Λευκωσίας, Καρα-Μεχμέτης Σπαχῆς Ἀγίου Ἰωάννου Μαλούντας, Ἰβραήμ Ἰέραγας ἀπὸ Γρούταν τῆς Πάφου, Ἀλή-Βαῖρακτάρης τῆς Πάφου, Οὐστά-Χασάνης Σκελαγασίς, Λάρνακος, Καραμανιάς ἀδελφός του, Κιριττόγλους, Τηλαβερόγλους, Φεζουλᾶς Τουρκεστάνι, Μουσταφᾶς Τουφεξίπασις Λεμησοῦ, Κοφτερός Τουφεξίπασις Λευκωσίας, Σουλεϊμάν-Ἀγάς Κεχαγιάς τοῦ Ἡγεμόνος, Κέντζ-Ὀσμάναγας, Μεχμετ-Ἀγάς Μοντεβελῆς τῶν Βακουφίαν Λαπήθου και Καραβᾶ, και ὁ Χατζῆ Ταχίραγας, ὄν κατὰ τὸ 1838 ὁ Σουλτάνος Μαχμούτης, δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου δημίου ἀπέκοψε και μετέφερεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν κεφαλὴν του συνεπεία σοβαρᾶς μηνύσεως τῆς συζύγου τοῦ ἐν Κύπρῳ δηλητηριασθέντος και τελευτήσαντος Ὀσμάν-Πασιαῖ, ἣτις ὀδαλίσκη ἐτύγχανε τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Χαρεμίου, και εὐνοουμένου τοῦ Σουλτάνου.

Τὴν δὲ 9ην Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἡμέραν Σάββατον, διέταξεν ὁ Ἡγεμὼν και ἔκλεισαν τὰς πύλας τῆς πόλεως Λευκωσίας, και ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ πάλαι ποτὲ διασήμου Ἀνακτόρου τῶν Λουζιανῶν Βασιλέων, παρέστη τὸ φρικωδέστερον τῶν θεαμάτων, ἀφ' ὅσα ἢ πολυτλήμων Κύπρος εἶδεν ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεώς της.

Πρῶτος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός, ὄν προηγουμένως ὁ Ἡγεμὼν μεθ' ὀρκου διεβεβαίωσεν ὄτι δὲν ἠθέλεν ἀποκεφαλίσῃ, και ὄν τινὲς εἰς μάτην παρεκίνησαν νὰ δραπετεύσῃ και νὰ σώσῃ οὕτω ἑαυτόν, ἀπάγεται και ἀπαγχονίζεται ἔξαρτηθεὶς ἐπὶ τῆς ἔναντι τῆς πύλης τοῦ Σεραγίου μέχρι πρό τινος ὑφισταμένης συκαμινέας. Συνάμα δὲ ἐν τῇ αὐτῇ περίου θέσει ἀποτέμνουσι τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐκ Λεμησοῦ Γεωργίου Μασούρα, ὄστις ἔφερε τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ Καππὶ-Κεχαγιά ἐν Κωνσταντινουπόλει (ἐπιτετραμμένου τὰ τῆς νήσου). Εἶτα ἔκαρτόμησαν τοὺς τρεῖς Μητροπολίτας Χρῦσανθον Πάφου, Μελέτιον Κιτίου και Λαυρέντιον Κυρηναίας, τὸν δὲ Ἀρχιδιάκονον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μελέτιον ἀπηγχόνισαν, ἔξαρτήσαντες αὐτόν εἰς τὴν ἔναντι τῆς συκαμίνου πλάτανον. Σὺν τούτοις ἔκαρτόμησαν και τινα Δημήτριον βοσκὸν ἀπὸ Ἀγίου Ἰωάννου Μαλούντας, ὄν ἐπὶ τούτῳ ἔφερον εἰς Λευκωσίαν πείσαντες δι' ἀπειλῶν νὰ μαρτυρήσῃ, ὄτι δῆθεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανός ἔπεμψεν εἰς τὰ χωρία τῆς νήσου ἐπιστολάς, δι' ὧν διήγειρεν εἰς ἀποστασίαν τοὺς Χριστιανούς, και δι' ὧν παρότρυνεν αὐτοὺς νὰ ὄσιν ἔτοιμοι ἵνα σφάξωσι τοὺς Ὀθωμανούς, ὄτε θὰ ἐδίδοτο ἐκ Λευκωσίας τὸ σύνθημα διὰ βολῆς κανονίου. Καὶ οὕτω ἅμα τῇ καταθέσει ταύτη ἔκαρτόμησαν και τοῦτον ὄπως μὴ ἐπομένως ὀμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν.

Ἀμα τῷ θανάτῳ τῶν Ἀρχιερέων, οἱ τέσσαρες κρατούμενοι ὄμηροι, οἵτινες ἐν παρακειμένη φυλακῇ ἐν ἀγωνία τὸν αὐτὸν προσεκαρτέρουν θάνατον, ἀπεφυλακίσθησαν και περιβληθέντες τὰς εἰθισμένας τιμητικὰς ἀλουργίδας, ἀνεδείχθησαν

ὑπὸ τοῦ Ἡγεμόνος πολιτικῶς διάδοχοι ἐκείνων καὶ ἐπιβιασθέντες ἐπὶ τῶν ἡμίονων, ἐφ' ὧν πρό μικροῦ ἐπέβησαν τὸ ὕστατον οἱ μάρτυρες προκατόχοι των, ὠδηγήθησαν ὑπὸ τιμητικῆς φρουρᾶς Γιαννιτζάρων εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν. Μεθ' ἱκανὸν δὲ χρόνον καὶ τῆς κεκανομένης ἔτυχον ἐκκλησιαστικῆς κηροτονίας ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ κατὰ πρόσκλησιν τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου προσελθόντων ἐξ Ἀντιοχείας τριῶν Ἀρχιερέων, Ἰωαννικίου Ἐπιφανείας, Κυπρίου τὸ γένος, Γενναδίου Σελευκείας καὶ Μεθοδίου Ἐμμέσης. Καὶ οὕτω τοῦ μὲν Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θρόνου ἔλαχεν ὁ τέως Οἰκονόμος τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Μοναστηρίου Ἀγίου Βαρνάβα Ἰωακείμ, τοῦ δὲ Μητροπολιτικοῦ Θρόνου τῆς Πάφου, ὁ τούτου Ἀρχιμανδρίτης Πανάρετος, τοῦ δὲ Κιτιακοῦ ὁ τούτου Ἀρχιμανδρίτης Λεόντιος καὶ τοῦ τῆς Κυρηνείας, ὁ τούτου Ἐξάρχος Δαμασκηνός, ὁ μετὰ ταῦτα προχειρισθεὶς Ἀρχιεπίσκοπος, ὅστις κατόπιν διαβολῆς ἐγένετο ἔκπτωτος καταδικασθεὶς εἰς ὑπερορίαν εἰς τὰ Σπάρτα τῆς Μικρασίας, ὁπόθεν πάλιν ἀνεκλήθη καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ χηρεύσαντος Θρόνου τῶν Κιτιέων, ἀποθανόντος τοῦ Λεοντίου.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν 10 Ἰουλίου, ἀπήγαγον εἰς τὴν ἀγγόνην τὸν Ἡγούμενον τῆς εὐαγοῦς καὶ Βασιλικῆς Μονῆς τῆς Κύκκου Ἰωσήφ, ἄνδρα λόγιον, εὖσωμον καὶ καλλίφωνον μουσικόν, ὁρμώμενον ἐκ τοῦ χωρίου τῆς Πάφου Πενταλιᾶς, ὅστις παιδίδθεν κατετάχθη εἰς τὴν τῆς Κύκκου Μονήν, καὶ ἐξεπέμφθη εἰτα διὰ δαπάνης τοῦ Κοινοῦ αὐτῆς πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σχολὴν τοῦ Γένους, καὶ ὅστις κατὰ τὸ 1817 μετὰ ὑπηρεσίας πολυχρονίους προχειρίσθη Ἡγούμενος. Τοῦτον ἀπαγχονίσαντες ἐξήρτησαν ἐπὶ τῆς ἔναντι τοῦ Τζαμίου τοῦ Σεραγίου κειμένης συκαμίνεας.

Αὐθημερὸν ἐκαρatóμησαν ἐν τῇ αὐτῇ πλατείᾳ τὸν Δοσίθεον Οἰκονόμον τοῦ ἐν Ὁμόρφῳ ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ Σταυροῦ, ἐπίσης τὸν ἐν Κύπρῳ Ἀρχιμανδρίτην καὶ Ἡγούμενον τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ Μοναστηρίου Χρυσοστόμον, τοὺς δύο ὡσαύτως ἐν Κύπρῳ ἀντιπροσώπους Κληρικοὺς τοῦ Σινᾶ Ὅρους, Οἰκονόμον Νεόφυτον Ζωγράφον Κρήτα καὶ Κοσμιᾶν Μοναχὸν Ζακύνθιον. Παρὰ δὲ τὴν κατὰ τὴν ἀγορὰν «Πασματζιδικὰ» μικρὰν γέφυραν ἐκαρatóμησαν ἐπίσης τὸν Ἱερομόναχον τῆς ἐν Λευκωσίᾳ Ἱερῶς Ἐκκλησίας Φανερωμένης Λαυρέντιον, ὃν κατήγγειλαν, ὅτι κεκοιμημένην εἶχε πυρίτιδα. Πρὸς δὲ ἐκαρatóμησαν τὸν Χριστόδουλον Κουρτελλαριδὴν δημογέροντα τοῦ Κριτηρίου Λευκωσίας, τοὺς δύο τοῦ Σεραγίου δημογέροντας Πέτρον Οἰκονομίδην καὶ Γιαννάκην Ἀντωνόπουλον. Τοῦ τελευταίου τούτου συνέλαβον καὶ τὰς τρεῖς θυγατέρας, Παγῶναν, Πεζοῦναν καὶ Ἀγγελέτταν, ἅς τινὰς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πεφυλακισμένας ἐτήρουν ἐκάστην αὐτῶν ἐν ἰδιατέρῳ δωματίῳ πειρωμένοι ὅτε μὲν δι' ὑποσχέσεων, ὅτε δὲ δι' ἀπειλῶν νὰ τὰς πείσωσι νὰ ἐξομώσωσιν, ἀλλ' αὐταὶ καρτερικῶς ὑπέστησαν πᾶσαν δοκιμασίαν κραταιούμεναι ἐν τῇ πίστει τῶν πατέρων των καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν συμβουλῶν τοῦ εὐνοουμένου χρυσοχόου τοῦ Ἡγεμόνος Εὐαγγέλι Γρηγορίου, πατρὸς τοῦ ἐπιζῶντος καλοκαγάρου γέροντος ἐμπόρου Ἰωάννου Εὐαγγελίδου, ὅστις διὰ τῶν ἰσχυρῶν αὐτοῦ μέσων κατόρθωνε νὰ ἐπισκέπτηται αὐτάς, μέχρις οὗ ἐπετεύχθη ἡ ἀπελευθέρωσις των, διὰ πολλῶν ἰσχυρῶν μέσων.

Τὴν 10ην Ἰουλίου ἐπίσης ἐκαρatóμησαν ἐν τῇ ἰδίᾳ πλατείᾳ, καὶ τοὺς ἐν Λευκωσίᾳ διαπρέποντας ἐπὶ κοινωνικῇ θέσει Μιχαὴλ Γλυκῦ, πατέρα τοῦ πρό τινος ἀποβιώσαντος εὐπαιδευτοῦ Γεωργίου Γλυκῦ, Χατζῆ Νικόλαον Ζωγράφον, Σαντζάκ-Βέη τῆς Λευκωσίας, τὸν Χατζῆ Νικόλαον ἀδελφὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 1803 καρτομηθέντος Δραγομάνου Χατζῆ Γεωργιάκη πατρὸς τοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διατελέσαντος Δραγομάνου τοῦ Σεραγίου Γιάγκου Γεωργιάδου, τοῦ καὶ Τσελεπῆ Γιάγκου ἐπωνυμιουμένου κοινῶς, τὸν Σόλωνα Σολωμῆ, περὶ οὗ ἀποσπῶμεν τὰ ἐπόμενα ἐκ τινος ἐπισήμου ἐγγράφου τοῦ τότε ἐν Λάρνακῃ τῆς Κύπρου Προξένου τῆς Γαλλίας Κυρίου Π. Δαρᾶς (P. Daras) πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ἰπουργεῖον τῆς Ἑλλάδος, χρονολογουμένου τὴν 7ην Ἰουλίου 1860, εἰς ἀπάντησιν τῆς πρὸς αὐτὸ

ἀναφορᾶς τῆς Μαρίας Ἰωάννου Σολωμονίδου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 30 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ὁ Σόλων Σολωμῆς ἐτύγγαχε καὶ οὗτος μεταξὺ τῶν προγεγραμμένων καὶ ἐκαρτομήθη τὴν 10ην Ἰουλίου 1821. Κατέλιπε τέκνα τὴν ἡδὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιζῶσαν μετὰ τῶν τέκνων τῆς Χρυσταλοῦν, μεθ' ὧν καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς Ἀρχιμανδρίτης Μακάριος Σκλαβούδης, καὶ τοὺς ἀποβιώσαντας ἡδὴ Δημήτριον, Ἐλευθέριον καὶ Ἰωάννην· ὅτι ἡ δημευθεῖσα περιουσία του συνίστατο ἐκ μιᾶς οἰκίας κειμένης ἐν τῇ κατὰ Λευκωσίαν Συνοικίᾳ Ἀγίου Ἀντωνίου, ἐξ ἐνὸς κτήματος κειμένου ἐν τῷ χωρίῳ Φλάσο ἀπαρτιζομένου ἀπὸ κατοικίαν, ἐλαιοτριβεῖον, γαίας, ὕδατος, ἐλαιοδένδρων καὶ προβάτων, ἐξ ἐνὸς ἐτέρου ἐν τῷ χωρίῳ Μάσαρι, ἀπαρτιζομένου ἐκ κατοικίας, γαιῶν, ὕδατος, ἐλαιοδένδρων καὶ προβάτων, καὶ ἐνὸς ἐτέρου ἐν τῇ Κωμοπόλει Μόρφου, ἐκ κατοικίας, νερομύλου, ὕδατος καὶ γαιῶν ἀξίας τὸ ὅλον Γρ. 400,000. Μικρὸν μετὰ τὰ τραγικὰ συμβάντα τοῦ 1821 ἀπεβίωσεν ὁ υἱὸς του Δημήτριος, ὁ δ' ἕτερος Ἐλευθέριος ἀποπειραθεὶς νὰ ἐξαγοράσῃ τὰ τῆς Φλάσου καὶ Μασάρων κτήματα καὶ ἀποτυχὼν ἐτελεύτησεν ἐκ τῆς λύπης του, ὁ δὲ Ἰωάννης κατέφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάχθη εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν προσκησάμενος τὸν βαθμὸν τοῦ Ἵπομοιράρχου τῆς Χωροφυλ. κῆς, νυμφευθεὶς τὴν Μαρίαν θυγατέρα Ἰωάννου Παλέση ἐκ Πόρου, ἐξ ἧς ἔτεκε τοὺς δύο ἐπιζῶντας υἱοὺς Ἐπαμεινώνδαν ἱατρὸν καὶ Ξενοφῶντα Δικηγόρον Σολωμονίδας. Σὺν τούτοις ἐκαρτομήσαν τὸν Σ. Συμεῶπουλον, τὸν Χατζῆ Νικόλαον Πετσοπούλην, τὸν Χατζῆ Γιαννάκη Πασπαλίδην καὶ τὸν Χατζῆ Γιαννάκη Γεμενιτζῆν. Ὁ τελευταῖος οὗτος, καίτοι μὴ ὢν ἐκ τῶν προγεγραμμένων, κατηγγέλθη ὅμως καὶ ἔλαχε τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου ὑπὸ τοῦ συνεταίρου του Ὄθωμανοῦ, ὅπως ἐπωφεληθῆ τῆς περιουσίας του, διὰ τῆς ἐπομένης διαβολῆς. Τῇ αὐστηρᾷ τῆς Κυβερνήσεως διαταγῇ ἐνετάλησαν οἱ Χριστιανοὶ ραγιᾶδες νὰ κρημνίσωσι ἀνεξαιρέτως τὰ ἀνωγέω τῆς κατοικίας των, καθὼ τοιαῦτα ἐπετρέπετο νὰ ἔχωσι μόνοι οἱ Ὄθωμανοί, καὶ τὴν 10ην Ἰουλίου ὁ Ἡγεμὼν προσεκάλεσε τοὺς ὑποψηφίους Ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς Ἱερεῖς ὄλων τῶν Ἐνοριῶν τῆς Πόλεως Λευκωσίας καὶ διέταξε νὰ γίνῃ τακτικὴ ἀπογραφή τῶν ἀνωγέων κατοικιῶν τῶν Χριστιανῶν καὶ νὰ κρημνισθῶσιν ἀπροφασίστως. Ἐνῶ δὲ οὗτος κατεγίνετο νὰ κρημνίσῃ τὴν ἀνώγέα, ὡς εἴρηται, κατοικίαν του, ὁ συνεταῖρος του Ὄθωμανὸς ὑποκρινθεὶς, ὅτι ἠγνόει τὴν διαταγὴν, προσῆλθε καί, ἐπυθάνετο, τίνος ἔνεκεν πράττει τοῦτο, ἀπαντήσαντος δὲ αὐτοῦ, ὅτι τοιαύτην ἡ Κυβέρνησις ἔδωκε διαταγὴν καὶ ὀφείλει νὰ ὑπακούσῃ, ὁ συνεταῖρος του διέστρεψε κακόβουλος τὴν ἀπάντησίν του, καὶ κατήγγειλεν αὐτὸν εἰς τὸν Ἡγεμόνα, ὅτι δῆθεν ἀπήντησε: «Τί νὰ κάμωμεν ἀφοῦ σᾶς ἔχωμεν ὡς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας. Ἀλλὰ μὴ σᾶς μέλλει, καὶ σήμερον εἶναι ἰδικὸν σας πλὴν, ἔχει ὁ Θεός, αὔριον εἶναι ἰδικὸν μας (Ἄλλάχ κερὶμ)». Τοιαῦτα διαβολαὶ καὶ συκοφαντίαι πολλαὶ τότε ἐγένοντο κατὰ διαφόρους τρόπους.

Σὺν τοῖς ἀναφερομένοις ἐκαρτομήσαν αὐθημερὸν τὸν Χατζῆ Ἀνδρέαν Γιαννήν, τὸν Ζαχαριᾶν Κολιόν, τὸν Γεώργιον Κουρτελλᾶν, Λευκωσιᾶτας καὶ τούτους. Ὡσαύτως τὸν ἐκ τοῦ χωρίου τῆς Σολέας Φλάσο Χατζῆ Πετρὴν Βοσκόν, γραμματοκομιστὴν τῶν μεμνημένων μετὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ὃν τινα συνέλαβον κομίζοντα ἐντὸς δερματίνου χωρικοῦ σάκκου (κοινῶς ὑπὸ τῶν Κυπρίων καλομένης βούρκας) ἐπιστολὰς τῶν Φιλικῶν πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ Μιχαὴλ Γλυκῦ. Ἐκαρτομήσαν ἐπίσης τὸν Σ. Σολωμὴν προὔχοντα τῆς Κωμοπόλεως Μόρφου καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Χατζῆ Κυριάκον Σολωμῆ προὔχοντα Σολέας· ἔτι ἀπηγγόνισαν τὸν Ἱεροδιάκονον Μόρφου Χριστόφορον, καὶ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ ἀπαγχονισθέντος Ἀρχιεπισκόπου Χατζῆ Σάββαν, καὶ καθ' ἃ λέγουσι δις κατὰ τὴν ἀπαγχόνισίν του διεσπάσθη τὸ φονικὸν τῆς ἀγχόνης σχοινίον.

Αὐθημερὸν ἐκαρτομήσαν τοὺς ἐκ τῆς πόλεως Λάρνακος ἀπαχθέντας καὶ δια-

πρέποντας πολίτας Χατζῆ Ἡλίασιν Συμεοῦ (ε), Συμεῶν Ἡλίαση, Τζένιον Τζένιον, Χατζάντζουλον Παταροῦ, Νικόλαον Τσιγκίνην, Νικόλαον Φράγκου δημογέροντα Λάρνακος, Πιεράκη Δημητρίου, πατέρα τοῦ ἐπιζώντος εὐπαιδευτοῦ καὶ σεβασμίον γέροντος Δημητρίου Πιερίδου, καὶ τὸν κατὰ τὸ γένος καὶ τὸν πλοῦτον διακρινόμενον πολίτην τῆς αὐτῆς πόλεως, Παυλῆν τὸν Χάρταν, οὗτινος τὸν δεκαεπτετῆ υἱὸν Λουδοβίκον, ἅμα τῇ κατατομήσει τοῦ πατρὸς, ἐν μέσῃ ὁδῷ τοῦρκος φανατικὸς ἐθανάτωσε. Μετὰ δὲ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας τοῦ Παυλῆ Χάρτα, ἡ σύζυγος αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἐπτὰ διακρινόμενων, ὡς διαφημίζεται, ἐπὶ ἐξόχῳ Κυπριακῇ καλλονῇ θυγατέρον τῆς, κατέφυγεν εἰς Βενετιάν, ἔνθα ἔτυχον περιπρησέως καὶ περιθάλψεως παρὰ τῶν ἐκεῖ παραπιδιμούτων Ἑλλήνων. Ἐφ' ἧ αἱ πέντε αὐτῆς θυγατέρες ὑπανδρεύθησαν, ἡ μὲν πρώτη Περιστέρα μετὰ τοῦ κλεινοῦ Ἀνδρέου Μουστοξίδου, ἡ δευτέρα Εἰρήνη μετὰ τοῦ εὐπατριδοῦ Σπυρίδωνος Τσαγκαρόλου, πατρὸς τοῦ ἐν Ἀλεξανδρεία διακεκρομένου ἱατροῦ Γεωργίου Τσαγκαρόλου, ἡ τρίτη Ἄννα μετὰ τοῦ ἀνάπαντα τὸν φιλογηγικὸν κόσμον γνωστοτάτου Ἰωάννου Οἰκονομίδου, τοῦ χρηματίσαντος καὶ διδασκάλου τῆς Σεπτῆς Βασιλίσσης ἡμῶν Ὀλγας, ἡ τετάρτη Μαρία μετὰ τοῦ Αἰμιλίου Τυπάλδου, οὗτινος ἡ θυγάτηρ σύζυγον ἔλαχε τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν Ἀριστοτέλην Βαλαωρίτην, καὶ ἡ πέμπτη Χριστίνη μετὰ τοῦ εὐπατριδοῦ Σπυρίδωνος Γαρζῶνη, ἧς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου ἐπιζῆ ὁ εὐπαιδευτος υἱὸς Παῦλος Σ. Γαρζῶνη, αἱ δὲ ἕτεραι δύο ἀπεβίωσαν ἄγαμοι.

Ἐπίσης ἐκατατόμησαν τὸν ἐκ τῆς πόλεως Λεμησοῦ Χριστόφορον Ἀραποῦδι, τὸν Ἀνδρέαν Δαβὶδ δημογέροντα Λεμησοῦ καὶ ἀδελφὸν τοῦ, ὡς εἴρηται, κατατομηθέντος Γεωργίου Μασούρα, εἰς οὗτινος τὴν οἰκίαν ἐφιλοξενήθη ὁ Κουτσοῦκ-Μεχμέτης, ὅτε κατερχόμενος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπέβη τὸ πρῶτον ἐν Λεμησοῦ. Πρὸς δὲ τὸν καλλίφωνον ψάλτην τῆς ἐν Λεμησοῦ Ἱερᾶς Ἐκκλησίας Ἀγίας Νάπας Γιονοῦζην, ὅστις τὸ κατ' ἀρχὰς εἶχε καταφυγῆ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει προξένου τῆς Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας Δημητρίου Φραγκοῦδη, ἀλλ' ἐπομένῳ καταλιπὼν τὸ ἄσυλόν του ὑπὸ φόβου, κατέφυγεν εἰς τὸ ὄρεινόν τῆς νήσου, καὶ καταγγέλλθη ὑπὸ τινος χριστιανῆς γραιίας, ἧτις τὸν παρετήρησε κρυπτόμενον ἐπὶ ἐλαιοδένδρου ἔξωθεν τῆς πόλεως.

Τὴν 12ην Ἰουλίου ἀπήγαγον ἔξωθεν τοῦ φρουρίου Λευκωσίας ἕτερόν τινα ἀνεμὸν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, καὶ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Σεραγίου τὸν ἐκ τοῦ προαστείου Λευκωσίας Ἀγίου Δεμετίου Παπᾶ Μάρκον. Ἐκατατόμησαν δὲ καὶ τοὺς γραμματεῖς τῶν Δημογερόντων τῶν ἐπαρχιῶν Κτήματος Πάφου καὶ Χρυσοφοῦ Χριστοῦδιαν καὶ Χατζῆ Ζαχαριάν.

Τὴν 13ην Ἰουλίου ἀπήγαγον καὶ ἐκατατόμησαν, ἐν τῇ αὐτῇ πλατείᾳ, τὸν ἐκ τῆς κομποπόλεως Λαπήθου Χατζῆ Ἡλίαν μεθ' ἑτέρων 17 πρωτίστων κτηματιῶν συγχωριτῶν του, ὧν τὰ ὀνόματα τῇ παρελεύσει τῶν χρόνων παρεδόθησαν εἰς τὴν λήθην. Τοῦτους, λέγεται, ὅτι κατήγγειλεν ὁ τῶν Βακουφίων Λαπήθου καὶ Καραβᾶ Μουτεβελῆς (ἐπιτετραμμένος) Μεχμέτ-Ἀγᾶς, ὅπως ἐπωφεληθῆ τῶν βακουφικῶν αὐτῶν γαιῶν καὶ ὑδάτων τοῦ ἀφιερώματος «Μεδινᾶς» καλουμένων ρουπιῶν. Μετ' αὐτῶν συναπήχθη καὶ ἐκατατομήθη καὶ ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Καραβᾶ δημογέρον Λαπήθου καὶ Καραβᾶ πλουσιώτατος κτηματίας Χατζῆ Νικόλας Λαυρεντίου Πρωτοσυγγέλου, ὃν ἀπεπειράθη νὰ λυτρώσῃ ὁ εὐνοῶν αὐτὸν Σείκ-Μεχμέταγας, ἀλλ' ὁ τῶν, ὡς εἴρηται, Βακουφίων Μουτεβελῆς ἠπέλιψε τὸν Κουτσοῦκ-Μεχμέτην ὅτι θὰ τὸν καταγγεῖλῃ ἔνεκεν τῆς χάριτος ταύτης εἰς τὸν Σουλτάνον, διὸ ἐκατατόμησαν καὶ τοῦτον.

Αὐθημερὸν ἀπήγαγον εἰς Λευκωσίαν καὶ ἐκατατόμησαν τοὺς ἐκ Κυθραίας διαπρέποντας ἐπὶ κτήμασι καὶ πλούτῳ Χατζῆ Ἰωνᾶν καὶ Χατζῆ Ἀτάλλαν, τὸν ἐκ τοῦ

(ε) Τοῦτον ἀπήγαγον ἔξωθεν τοῦ Τζαμίου Βαϊρακτάρη.

χωρίου «Ἐξω Μετοχίου» Πρωτοπαπῶν Χριστόδουλον, καὶ τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Βώνης πατᾶ Ἰωάννην.

Τὴν δὲ 14ην Ἰουλίου συνέλαβον καὶ τὸν πρὸ ἡμερῶν ἀναζητούμενον καὶ ἐν τινι κρύπτῃ τῆς κατὰ τὴν συνοικίαν Λευκωσίας Φανερωμένην οἰκίας του κρυπτόμενον Χατζῆ Συμεὼν Γλυκῦ, ὃν τινα κατήγγειλεν ὁ γείτων αὐτοῦ χριστιανὸς ἐκ Συρίας Χαπίτης, ὅστις ἐπέτυχε νὰ τὸν παρατηρήσῃ ἐξερχόμενον τὴν νύκτα τοῦ ἀσύλου του, καὶ ὄντινα ἀπηγγόνισαν ἐξαργύσαντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ παραθύρου τῆς οἰκίας του.

Τὰ μαρτυρικὰ λείψανα τῶν θυσιασθέντων ἱερωμένων τε καὶ λαϊκῶν, τινὰ μεν ἐρρίφθησαν ἀπὸ τοῦ φρουρίου ἔξωθεν τῆς πόλεως ὑπὸ ἐπὶ τούτῳ ἀγγαρευθέντων χριστιανῶν, ὁπόθεν ἔτοιμοι ὁμογενεῖς τὰ παρέλαβον καὶ τὰ ἔθαψαν, ἄλλα μὲν ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς Παλλουργιοτίσσης, ἄλλα δὲ ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῶν Ἁγίων Ὁμολογητῶν, ἐν ᾧ ἐτάφη καὶ τὸ τοῦ Ἀνδρέου Δαβίδ, τινὰ δὲ μετέφερον καὶ ἔθαψαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας Φανερωμένης, ἐν ἄκρᾳ σιγῇ καὶ ἐν ὥρᾳ βαθείας νυκτός. Τὰ μὲν τῶν Ἀρχιερέων καὶ Κληρικῶν ἐν ἰδιαιτέρῳ τάφῳ, τὰ δὲ τῶν λαϊκῶν ἐπίσης παραπλευρῶς. Τὸν τόπον δὲ τῆς μετακομιδῆς τῶν μαρτυρικῶν τούτων λειψάνων δεικνύει πλᾶξ φέρουσα τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφήν:

«Ἐν τῷ ὑπὸ τὴν ἱερὰν ταύτην Τράπεζαν κενοταφείῳ, κεῖνται τὰ ὀστέα τῶν κατὰ τὸ 1821, 9—10 Ἰουλίου ἀπηγχονισθέντων καὶ καροτομηθέντων ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, καὶ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς Φανερωμένης ἐνταφιασθέντων. Ἀνακαινισθεῖσης δὲ τῆς Ἐκκλησίας 1827—1873, ἀπεκομίσθησαν ἐκ τοῦ προτέρου αὐτῶν τάφου καὶ τὰ ἱερὰ ὀστέα τῶν τότε θανατωθέντων, καὶ ἐτέθησαν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, εἰς μνημόσυνον αἰώνιον. Τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰσὶ ταῦτα.

«Κυπριανοῦ Ἀρχιεπισκόπου, Χρυσάνθου Πάφου, Μελετίου Κιτίου, Λαυρεντίου Κυρηναίας, Ἰωσήφ Ἡγουμένου Κύκκου, Μελετίου Ἀρχidiaκόνου, Γ. Μασούρα, Π. Οἰκονομίδου, Μ. Γλυκῦ, Πιεράκη, Ἰωάννου Ἀντωνοπούλου, Π. Βοσκοῦ, Ν. Ζωγράφου, Σ. Σολομῆ, Σ. Συμεωποῦλου, Χρ. Κουρτελλαρίδη».

Ἀξία ὄντος θαυμασμοῦ εἶναι ἡ μεγίστη εὐστάθεια τοῦ χαρακτήρος, τὴν ὁποίαν ὁ ἱερός Κλῆρος ἔδειξεν ἐπὶ τῆς καταδιώξεώς του καὶ κατ' ἐμπροσθεν τῆς ἐπονειδίστου ἀγχόνης καὶ ὑπὸ τὴν ἀνθρωποκτόνον μάχαιραν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν παρορμῶν τῶν ἀρνηθῶσι τὸν Χριστὸν πρὸς διαφύλαξιν τῆς ζωῆς των καὶ πολλῶν ἄλλων ἐφημέρων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν, ἀλλ' ὅλοι μέχρις ἐνός τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσαντο, τὴν πίστιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τετηρήμασι, καὶ οὕτω τοῦ ἁμαράντου ἔτυχον στεφάνου τῆς αἰωνίου μακαριότητος, παρὰ τοῦ μεγάλου ἀθλοθέτου Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ αἱ τελευταῖαι στιγμαὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ, καθ' ἃ οἱ εἰδότες ἐβεβαίωσαν, ἐφάνησαν τῶντι στιγμαὶ πίστεως ἀκραιφνοῦς, ὁποίας τὰς προπαρασκευάζει ἐν περιστάσεσι τοιαύταις συνείδησις ἀκηλίδωτος καρδία ἀγαθοποιῶς καὶ μεγάλῃ, περιφρόνησις τῆς προσκαιροῦ ζωῆς καὶ προσδοκία τῆς μελλούσης καὶ μακαρίας ἐκεινης, ἣν ἠτόιμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Τὸ πρωτόλειον τοῦτο θῦμα λαβὼν τὴν ἦν ὁ δῆμος ἐκράτει θηλειάν τῆς ἀγχόνης, ἠλόγησεν αὐτὴν σταυροειδῶς τρεῖς, καὶ εἶτα διὰ φωνῆς βραδείας εἶπεν, «Ἐκτέλεσον ἤδη τὴν ἐντολήν τοῦ ἀπηνοῦς κυρίου σου».

Μεταξὺ τῶν προγεγραμμένων Παφίων καταλέγονται καὶ οἱ ἀδελφοὶ Χατζῆ Νικόλαος καὶ Χατζῆ Γεώργιος Χατζῆ Τομάζου (στ') ἐκ τοῦ χωρίου Κρίτου Τέρας· πα-

(στ') Χ. Τομάζος ὁ ἐκ Κρήτου Τέρας, τὸ κατ' ἀρχὰς Κοιλαῶς (καθὸ προγόντου) ἐπικαλούμενος, ἐπωνομάσθη μετὰ παῦτα Καπατζῆ (ἦτοι Καπάτζος = ἰκανός) διὰ τὴν ἐξῆς αἰαν: Ἀπαιτούντων ἀθαιρέτως τῶν ὀθωμανῶν κατοίκων τῆς γειτνιαζούσης κόμης Τέρας,

τῆρ ὁ τελευταῖος τοῦ ἐπιζῶντος Νικοδήμου Γεωργιάδου, τελειοφοῖτου τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τῆς τε θεολογίας καὶ φιλολογίας. Ἄλλὰ τούτους οἱ ἐγγχώριοι ὀθωμανοὶ ἅμα τῷ ἀκούσματι ἔδραμον καὶ διέσωσαν ἐκ τῆς ἀγχόνης, ἀνομολογήσαντες, ὅτι οὗτοι ἦσαν οὐ μόνον εὐεργεταὶ καὶ προστάται τῆς ἐπαρχίας πάσης, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τοῦ Σουλτάνου οἱ ταμίαι, καθὸ τοὺς φόρους τῶν ἑαυτῶν συγχωριτῶν πληρώνοντες. Καὶ ὁμῶς κατὰ τὴν ἐν Πύλῳ καταστροφὴν τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου, ἐνεργηθεῖσης ἐν Κύπρῳ δευτέρας σφαγῆς πρὸς ἐκδίκησιν, ὑπέκλυψαν καὶ οὗτοι εἰς τὸ μοιραῖον τέλος, ἐπειδὴ δὲν προέλαβον οἱ συγχωριταὶ τῶν ὀθωμανοῦ νὰ σπεύσωσι καὶ πάλιν καὶ νὰ σώσωσιν αὐτοὺς ἐκ τῶν χειρῶν τῶν δημιῶν τῶν.

Ἐκ τῶν ὑποστάντων δὲ κατὰ τὸ 1821 τὸ μαρτύριον τῆς φυλακίσεως καὶ ἐπομένως διασωθέντων, ἦσαν ὁ τε Χατζῆ Μιχαὴλ Ἀντωνίου, ὁ καὶ Μαρίνου λεγόμενος, ὅστις ἐπὶ πολὺν χρόνον διετέλει ἐν τῇ τοῦ Σεραγίου φυλακῇ βασανιζόμενος· καὶ ὁ υἱὸς τοῦ καρατομηθέντος Ἀνδρέου Δαβὶδ, Μάρκος Ἀνδρεάδης καλούμενος, ὁ 17ετής τότε ὄν τὴν ἡλικίαν, ὃν ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχειαν μῆνας ἐβασάνιζον σκληρῶς ἵνα ἐξομώσῃ, καὶ εἰς ἀμοιβὴν νὰ τῷ ἐπιστρέψωσιν ὀλόκληρον τὴν δημευθεῖσαν τοῦ πατρὸς του περιουσίαν, καὶ ὅστις ὅπως ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν τοῦ μαρτυρίου ἠναγκάσθη νὰ προσποιηθῇ τὸν φρενοβλαβῆ.

Ὁ Κουτσούκ-Μεχμέτ ἀπεπειράθη ν' ἀπαγάγῃ καὶ τὴν ἐννεατῆ τότε τυγχάνουσαν θυγατέρα τοῦ Ἀνδρέου Δαβὶδ καὶ σύζυγον ἐπομένως τοῦ Κωνσταντίνου Ρώπα Τρεζεζῶν, ἀλλ' αὕτη τὸ ἀπαίσιον τοῦτο καταμαθοῦσα, ἔδραπέτευσεν ἀπὸ τοῦ παραθύρου τοῦ ἀνωγειοῦ τῆς οἰκίας τοῦ Γιαννάκη Πελεντρίδου, ἔνθα εἶχεν ζητήσῃ ἄσυλον μετὰ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας του, καὶ οὕτω διέφυγε τὸν κίνδυνον καταφυγοῦσα μετὰ τῆς μητρὸς καὶ λοιπῶν ἀδελφῶν εἰς Λάρνακα.

Τὰς σφαγὰς ἐπεσφράγισαν αἱ λεηλασίαι καὶ αἱ ἀρπαγαὶ καὶ αἱ δημεύσεις τῶν κινητῶν καὶ ἀκινήτων περιουσιῶν, αἵτινες δὲν περιορίσθησαν εἰς μόνους τοὺς προγραφέντας καὶ θανατωθέντας. Αἱ τῶν Μητροπόλεων, Μοναστηρίων καὶ Ἐκκλησιῶν περιουσίαι, τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ σκευή, ὁ τῶν ἱερῶν εἰκόνων διάκοσμος καὶ πᾶν ἄλλο κινητὸν καὶ ἀκίνητον ἐληλητήθησαν, ἠρπάγησαν, ἐδημεύθησαν. Αἱ σύζυγοι καὶ τὰ τέκνα τῶν φονευθέντων ἢ διαφυγόντων τὴν μάχαιραν καὶ τὴν ἀγχόνην ἐρρίφθησαν ἔξω τῶν οἰκιῶν καὶ διετέλεσαν ἄστεγα καὶ ἐστερημένα καὶ αὐτῶν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων. Ἐκτὸς τῆς κινητῆς περιουσίας, ἣν ἤρπασαν ἐκ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐδήμευσαν καὶ τὸ τῆς Αὐγασίδος Μετόχιον, ὅπερ εἶτα ἀντὶ πολλῶν χρημάτων ἠγόρασαν ὁ ἐν μακαρία τῇ λήξει Ἀρχιεπίσκοπος Πανάρετος, ὡσαύτως καὶ τὸ ἐν Κοντέα πλοῦσιον εἰς προσόδους, ὅπερ ἤδη κατέχουσι τὰ τέκνα Λαπιέρ. Τὴν αὐτὴν ὑπέστησαν λεηλασίαν αἱ Μητροπόλεις καὶ αἱ Ἐκκλησίαι Πάφου, Κιτίου καὶ Κυρηναίας, ἐξαιρουμένης τῆς ἐν Λάρνακι Ἐκκλησίας Χρυσοπολιτίσεως, ἣς τὰ ἱερὰ σκευὴ ἐπρόλαβε καὶ ἔσωσεν ὁ Πρόξενος τῆς Ἀγγλίας Ἀντώνιος Βονδιτσιάνος. Τὸ ἱερὸν καὶ Βασιλικὸν Μοναστήριον τοῦ Μαχαιρᾶ τὴν αὐτὴν ὡσαύτως ὑπέστη οἰκτρὰν λεηλασίαν, διασωθεῖσης μόνης τῆς ἀγίας Εἰκόνης, ἣν κατόρθωσαν οἱ Μοναχοὶ νὰ ἐξαγάγωσιν ἐξαπατήσαντες τοὺς φρουροῦντας Γιαννιτσάρους, καὶ νὰ κρύψωσιν ἐν τινὶ φάραγγι. Σὺν τούτοις ἐδημεύθη ὁ ἐν τῷ χωρίῳ Πέρα μύλος τοῦ αὐτοῦ Μοναστη-

ἵνα ἀφαιρέσωσι τὸ ἄφθονον καὶ λαμπρὸν ὕδωρ τῆς κώμης Κρήτου, ὁ Χ. Τομάζος, ἀντιστὰς καὶ πεισθείς, ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ τύχῃ τῶν δικαίων παρὰ τῆς ἐν Κύπρῳ Ὀθωμανικῆς ἀρχῆς ἐτόλμησεν ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκείνοις χρόνοις ἵνα μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ζητήσῃ δικαιοσύνην ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν συνεγχωριῶν του παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Ὁ δὲ Σουλτάν Μαχμούτ εὐαρεστηθεὶς ἐκ τῆς πόλμης τοῦ ἀνδρός, καὶ ἰδία διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ὀθωμανικῆς γλώσσης, ἐνετείλατο τὴν ἔκδοσιν φιομανίου, δι' οὗ ἀπηγορεύετο τοῖς ὀθωμανοῖς πᾶσα περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ὕδατος ἐνόχλησις πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς κατοίκους τῆς Κρήτου, καὶ οὕτως ἔκτοτε διέσωσαν οἱ χωρικοὶ Χριστιανοὶ τὸ ὕδωρ μηδαμῶς παρὰ τῶν ὀθωμανῶν ἐνοχληθέντες.

ρίου, ὃν κατόπιν ἐξηγόρασεν ὁ Οἰκονόμος Ἰζεκιήλ, ἐπίσης τὸ ἐν Λιθροδόντα πλούσιον εἰς γαίας καὶ ἐλαιόδενδρα Μετόχιον, ὅπερ ἐξηγόρασε μετὰ ταῦτα ὁ Ἠγοούμενος Καλλίνκος, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἐν τῷ χωρίῳ Στροβόλω Μετόχιον, καὶ τὸ παρὰ τὴν Λευκωσίαν Τσιφλίκιον καλούμενον Κιόσκι, καὶ τὸ τῆς Τύμβου, ἅπερ διατελοῦν μέχρι τοῦ νῦν ὑπὸ ξένην κατοχήν. Ἴνα δὲ ὁ ἀναγνώστης λάβῃ ἰδέαν τῆς τότε φρικώδους καταστροφῆς καὶ λεηλασίας, καταχωροῦμεν αὐτολεξὶ τὸν ἐν τῷ Κώδικι τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου τῆς Κύκκου ὑφιστάμενον κατάλογον, τῶν ὄσων καὶ παρὰ τοῦ Μοναστηρίου τούτου ἤρπασαν καὶ ἐλεηλάτησαν, ἔχοντας ὡς ἔπεται.

Σημείωσις τῶν ὄσων ἤρπασαν ἀπὸ τὸ Μοναστήριον Κύκκου οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ἠγεμόνος Κουτσούκ-Μεχεμέτη, ὅτε Κεχαγιᾶς του, Σουλεϊμάν-Ἀγάς, ὁ Καφτάν-Ἀγασίς, καὶ ὁ Κέντζ-Ὁσμάναγας, καὶ ὁ Κιατίπης τοῦ Μεχεμέτ Νετζιλ-Ἐφένδης, καὶ δέκα τουφεκλίδες ἐν ἔτει 1821.»

«Ἐνα στεφάνι μὲ μαργαριτάρι καὶ πετράδια ἀξίας	Γρ. 14,000
Ἐνα σενδοῦκι καπλατισμένον μὲ βελούδον, τὸ μήκος μίαν πήχυν, τὸ φάρδος δύο ρούπια, τὸ ψῦλος δύο ρούπια γεμάτο φλωρία.	
Ἐνα σιδερένιον σενδοῦκι μήκος ἡμισείαν πήχυν, φάρδος 2 ρούπια, τὸ ὕψος του ἡμισείαν πήχυν γεμάτων μονέδα λογιῆς λογιῶν.	
Ἐνα ἕτερον σενδοῦκι ἡμισυ πήχυν μήκος, τὸ πλάτος του ἡμισείαν πήχυν, τὸ ὕψος του ἡμισείαν πήχυν, γεμάτων τάλληρα.	
Εἰς μετρητὰ ἐκ διαφόρων μερῶν	Γρ. 90,000
Ἄσημη κουλτζέδες (ράβδους) δκάδες 60.	
Χρυσάφι κουλτζέδες (ράβδους) δράμα 5,800.	
Ἐτερα ἄσπρα χερήματα ὅπου ἔλαβεν ὁ Κέντζ-Ὁσμάναγας εἰς Λευκωσίαν.	
4 κανδύλαις χρυσαῖς ἀξίας	Γρ. 55,000
Πρὶν θανατώσῃ τὸν Ἠγοούμενον ἔλαβε παρ' αὐτοῦ	Γρ. 55,000
Διὰ χειρὸς τοῦ Κέντζ-Ὁσμάναγα λάδι δκάδες 3,000	
Διὰ τοῦ ἰδίου κηρίον δκάδες 1630.	
Κηρὶ καפוῦρι διὰ τοῦ ἰδίου δκάδες 150.	
Διὰ τοῦ ἰδίου μουλάρια 25 πρὸς γρόσια 500	Γρ. 12,000
Ὁ ἴδιος ἀπὸ Μετόχια 30 ἵππους πρὸς γρόσια 200	Γρ. 6,000
12 ἕτερα μουλάρια ὅπου ἐπῆρην ὁ Κέντζ-Ὁσμάναγας καὶ ὁ Ὁμέραγας καὶ ὁ Τελίπασις	Γρ. 6,000
Ἐνα σενδοῦκι ἡμισείαν πήχυν μήκος, δύο ρούπια φάρδος καὶ ἓνα ρούπιον ὕψος γεμάτων τζεβαχερικὰ χρυσὰ κοσμήματα ἀφιερωθέντα ὑπὸ Χριστιανῶν, καὶ τὸ σενδοῦκι κεχρυσωμένον, διὰ χειρὸς Κεχαγιᾶ-Σουλεϊμάν-Ἀγᾶ.	
Οἱ ἄνθρωποι ἤρπασαν ἀπὸ τὰ διάφορα Μετόχια Μοναστηρίου	Γρ. 75,000
Ὁ Κέντζ-Ὁσμάναγας καὶ ὁ Χατζῆ Ὁμέραγας ἔλαβον καὶ ἔφερον ἀπὸ τὸ Μοναστήριον 100 Σιτζατέδες (πάπητας) καὶ 120 κιλίμα (εἶδος ἄλλων ταπήτων).	
Τυρία ὅπου ἔστειλεν εἰς Λευκωσίαν 14,000.	
Μυζιθραις κομμάτια ὡσαύτως 6,000.	
Ἄλυμα καὶ τυπάρια κηρὶ δκάδες 1,200.	
Ἀσημικὰ ἕτερα ὅπου ἔπιασε καὶ ἐξύγισεν ὁ Κουτσούκ Μεχεμέτης δκ. 46.	
Ὁ Χοτζεκιάνης ἓνα σταυρὸν θαυμαστὸν μὲ διαμαντικά.	
Ζάρφια, χανάπια, δισκάρια, περονομαχαιρακοχλιάρια τῶν Πατέρων ἀσημένια κομμάτια 500.	

Ἐρολογία κόρφου τῶν Πατέρων 60.

Στητὰ ἑρολογία θαυμαστά 5.

Ἀπὸ τὰ Μετόχια σιτάρι καὶ κριθάρι Μόδια (6 κοιλὰ ἕκαστον) 200.

Τὰ εἰς φορέματα Πατέρων καὶ λοιπὰς περιουσίας τὰς ἤρπασαν οἱ φύλακες Γεννίτσαροι. (ζ)

Ἐπτὰ πολυέλαιοι ἀσημένιοι, οἱ μικρότεροι ἑκάδες 35, οἱ μεγαλύτεροι δὲ ἑκάδες 85.

Ἐτι 32 καμήλους, ἐφ' ὧν ἐφόρτωσαν τὰ ἀνωτέρω συλληθέντα.

Καὶ ἄλλα διάφορα, ἅτινα δι' Αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος διετάχθησαν νὰ ἐπιστραφῶσιν εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν, ἀλλ' ἐδέησε νὰ πληρώσωσι δῆθεν οἱ Χριστιανοὶ πρόστιμον (πελάι μυριεῖς ποικίσι καλούμενον), καὶ οὕτω ἀνελύθησαν τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ εἶδη, καὶ ἐπώληθη ὁ ἀργυρὸς πρὸς παράδες 13 τὸ δράμ, ἵνα πληρωθῇ τὸ χρέος.

Τὰ δὲ πράγματι ἐπιστραφέντα εἶναι ἓνα Εὐαγγέλιον μέγα ρωσικὸν καὶ τέσσαρα ἄλλα μικρὰ, καὶ ἓνας σταυρὸς μεγάλος τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἀργυρῶς τοῦ Ἀἰξεντίου δῶρον, ἄνευ τοῦ ὑποποδίου του, ὅπερ ἐκράτησαν.

Ἐκ τῶν διασωθέντων καὶ εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν μεταναστευσάντων Χριστιανῶν Κυπρίων, ἦσαν καὶ οἱ ἐκ Λάρνακος ἀδελφοὶ Σαρίπολοι Χριστόδουλος καὶ Ἰωάννης, πατὴρ ὁ τελευταῖος τοῦ ἀποβιώσαντος διαπρεποῦς Νομομαθοῦς Καθηγητοῦ Νικολάου Σαρίπολου. Ἐπίσης ὁ Χριστόδουλος Φραγκοῦδης καὶ ὁ Ἀρχιδιάκονος τοῦ Μητροπολιτικοῦ Θρόνου Κυπριανός, οὗς ἔσωσεν ὁ Χατζῆ-Οὐσεῖν-Ἐφένδης Σέχης τοῦ παρὰ τὰς Ἀλκὰς τῆς Λάρνακος Τεκκὲ (ἀρχαῖον ὀθωμανικοῦ Τεμένους). Ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως Χατζῆ-Παταρός, ὃν ὁ Πρόξενος τῆς Ἀμερικῆς Μαρίνος ὅπως ἐπιδιόσθη ἐντὸς ἀποπλέοντος Εὐρωπαϊκοῦ πλοίου ἐκρυψεν ἐντὸς βαρελίου. Οἱ ἐκ Λεμνησοῦ Δαβὶδ Ἀνδρεάδης, ὅστις κατέφυγεν εἰς Βενετίαν καὶ εἶτα εἰς Σῦρον, μετερχόμενος μέχρι τελευτῆς τὸν Συμβολαιογράφον, ὁ Ὀνούφριος Ἰασωνίδης καὶ ὁ Δημήτριος Σιβιτάνος. Οἱ ἐκ Λευκωσίας Χατζῆ-Ραφαὴλ Τελεβάντος μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του, ὁ Χατζῆ-Γιαννάκης, ὁ ἔξαρχος τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θρόνου Ἰωαννίκιος, ὁ μετὰ ταῦτα τῇ προστασίᾳ τῶν ἰσχυρῶν φίλων του Χοσρὲφ-Πασαῖ καὶ Φετιχ-Πασαῖ, μεθ' ὧν ἐσχετισθῆ ἐν Παρισίοις, Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κύπρου γινόμενος. Ἐτι ὁ ἐκ Λατίνου Χατζῆ-Λοῖζης Εὐαγόρας μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, ἔξ ὧν ὁ εἰς Χατζῆ-Παναγιώτης Εὐαγόρας μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔλαβε μέρος ἐνεργὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ Ἰεροῦ Ἀγῶνος, καὶ οἱ ἐκ Κυθραίας Χατζῆ-Πετρόκης καὶ Χατζῆ-Πασχάλης, ἐκ τῶν μάλα πλουσίων γαιοκτημόνων. Διεσώθη δὲ ἐκ τοῦ θανάτου καὶ ὁ Ἠγούμενος τῆς Μονῆς Μαχαῖρᾶ Γερμανός, τυχαίως εὑρεθεὶς κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον εἰς τὸ χωρίον Πρασιτὸν τῆς Μεσαορίας, ὃν ἔσωσεν ὁ Γεώργιος Λαπιέρ, ἀδρὰ λαβὼν χρηματικὰ λύτρα τῆς ζωῆς καὶ δάδεκα καμήλους ἀνηκούσας τῷ Μοναστηρίῳ. Σὺν τούτοις ὁ ἐκ τῆς Κομοπόλεως Κοιλανίου Χατζῆ Ζαχαρίας Ἀποστολίδης, ὃν τινα ἔσωσεν ὀθωμανὶς τις ἐκ τοῦ χωρίου Παραμάλη, κρύψασα αὐτὸν τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς, καὶ εἶτα ἵνα μὴ οἱ ἀναζητοῦντές τον ἀνακαλύψωσι τὸ ἄσυλόν των, ἐνέδυσεν αὐτὸν τὰ τοῦ συζύγου τῆς χωρικὰ ἐνδύματα, καὶ οὕτω μετεμφισμένος καὶ ἀγνώριστος κατόρθωσε νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων τῆς Ἀρχῆς καὶ νὰ καταφύγῃ παρὰ ἰσχυρῶ φίλῳ του, εἰς Λεμνησόν. Πρὸς δε ὁ ἐκ Λευκωσίας Γιαννάκης Παυλίδης, ὁ καὶ Κγιοιζὲλ Γιαννάκης ἐπωνυμιούμενος, ὅστις κατέφυγεν εἰς τὴν ἐν Λάρνακι οἰκίαν τοῦ Βόζεβικ ἐπιβιβασθεὶς παρ' αὐτοῦ ἐπὶ ἀποπλέοντος διὰ τὴν Τεργέστην, Εὐρωπαϊκοῦ πλοίου. Καὶ ὁ Χριστοφάνης Παυλίδης, πατὴρ τοῦ νῦν ἐν Αἰγύπτῳ διαπρεποῦς Παύλου Δρανέτ-Πασαῖ, ὅστις κατέφυγεν ὡσαύτως εἰς Λάρνακα καὶ διεσώθη ὑπὸ τὴν σκέπην Εὐρωπαίου τινός. Ὅπως δ' ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον τῆς ἀτιμώσεως ἦτε Ἄννα σύζυγος

(ζ) Ἐν ἐκάστῃ Μητροπόλει, Μοναστηρίῳ καὶ Ἐκκλησίᾳ ἐτάχθησαν φρονεοὶ Γενίτσαροι, ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὴν λεηλασίαν καὶ δήμευσιν, αἵπνες καὶ οὗτοι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἀρπαγὰς καὶ ἰδηώσεις.

Γιαννάκη Παυλίδου καὶ Ἄννα σύζυγος Χριστοφάκη Παυλίδου, καὶ Κοκίνα προμήτωρ τοῦ Παύλου Δρανὲτ-Πασιά, ἐξῆλθον καὶ αἱ τρεῖς ὁμοῦ τῆς Λευκωσίας μετὰ τοῦ δωδεκαετοῦς Παύλου πενήθοροῦσαι καὶ φέρουσαι ἑκάστη ἀνά χεῖρας πνάκιον κολλίδων ὡς δῆθεν πορευόμεναι εἰς τὸ παρακείμενον τῶν Ἁγίων Ὁμολογητῶν νεκροταφεῖον νὰ τελέσωσι μνημόσυνον, καὶ οὕτω διὰ νυκτὸς κατῆλθον εἰς Λάρνακα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ εὐρωπαϊοῦ Πεσῶ Γραμματέως τοῦ Προξενείου τῆς Σαρδηνίας, ἔνθα καὶ ἔτεροι 32 καταδιωκόμεναι οἰκογένειαι εἶχον καταφύγει. Παρελθόντος δὲ τοῦ κινδύνου ὁ Ἰωάννης Δάβιδ παραλαβὼν τὸν μικρὸν ὡς εἴρηται, ἀνεψιὸν τοῦ Παῦλου ἀπέπλευσαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ὁ νεαρὸς Παῦλος ἔτυχε τῆς προστασίας τοῦ μεγάλου τῆς Αἰγύπτου ἀναμορφωτοῦ Μαχάμετ-Ἀλῆ, ὅστις ἐξεπαιδεύσεν αὐτὸν ἐν Γαλλίᾳ ὀδοντοῖστρὸν καὶ φαρμακοποιόν, καὶ μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τοῦ βαθμοῦ τοῦ Βέη, οἱ δὲ διάδοχοί του εἶτα μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Πασιά, ὃν μέχρι τοῦδε ἐπαξίως φέρει τιμώμενος ὑπὸ πάντων.

Οἱ δὲ δι' ἄδυναμίαν χαρακτῆρος ἐξομόσαντες περὶ τοὺς τεσσαράκοντα τὸν ἀριθμὸν, παρελθόντος τοῦ τρομεροῦ καὶ καταστρεπτικοῦ κλύδωνος, προσῆλθον οἱ πλεῖστοι καὶ ἀπέθανον μετ' ἀφωσιώσεως εἰς τὸ πάτριον θρήσκειμα, οἱ μὲν ἐν τῇ ἁλλοδαπῇ μεταναστεύσαντες, οἱ δὲ καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι διαμείναντες. Μεθ' ὅλων τούτων συγκαταλέγεται καὶ ὁ Ἰωάννης Βαπτιστῆς Βενεδούτσος, ὅστις ἔσχε τότε σύζυγον τὴν Αἰκατερίνην θυγατέρα Ἀντωνίου Βονδιτσιάνου, ἐξ ἧς ἔτεκε τρεῖς υἱούς, τὸν Παῦλον, Ὀδυσσεά καὶ Τηλέμαχον Βενεδούτσας, θυγατέρας δὲ πέντε, τὴν Χρυσήδα, Μαριγῶ, Ἐλένην καὶ Πηνελόπην σύζυγον τοῦ ἱππότη καὶ Γεν. Προξ. τῆς Αὐστρίας Ἀντωνίου Λαουρήν καὶ Ροξάνδραν σύζυγον Χαραλάμπου Σκαρλάτου. Ὁ Ἰωάννης Βαπτιστῆς τυγχάνων καὶ οὗτος προγεγραμμένος ἐφυλακίσθη παρὰ τοῦ Ἡγεμόνου, ὅπως ὑποστῇ τὴν ποινήν τοῦ θανάτου, ἀλλ' ὡς διηγῆθη ἡμῖν ὁ υἱὸς του Ὀδυσσεὺς Βενεδούτσος ὃ πρόξενος τῆς Ρωσσίας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅπως σώσῃ τὴν πολυμελῆ οἰκογένειάν του, ἐμήνυσε τῷ Ἡγεμόνι ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ τῷ διακανώσῃ σπουδαῖόν τι, καὶ προσαχθεὶς ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν Συμβουλίᾳ, ἀφήρεσε τὸ χριστιανικὸν τῆς κεφαλῆς κάλυμμα καὶ ὡμολόγησε τὸν ἰσλαμισμὸν. Ἐφ' ᾧ καὶ τῷ ἐχαρίσθη ἡ ζωὴ καὶ οὕτω κατάρθωσε κατὰ τὸ 1825 νὰ καταφύγῃ πανέστιος εἰς Αἴγυπτον, ὅπου προσῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὸ πάτριον θρήσκειμα βιώσας ἐναρέτως καὶ τελευτήσας κατὰ τὸ 1842. Καθ' ὃν δὲ χρόνον διετελεῖ, ὡς εἴρηται, ἐν τῇ φυλακῇ, ἡ σύζυγός του φοβηθεῖσα τὸν διὰ τῆς βίας ἐκτουρκισμὸν τοῦ μεγαλειτέρου υἱοῦ της Παύλου, κατάρθωσε νὰ τὸν ἐπιβιάσῃ ἐπὶ πλοῖον Γαλλικοῦ ἀποπλέοντος εἰς Μασσαλίαν, καὶ τυχὼν ἀρίστης ἐν Παρισίοις ἐκπαιδεύσεως, ἀπῆλθε κατὰ τὸ 1833 εἰς Ἀθήνας, ὅπου διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Βασιλέως Ὀθωνος ἐλεγκτῆς ἐν τῷ Βασιλ. Νομισματοκοπιῶ, εἶτα δὲ Γραμματεὺς τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου Γεν. Προξένου τῆς Ἑλλάδος Μιχαὴλ Τσοῖτσα, καὶ ἐτελεύτησε τὴν 3 Μαρτίου 1859 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 55.

Δίκαιος τῆς ἀρετῆς ὁ ἔπαινος, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν πρέπει νὰ παρέλθωμεν ἐν σιωπῇ καὶ τὴν κατὰ τὴν λίαν κρίσιμον ἐκείνην ἐποχὴν φιλάνθρωπον διαγωγὴν εὐρωπαϊῶν τινῶν Προξένων, οἵτινες ἤνοιξαν τὰς οἰκίας των εἰς καταφυγὴν καὶ σωτηρίαν πλήθους ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παιδιῶν καταδιωκομένων καὶ κινδυνευόντων, τιμῆσαντες οὕτω ἑαυτοὺς καὶ τὰς σημαίας των. Ἐν Λάρνακι μὲν ὁ τῆς Ἀγγλίας Ἀντωνίος Βονδιτσιάνος, ὁ τῆς Ρωσσίας καὶ Σουηδίας Κωνσταντῖνος Περισιτιάνης πάππος τοῦ νῦν ἐπιζώντος ἐν Λεμησσῶ, Διδάκτορος τῆς νομικῆς Θεοδώρου Περισιτιάνη, ἀμφοτέροι Κεφαλλῆνες τὸ γένος. Ὁ τῆς Γαλλίας Mechain, ὁ τῆς Αὐστρίας Καπράας, ὁ τῆς Νεαπόλεως Γεώργιος Καλημέρης, ὁ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς Μαρίνος καὶ Βόζεβικ, μολονότι δέον νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι οἱ τελευταῖοι τέσσαρες ἀδρᾶ ἔλαβον λύτρα τῆς ζωῆς, πλουτίσαντες ὡς ἐκ τούτου. Ἐν Λεμησσῶ δὲ ὁ τῆς Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας Δημήτριος Φραγκοῦδης, μεθ' ὧν δικαίως πάνυ συγ-

καταλέγεται και ὁ ἀγαθὸς τὴν καρδίαν Χουσεΐν-Ἐφένδης, προϊστάμενος τοῦ, ὡς εἴρηται, κατὰ τὰς ἀλυσκὰς τῆς Λάρνακος ὀθωμανικοῦ Τεμένους.

Ἄλλ' ἄλλοι ὅμως κατ' ὄνομα εὐρωπαϊοὶ χριστιανοί, ἤκιστα τιμίως και φιλανθρώπως προσηνέχθησαν, οὐ μόνον ὠφεληθέντες και πλουτίσαντες ἐκ τῶν περιουσιῶν τῶν κλημόνων χριστιανῶν ραγιαδῶν, ἀλλὰ και διότι συνετέλου ἐκ τὸν θάνατόν των, προδίδοντες αὐτοὺς ἡμέσως πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτε κατέφευγον ὑπὸ τὴν προστασίαν των. Μεθ' ὧν συγκαταριθμεῖται ὁ Γιακουμέττος Ματέης πρόξενος τῆς Πρωσίας, και καθ' ἃ ὑπὸ τῶν εἰδήσεων Ἰστ. Ἐκκλ. Κύπρ. ὑπὸ Φ. Γεωργίου ἀναφέρεται, και ὁ Διερχιμηγεὺς τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου και ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Ἡγεμόνος Γεώργιος Λαπιέρ, ὅστις καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς ἀπαγχονίσεως και καρατομήσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου και τῶν λοιπῶν ἄλλων προϋχόντων, παρὰ τὸ πλευρὸν διετέλει τοῦ Ἡγεμόνος θεώμενος ἀπαθῶς τὰ θύματα. Ἀλλὰ και ὁ ἔξομῶσας Ἀνδρέας Σολωμονίδης, μετονομασθεὶς Χουρσίτ-Ἀγᾶς, σφόδρα, τοὺς ὁμογενεῖς του κατεδίωξεν, ἐπωφεληθεὶς τῆς περιουσίας πολλῶν θυμάτων.

Ἄξιον ὄντως θαυμασμοῦ εἶναι, ὅτι ἡ θεία Δικαιοσύνη δὲν ἐβρόδυνε νὰ τιμωρήσῃ ὄλους ἐκείνους, οἵτινες διὰ τε τῆς προδοσίας και τῶν ἀδικημάτων ἐθησαύρισαν. Καὶ ἀπόδειξις ἀναμφισβήτητος εἶναι, ὅτι ὁ οὕτω συσσωρευθεὶς πλοῦτός των, οὐ μόνον δὲν περιήλθεν εἰς δευτέραν γενεάν, ἀλλὰ και πολλοὶ τούτων ἐτελεύτησαν πενέστατοι, τὰ δὲ ἀδίκως προσκτηθέντα κτήματα περιήλθον και πάλιν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς Κύπρου.

Τοιαῦτα ἐν μικρογραφίᾳ τὰ κατὰ τὸ 1821 μαρτυρικὰ τῆς μαρτυρικῆς Κύπρου γεγονότα, ἄλλο μετὰ δύο σχετικῶν ποιημάτων μας δημοσιεύομεν, κατὰ προτροπὴν ἀξιολόγων φίλων — ἵνα μὴ ἐκ τοῦ χρόνου λησμονηθῶσιν — οὐδὲν ἄλλο προτάσσοντες, εἰμὶ ὅτι τὸ μικρὸν τοῦτο ἔργον μας θέλει χρησιμεύσῃ μετ' ἄλλων προσομοίων εἰς τελειότεραν πραγματεῖαν ἱστορικὴν ὑπὸ δοκίμων και πεπειραμένων ἀνδρῶν.

Εἰς τὴν ἄθροισιν τῶν ἀνεκδότων τούτων εἰδήσεων ἀπὸ πολλοῦ κατεγίναμεν ἀναδιφήσαντες ἐπισταμένως τοὺς Κώδικας τῶν Μητροπόλεων, σύγχρονόν τι μικρὸν χειρόγραφον Ἰωάννου Παπα Παύλου αὐτόπτου τῶν γεγονότων και μεθ' ὑπομονῆς ἀνιχνεύσαντες παρὰ τῶν γερόντων τὰ πιθανά (ἠ'). Θέλομεν δὲ λογίσαι ἑαυτοὺς εὐτυχεῖς, ἂν ὁ ὀβολός μας ὅστος χρησιμεύσῃ ὡς ὁ περιούλιος τῆς χήρας ἐκείνης τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου τοῦτο δι' ἡμᾶς ἔσεται ἡ μεγαλειτέρα ἀμοιβή.

Τὸ πρῶτον ποίημά μας πιστὴ και ἀληθὴς εἶναι τῶν συμβεβηκότων ἀφήγησις. Τὸ δὲ δευτέρον συνετάξαμεν ὑπὸ ἀπλὴν ποιητικὴν ἔμπνευσιν, μεταπλάσαντες τὸ ἀληθὲς ἱστορικὸν γεγονός, ὅπερ ἔχει ὡς ἀκολούθως.

Ὁ ἀπαγχονισθεὶς Χατζῆ Συμεὼν Γλυκὺς ἔσχε δύο θυγατέρας, τὴν μὲν καιουμένην Ἀννέταν, τὴν δὲ Μαργαρόναν, αἵτινες εὐειδεῖς οὖσαι ἐπέσου ἀν τὴν προσοχὴν τοῦ Κουτσούκ-Μεχεμέτη, και τὴν μὲν πρώτην ἔλαβε δι' ἑαυτόν, τὴν δὲ ἔδωκε τῷ Βεκλιχάρτζη του. Καθ' ὃν δὲ χρόνον κατελίμπανε τὴν Κύπρον, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Ἀννέτα εὐτόλμως ἀπέρριψε τὰς προτροπὰς και ὑποσχέσεις του, ὅπως τὸν ἀκολούθησῃ. Οὗτος δὲ ἐμμανὴς γενόμενος ὑπ' ὀργῆς, ἠπειλήσεν νὰ τὴν φονεύσῃ, ἀλλὰ και τὴν ἀπειλήν του ταύτην ἠρωϊκῶς περιεφρόνησεν, ὥστε ἐν τῇ λύσῃ τοῦ θυμοῦ του ὁ Κουτσούκ-Μεχεμέτης, τρεῖς κατ' αὐτῆς ἀνεπιτυχῶς ἐπυροβόλησε, και οὕτω τῇ ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν. Διέμεινε δὲ ἐν Κύπρῳ βιώσασα μέχρι τελευτῆς ἐναρέτως και πιστῶς εἰς τὸ πατριὸν θρησκειμα.

(ἠ') Ἄξιοι μνήμης τυγχάνουσι μετὰ τούτων ὄλων ὁ τε μακαρίτης Χατζῆ Κυριάκος Περιόδης, ὅστις κατὰ τὴν πολυστένακτον ἐκείνην ἐποχὴν διετέλει γραμματεὺς τοῦ Γραφείου τῆς Δημογερογίας ἐν τῷ Σεραγίῳ, και ἐπομένως ἡ ζωσα και ἀληθὴς τῶν γεγονότων ἱστορία, καθὸ αὐτόπτη τῶν τραγικῶν τούτων σκηνῶν, ἀς μετὰ συγκινήσεως μᾶς ἀφηγεῖτο, πολλάκις, πρὸς δε και ὁ ἐκ Καραβᾶ σεβαστὸς γέρον Ν. Φυλακτὸς.

Ο ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Πρὶν ἀπὸ 50 χρόνια, τὸ 1921, μετὰ ἀπὸ ἓνα διαγωνισμό πὸν προκήρυξε ἡ Μεγάλη Ἐθνικὴ Συνέλευσις, ὁ Τοῦρκος συγγραφέας καὶ ποιητῆς Mehmet Akif ἔγραψε ἓνα ποίημα γιὰ τὴν ἐλευθερία, πὸν στίς 12 Μαρτίου τοῦ ἴδιου ἔτους ἔγινε δεκτὸ σὰν ἔθνικὸς ὕμνος τῶν Τούρκων. Ἐνα ἔτος ἀργότερα, τὸ 1922, ὁ Zeki Üngör συνέθεσε καὶ τὴν μελωδία γιὰ τὸν ὕμνο αὐτό. Τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας μὲ σχετικὴ διαταγὴ τοῦ 1954 ὥρισε, ὥστε οἱ δύο πρῶτες στροφές τοῦ ἔθνικου αὐτοῦ ὕμνου νὰ ψάλλονται στίς σχολικὲς ἑορτές.

Ὁ ἔθνικὸς ὕμνος τῶν Τούρκων σχετίζεται ιδιαίτερα μὲ τὴν ἰδρύση τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας στίς 29 Ὀκτωβρίου 1923, τὴν ἡμέρα τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς. Βασικὲς στὴν περίπτωσι αὐτὴ εἶναι ὠρισμένες προϋποθέσεις πὸν ὠδήγησαν στὸ γεγονός αὐτό. Μιά ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἡ ἐθνικὴ δογματικὴ βάση πὸν στηρίχθηκε ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησι τῶν Νεοτούρκων. Σύμφωνα μ' αὐτοὺς ὁποιοσδήποτε Τοῦρκος εἶναι «μέλος στὸ τουρκικὸ ἔθνος, στὴν οἰκογένεια τῶν μουσουλμανικῶν λαῶν καὶ στὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμό». Ἡ δογματικὴ αὐτὴ βάση τοῦ τουρκικοῦ ἔθνικισμοῦ δὲν μποροῦσε νὰ κρατήσει πολὺ, ἐπειδὴ εἶχαν ἀπολεσθῆ ἤδη οἱ ἀραβικὲς ἐπαρχίες καὶ ἡ συμμετοχὴ τῶν Τούρκων στὴν οἰκογένεια πᾶν μουσουλμανικῶν λαῶν εἶχε χάσει πλέον τὸ παλαιὸ της νόημα. Ἄλλες προοπτικὲς καὶ ἄλλες κατευθύνσεις χαράχθηκαν στὸ μεταξὺ γιὰ νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ἀνακήρυξι τῆς

Δημοκρατίας τῆς 29ης Ὀκτωβρίου 1923 πὸν πῆγασε ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς θεοκρατίας (Χαλιφάτον) καὶ τοῦ ἀπολυταρχισμοῦ (Σουλτανάτον) καὶ ἀπὸ τὴν προσπάθεια ἐπίσης νὰ διατηρηθῆ ἡ ἐθνικὴ κυριαρχία στὴν ξενοκρατούμενη Τουρκία. Οἱ νέες αὐτὲς προοπτικὲς καὶ κατευθύνσεις ὠδήγησαν σὲ μιὰ καινούργια ἀρχὴ πὸν διετύπωσε πρῶτος ὁ İsmet İnönü καὶ υἱοθέτησε κατόπιν ἡ δημοκρατικοποιούμενη Τουρκία: «Τοῦρκος εἶναι ἐκεῖνος πὸν τὸ εὐχεται καὶ τὸ ἀγαπᾷ».

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα πρέπει νὰ δοῦμε τὸν ἔθνικὸ ὕμνο τῶν Τούρκων πὸν ἔχει τὴν γενέθλια ἡμέρα του στὴν πρώτη σύγκλησι τῆς Μεγάλης Ἐθνικῆς Συνέλευσις τῆς 23ης Ἀπριλίου 1920, ἐκεῖνης πὸν ἴδρυσε τὴν Τουρκικὴ Δημοκρατία καὶ ἔγραψε τὸν περικὸ ἐπίλογο πολλῶν ἱστορικῶν γεγονότων τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ χώρου. Σὲ σχέση μὲ ὅλ' αὐτὰ καὶ ἀκριβῶς τώρα πὸν γιορτάζουμε τὰ 150 χρόνια τῆς ἐθνικῆς μας παλιγγενεσίας καὶ φρόνιμη καὶ ρεαλιστικὴ θὰ εἶναι ἡ σκέψις, ἂν, ὑπὸ τὸ πρῶσιμα αὐτὸ τῆς ἀναμφισβήτητης ἱστορικῆς συμβίωσης, τῆς βγαλμένης ἀπὸ τὴν ἰσχυρὴ σύγκρουσι δύο ἔθνικῶν πόθων, τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ τουρκικοῦ, ἐνισχύσουμε τὰ κριτήρια μας γιὰ μιὰ μονόπλευρα μέχρι σήμερα ἐξεταζόμενη ἱστορικὴ περίοδο. Ἐτσι θὰ καταλάβουμε καλλίτερα καὶ τὸ νόημα πὸν ἔχουν οἱ ἀκόλουθες δύο πρῶτες στροφές τοῦ ἔθνικου ὕμνου τῶν Τούρκων, μεταφρασμένες στὴν ἑλληνικὴ:

1. Μὴ φοβάσαι, δὲν σταματᾷ νὰ κυματίζει ἡ σημαία
στὴν χαρουγὴ αὐτὴ,
Πρὶν σταματήσει νὰ κατνίζει καὶ τὸ πιὸ μακρυνὸ τζάκι
πάνω στὴ χώρα μου αὐτὴ.
Εἶν' ἐκεῖνο π' ἀστέρι τοῦ δικοῦ μου ἔθνους
καὶ θὰ λάμπει.
Εἶν' ἐκεῖνο δικό μου
καὶ τὸ ἔθνος μου μόνο θὰ βαστάξει.
2. Ἐπὸ μένα, πὸν θυσιάζομαι γιὰ χάρι σου,
μὴ στρέφεις μακρὰ τὸ πρόσωπο, ἡμισέληνη φιλότρυφη.
Γέλασε φιλικὰ στὸ ἡρωϊκὸ τὸ γένος μου,
ὦ δυνατὴ καὶ μεγαλόπρεπη!
Δὲν θ' ἀξίζουν ἀλλοιῶς γιὰ σένα
τὰ αἵματα πὸν χύσαμε...
Ἡ ἀνεξαρτησία εἶναι δίκαιο τοῦ ἔθνους μας
χάρι στὴν δικαιοσύνη πὸν πιστέψαμε.

ΠΑΥΛΟΣ ΧΙΔΙΡΟΓΛΟΥ

ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΣΤΗΝ ΑΕΙΜΝ. ΜΑΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΙΩΑΝΝΟΤ

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

Ὁ θάνατος δὲν εἶναι μιὰ τελεία. Ὁ θάνατος κλείει τὸν γήινο κύκλο τῆς σάρκας. Συνεχίζεται, ὅμως, ἢ πρέπει νὰ συνεχίζεται, ὁ κύκλος τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Μόνο ὅταν κι' ὁ κύκλος τῆς πνευματικῆς ζωῆς κλείσει, τότε ὁ θάνατος εἶναι μιὰ τελεία. Ἄν κατορθώσης νὰ ἐτοιμάσης μιὰ συνέχεια τῆς ζωῆς σου καὶ μετὰ τὸ θάνατο τῆς σάρκας σου, πραγματικά ἀφῆσες τὴ σφραγίδα σου στὸν γήινο τοῦτο κόσμο. Κι' ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι νὰ ἐξασφαλίσῃς τὴ συνέχεια τοῦ πνευματικοῦ σου ἀτόμου, ποὺ διασώζεται στὴν ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματός σου. Ὁ καλύτερος τρόπος παραδεχόμαστε πὼς εἶναι ἡ ἀρετὴ. Ἡ δόξα τῆς ἀρετῆς δύσκολα σβήνει. Κι' ὅταν ἀκόμα σβήσῃ, ἐγκαταλείπει κάπου ἓνα φωτεινὸ ὑπόλειμμα. Ἐνῶ οἱ πράξεις τῆς ἀδικίας κηλιδώνουν τὴ μεταθανάτια διάσωση τοῦ ἀτόμου σου μὲ δυσάρεστες ἀναφορὰς καὶ χειρονομίες ἀποδοκιμασίας· εἶναι ἓνα στίγμα, ποὺ θάταν καλύτερο νὰ ἐξαφανίζόσουν, νάμπαινες μιὰ τελειωτικὴ τελεία μετὰ τὴν ἀναχώρησή του ἀπὸ τὸν κόσμο αὐτό. Ὡστε ὁ θάνατος δὲν εἶναι μιὰ τελεία. Ἀπὸ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου ἀρχίζει τὴ βασιλεία τῆς ἡ μνήμη.

Ἡ μνήμη εἶναι μιὰ δευτέρη ἀθανασία. Ὁ ἄνθρωπος πάντοτε φοβόταν τὴν ἐξαφάνιση. Βαθιά μας ὄλοι ἐπιθυμοῦμε κάποια διάρκεια. Καὶ τὴν διάρκεια τὴ ζητᾶμε νάχη ἄμεση σχέση μὲ τὴ γῆ μας, τὸν κόσμο ἐτοῦτο. Ὅσο κι' ἂν πιστεύῃς στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς ὑπὸ τὴ θερησκευτικὴν ἔννοια, πάντοτε γνοιάζεσαι καὶ γιὰ τὴ γήινη ἀθανασία. Ἄλλος τὴν ἐτοιμάζει μὲς τὴ δόξα τοῦ ἐπιστήμονα καὶ καλλιτέχνη. Ἄλλος τὴ θεωρεῖ πὺ σίγουρη μέσα στίς δωρεές διαφόρων τύπων. Ἄλλος τὴν ὑλοποιεῖ σ' ἐπιγραφές κι' ἀγάλματα. Οἱ πὺ πολλοὶ — κι' ἴσως τοῦτο νᾶναι τὸ πὺ ζωικὸ καὶ κοινὸ — τὴν ἐξασφαλίζουν μὲ τοὺς ἀπογόνους των, κληρονομώντας σ' αὐτοὺς τ' ὄνομά τους, γι' αὐτὸ μὲ πάθος περιμένουν τὸν ἀρσενικό, ποὺ θὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνη τῆς διαίωσης.

Τὸ μνημόσυνο ξυπνᾷ τὴ μνήμη τῶν δικῶν μας καὶ τῶν ἄλλων. Εἶναι ἓνα πνευματικὸ μέσον γι' ἀφύπνιση, ποὺ ἐνεργεῖ τόσο στὸ μυαλό μας ὅσο καὶ στὸ συναίσθημά μας. Κι' ἡ ἀπλὴ ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος ἀφήνει νὰ παρουσιαθοῦν μπροστὰ στὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας εἰκόνες γνώριμες, ἐπεισόδια εὐχάριστα ἢ δυσάρεστα. Τοῦτα μᾶς γεννοῦν μιὰ σειρά σκέψεις. Εἶναι ὅμως τόσο μακρυνὰ ὅλα ἐκεῖνα τὰ γεγονότα, ποὺ χωρὶς δυσκολία μπορούμε νὰ δώσουμε τὴν ἀφεση ἢ νὰ τὰ αἰστανθοῦμε λιγώτερο ἐπώδυνα. Κι' ὁ ἄνθρωπος μᾶς φαίνεται πᾶ μιὰ οἰκεία κι' ἀνάλαφρη μορφή, μιὰ φυσιογνωμία ποὺ περισσότερο φωτίζεται ἀπὸ τὴν κλωσὴν παρὰ ἀπὸ κάποια μελανὰ σημεῖα παλιᾶς συμπεριφορᾶς. Τοῦτο ὅμως μᾶς διδάσκει ταυτοχρόνως. Συχνὰ τὸ ἀνθρώπινο μυαλό ἐκτιμᾷ τὴν ἀρετὴ καὶ τίς καλές πράξεις καὶ ψέγει τίς κακές κι' ἀνάξίες, ὅταν συλλογίζεται τὸν πεθαμένο. Αὐτὴ ἡ κατάστασή μας τὴν ὥρα τοῦ μνημόσυνου δὲν εἶναι μιὰ διδασκαλία σιωπηλή, μὲ δικές της ἀποδείξεις, χωρὶς ἐπιβολὴ ἀπὸ τὰ ἔξω, χωρὶς ἐνοχλητικὲς παραινήσεις; Ἄν πάλιν δὲν γνωρίζουμε τὸν ἐλλειπόντα, ἢ περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα, ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τοὺς γύρω, μᾶς

ἐπιβάλλεται κι' ἔρχονται στοῦ μυαλό μας δικά μας πρόσωπα, συνήθως ἀγαπητά. Ἔτσι πάλιν ἡ διεργασία πού ἀνάφερα ἐπαναλαμβάνεται ἔστω και μὲ ἄλλο ἀντικείμενο. Συχνά ὅμως ἡ πληροφορία πρὶν ἀπ' τὸ μνημόσυνο ἢ κατὰ τὸ μνημόσυνο δημιουργεῖ πάλιν μέσα μας ἕνα ἀντικείμενο συμπάθειας μὲ τὴν ἀνάμιξη εἰκόνων ἀπὸ δικά μας πρόσωπα καὶ ὑποθετικῶν ἔστω εἰκόνων πρὸ τὸ μνημονεύομενο. Τὸ ἀποτέλεσμα πού ἀκολουθεῖ δὲν διαφέρει. Ὁ νοῦς κι' ἡ καρδιὰ κοιτάζουν τὴν καλωσύνη καὶ τὴν ἀρετὴ, συγχωροῦν, ἐκτιμοῦν.

Ἄλλὰ τὸ μνημόσυνο, πού εἶναι ἀναφορὰ σ' αὐτοὺς πού μᾶς ἐγκατέλειψαν γιὰ κάπου — ποιὸς ξέρει ποῦ, — μᾶς θυμίζει καὶ τὸ γρήγορο πέρασμά μας ἀπὸ τὴ γήϊνη σφαῖρα, μᾶς τονίζει πόσο μάταιο εἶναι τὸ φτωχὸ μας σαρκίον. Ἄμα νοιώσης κατὰβάθᾳ σου τὸ τί ἀντιπροσωπεύεις, φτάνεις σ' ἕνα σημεῖο πού λίγο διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀπελπισία. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀπελπισία στὸν ὑγιῆ ἄνθρωπο, αὐτὸν πού ἔχει ἀρχές, πού πιστεύει τὶς ἰδέες, πού γνοιάζεται γιὰ τὸ δικό του ὄνομα καὶ τῶν ἀπογόνων του καὶ τοῦ τόπου του, αὐτὴ ἡ ἀπελπισία ὠθεῖ σὲ πράξεις ἐνάρετες καὶ γενναῖες. Ἄν ὅμως τάσεις ἀντικοινωνικῆς σὲ βασανίζουν, τὸ μνημόσυνο, μνημονεύοντας ὡς εἶναι φυσικὸ πράξεις ἀγαθές, σὲ συγκρατεῖ ἀπὸ μιὰ δίχως ὄρια κατάπτωση καὶ ὑποταγὴ στὶς δυνάμεις τοῦ κακοῦ.

Ἔχουμε ὑποχρέωση νὰ θυμόμαστε. Ἡ μνημόνευση ἐναρέτων μορφῶν καὶ ἡ ἀναφορὰ στὶς ἀγαθές τους πράξεις δείχνει τὴν ἀγαθότητά μας. Ταυτοχρόνως δηλώνει τὸ πόσο λογαριάζουμε τὴν ἀρετὴ καὶ τὶς ποικίλες τῆς μορφές σὰν τὴν ἀδελφωσύνη, τὴ φιλία, τὴν ἐκτίμηση. Ἔτσι ἐξυπηρετοῦμε καὶ τὴν ἀρετὴ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴ προβάλλοντας τὴν στοὺς ἄλλους καὶ στὸν ἑαυτό μας. Εἶναι γνωστὸ πόσο ἡ ἐπανάληψη (μὲ λόγια ἢ ἔργα) ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν πείθει καὶ τὸν πιὸ δύστροπο νὰ τὶς υἱοθετήσῃ σὰ γνώμονα τῆς ζωῆς του.

Ἄλλὰ γιατί νὰ μὴν εἶναι ἡ συγκίνηση τοῦ μνημοσύνου μιὰ πνευματικὴ ἀνάταση; Ὅταν συλλογίζεσαι τὴν ἀξία τῆς ἀρετῆς, ὅταν θαυμάζεις τ' ἀγαθὰ ἔργα τοῦ ἄλλου, ὅταν τοῦ ἀναγνωρίζεις μιὰν ἐπάξια θέση μὲς τὴ ζωὴ, ἡ ἀνάταση σὲ λημμυρίζει, σὲ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὰ καθημερινὰ καὶ τὰ τυπικὰ τῆς βιωτικῆς ἀνάγκης καὶ σὲ φέρνει μὲς τὸν λαμπρὸ κόσμον τῶν ἰδεῶν. Ἀκριβῶς αὐτὸ ἐπιδιώκουν κι' οἱ διάφορες καλὲς τέχνες: διὰ μέσου τοῦ κάλλους, πλαστικοῦ ἢ μουσικοῦ, προσπαθοῦν νὰ σὲ φέρουν μὲς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν καὶ νὰ σὲ λυτρώσουν, ἔστω καὶ προσωρινά, ἀπὸ καθετὶ τὸ κατώτερον καὶ φτηνό. Γι' αὐτὸ στὰ μνημόσυνα συχνὰ ἡ τέχνη διακοσμεῖ, βοηθῶντας τὴν πιὸ γρήγορη ἀνάταση. Ὅσοι ὅμως ἔχουν τὴν πνευματικότητα, ὡς οἰκεία κατάσταση, μποροῦν καὶ χωρὶς τὴ βοήθεια τῆς τέχνης, ἀλλὰ μόνο μὲ τὴ σιωπὴ ἢ τὴν ἀπέριπτη λιτότητα τοῦ μνημοσύνου ν' ἀνεβοῦν στὶς ὑψηλές σφαῖρες.

Καὶ μιὰ ἄλλη ἐρώτηση:

Ἔχουμε τάχα δικαίωμα νὰ στερήσουμε στὸν ὁποιοδήποτε μιὰν ἀγαθὴ μνήμη, πού δημιουργεῖ τὸ μνημόσυνο; Ἀσφαλῶς ὄχι. Εἶναι ποταπὴ καὶ ἡ σκέψη ἀκόμα νὰ στερήσης τὴ γήϊνη διάρχεια σὲ ἕνα συνάνθρωπό σου. Τοῦ ἀφαιρεῖς τὸ ἀναφαίρετο δικαίωμά του νὰ ἐπιζήσῃ τοῦ θανάτου, ἂν πραγματοποιήσης αὐτὴ τὴν ποταπὴ σου σκέψη. Ἀγάπη πρὸς τὸν συνάνθρωπό σου δὲν σημαίνει ἀγάπη ὅσο τοῦτος ζῇ.

Ἡ ἀγάπη ἐλεγκτείνεται καὶ πέραν τῆς ζωῆς. Μόνο τότε δείχνεις τὸ πραγματικὰ ἀνθρώπινο μεγαλεῖο σου.

Οἱ νεκροὶ ζοῦν ἀνάμεσά μας, ὅταν μὲ τὸν πρέποντα τρόπο τοὺς μνημονεύουμε. Ἄμα σκεφτοῦμε τὴν ἀναπόφευκτη σειρὰ μας, ποὺ θάρθη στὸν καθένα μας, τότε ἀντιλαμβανόμαστε πόσο θὰ θέλαμε τοῦλάχιστον νὰ μείνη μιὰ ἀγαθὴ μνήμη ἀπὸ τὸ πέρασμά μας. Ἄς κάμουμε λοιπὸν τὸ καθήκον μας ἔναντι ὧσων παρήλθαν, ἀξιοποιῶντας τὸ θεσμὸ τοῦ μνημόσυνου. Ἔτσι θάχουμε κι' ἐμεῖς τὴν ἐλπίδα πὼς μιὰ μέρα θὰ μᾶς μνημονεύσουν κάποιοι ἐπερχόμενοι. Ἀναφωνῶντας τὸ «αἰωνία τους ἡ μνήμη» ἐτοιμάζουμε ἴσως καὶ τὴ δική μας πνευματικὴ διάρκεια.

ΚΤΗΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ

ΜΑΡΙΑ Π. ΙΩΑΝΝΟΥ

Νὰ φύγουμε, τὸ χρέος, θὲ νὰ πεῖς,
 ξεχωριστὰ δικό μας, μὲς στὴ ζῆση...
 Καθένας μερικὸ, μὰ κι' ὅπου γῆς,
 νοεῖς - ἀργά, τὸ χνάρι θὰ κινήσει.

Ἀπέθαντος μονάχα, ποὺ κρατεῖ,
 δίχως παμό, μεστῶνοντας τρανά,
 τὸ μόχτο, τὸν ἀψύ, καὶ τί καὶ τί,
 γιὰ τοῦ καλοῦ τὴ λάτρα. Μιά, καὶ νά—

Ὀλάγουπη δουλεύτρα, καθὼς ἦσουν,
 δὲν ἀποσβεῖς... Ὡστόσο δά, καὶ μισευτή,
 σὰν ἄλλοτε, συμπόνια, ἡ ψυχὴ σου,
 ἀγγελικὸ, πρόφτα ἴοντας, στρατί,

Ξαναγυρνᾶ μαθὲς, γιὰ νὰ ταιριάζει,
 στὰ ξάρτια τοῦ πασίγνωρου σκοποῦ,
 τὴν πρωτινὴν ἀγάπη, ποὺ μοιράζει
 ἐκεῖθε - δῶθε, ποῦ καὶ ποῦ.....

ΑΓΗΣ ΒΟΡΕΑΛΗΣ

Ο ΤΕΥΚΡΟΣ ΚΙ' Η ΣΑΛΑΜΙΝΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Τὰ πιὸ κάτω χωρία τὰ ἀναφερόμενα στὸν Τεῦκρο καὶ τὴ Σαλαμίνα τῆς Κύπρου εἶναι παρμένα ἀπὸ τὸ κεφάλαιο «Τὰ Θρυλούμενα - Ἱστορία - Ἐθνολογία» τοῦ βιβλίου μου «Ἡ Κύπρος εἰς τοὺς Ἀρχαίους Ἑλληνας Συγγραφεῖς», ποὺ ὁ πρῶτος τόμος του θὰ δοθῆ στὸ τυπογραφεῖο, ὅπως ἐλπίζω, τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1971. Πάνω στὸ βιβλίο ἐργάζομαι ἀπὸ τὸ 1948.

Ἐδῶ παραθέτω σὰν ἀφιέρωση στὴν ἱερὴ μνήμη τῆς Μαρίας Ἰωάννου ὅσα ἀπὸ τὸ πρῶτο κεφάλαιο ἀναφέρονται στὸν Τεῦκρο καὶ τὴ Σαλαμίνα μὲ τὴ σειρὰ καὶ τὴν ἀρίθμηση ποὺ θὰ ἔχουν στὸ βιβλίο.

13

Ἄ Ο Τεῦκρος ἀπόμισε τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου κατὰ τὸ Πάριον Μάρμαρον ἢ Χρονικόν, 938 ἔτη πρὸ τῆς χαράξεως τοῦ Χρονικοῦ.

Πάριον Μάρμαρον Π (41-42) FHG V p. 546: Ἄφ' οὗ [Σαλαμίνα ἐν] Κύπρω Τεῦκρος ὄκισεν, ἔτη Π^ΗΗΗΗΗΔΔΔΠΠΠ, βασιλεύοντος Ἀθηναίων Δημοφῶντος.

13.1

Ἄ Ο Τεῦκρος ὁ Τελαμωνιάδης βασιλεύει ἐν Κύπρω.

Πινδ., Νεμ. 4.44-47:

Ἐξύφαινε, γλυκεῖα, καὶ τὸδ' αὐτίκα,
[φόρμιξ,
Λυδίᾳ σὺν ἀρμονίᾳ μέλος πεφιλημένον
Οἰώνῳ καὶ Κύπρω, ἔνθα Τεῦκρος ἀπάρχει
ὁ Τελαμωνιάδας·

13.2

Ἄ Ο Τεῦκρος θεωρηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς του αἴτιος τοῦ φόνου τοῦ Αἴαντος, κατόκησεν εἰς Κύπρον καὶ κατέλαβε τὴν ἀρχήν.

Σχόλ. εἰς Πινδ. Νεμ. 4.76: ἔνθα Τεῦκρος ἀπάρχει] ὁ νοῦς· ἔνθα δὴ καὶ ἐν ἡ Κύπρω ὁ τοῦ Τελαμῶνος παῖς ἡγεμονεύει. ὁ γὰρ Τεῦκρος ἐλθὼν μετὰ τὴν ἄλωση τοῦ Ἰλίου ἐν Σαλαμίनि, καὶ ὑπονοηθεὶς ὑπὸ τοῦ Τελαμῶνος ὡς αἴτιος γεγονῶς τοῦ φόνου τοῦ Αἴαντος, φυγὰν ὤκησε τὴν Κύπρον καὶ ἔσχεν αὐτῆς τὴν ἀρχήν, ὡς καὶ Λυκόφρων ἱστορεῖ.

13

(Τὸ Πάριον Μάρμαρον, στὸ ὁποῖον εἶναι χαραγμένο τὸ χωρίο, εἶναι τοῦ ἔτους 264/3 π.Χ. Ἔτσι τὸ Πάριον Μάρμαρον τοποθετεῖ χρονολογικὰ τὸ χτίσιμο τῆς Σαλαμίνας στὰ 1202/1201 π.Χ.)

«Ἄπὸ τότε ποὺ ἔκτισε τὴ Σαλαμίνα στὴν Κύπρω ὁ Τεῦκρος πέρασαν 938 χρόνια· ἦταν τὸν καιρὸ ποὺ βασιλεύεε στὴς Ἀθήνες ὁ Δημοφῶν.»

13.1

Ἄ Πίνδαρος στοὺς Νεμεονίκες τραγουδᾷ:

«Τέλειωνε, γλυκεῖα λύρα, καὶ αὐτὸ γοργὰ
τ' ἀγαπημένο τὸ τραγοῦδι μὲ
[Λυδικὴ ἀρμονία
στὴν Αἶγινα καὶ στὴν Κύπρω, ποὺ ὁ
[Τεῦκρος, τοῦ Τελαμῶνα ὁ γιός,
τὴν κυβερνᾷ, μακριὰ ἀπ' τὴν πατρίδα του.»

13.2

Τὰ ἀρχαῖα Σχόλια στοὺς Νεμεονίκες τοῦ Πινδάρου ἐξηγοῦν ἔτσι τὸ χωρίο:

«ὅταν ὁ Τεῦκρος κυβερνᾷ μακριὰ ἀπ' τὴν πατρίδα του] τὸ νόημα εἶναι: ὅπου δηλαδὴ καὶ στὴν Κύπρω βασιλεύει τοῦ Τελαμῶνα ὁ γιός. Γιατὶ ὁ Τεῦκρος ἅμα ἦλθε στὴ Σαλαμίνα μετὰ τὸ πάρσιμο τῆς Τροίας καὶ θεωρήθηκε ἀπὸ τὸν Τελαμῶνα σὰν αἴτιος τοῦ φόνου τοῦ Αἴαντα, διωγμένος κατόκησε στὴν Κύπρω καὶ πῆρε τὴν ἀρχὴ τῆς, ὅπως τὸ ἱστορεῖ καὶ ὁ Λυκόφρων.»

13.3

Πέντε ἐκ τῶν ἠρώων τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου θὰ κατοικήσουν εἰς Κεραστίαν Σφήκειαν, ὧν πρῶτος μνημονεύεται ὁ Τεῦκρος.

Λυκόφρ. Ἄλεξ. 447-451:

Οἱ πέντε δὲ Σφήκειαν εἰς Κεραστίαν
καὶ Σάτραχον βλώξαντες Ἰλάτου τε γῆν
Μορφῶ παροικήσουσιν τὴν Ζηρυνθίαν.
Ὁ μὲν πατὴρ μομφαῖσιν ἠλαστροημένος
Κυχρεῖος ἄντρων Βωκάρου τε ναμιάτων...

13.4

Ἡ νῆσος Σαλαμίς μητρόπολις τῆς πόλεως
Σαλαμίνοσ τῆς Κύπρου.

Αἰσχ. Πέρσ. 895-896:

Σαλαμῖνά τε, τὰς νῦν ματρόπολις τῶνδ'
αἰτία στεναγμῶν.

13.5

Ὁ Τεῦκρος ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ Τελαμῶνος κα-
ταφεύγει εἰς Κύπρον καὶ κίττει τὴν Σαλαμίνα.

Σόλ. εἰς Αἰσχ. Πέρσ. 894: Σαλαμῖνά
τε] Σαλαμίνα τὴν ἐν Κύπρῳ φησὶν ἢς ἢ
Μητρόπολις ἢ ἐν τῇ Ἀττικῇ δηλαδὴ νῆσος
Σαλαμῖν αἰτία ἐστὶ τῶνδε τῶν στεναγμα-
των. ἄποικοι γὰρ εἰσιν οἱ ἐν Κύπρῳ Σαλα-
μῖνιοι τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ φασὶ γὰρ οὐ τοῦ
Αἴαντος ἀυτόχειρος σφαγέντοσ ἐν Τροίᾳ
ὁ Τεῦκρος ὁ αὐτοῦ ἀδελφὸσ ἐν τῇ Σαλαμῖνι
τῇ αὐτοῦ πατρίδι κατελθὼν οὐκ ἐδέχθη τῷ
πατρὶ αὐτῶν Τελαμῶνι, ἀλλ' ἐδιώχθη ἀπὸ
τῆσ Σαλαμῖνοσ, ὡσ μὴ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
κολύσασ σφαγιασθῆσόμενον ὑφ' αὐτοῦ
κατελθὼν οὖν ἐν τῇ Κύπρῳ ἐδείματο πόλιν
καὶ ταύτην ἐκάλεσε Σαλαμῖνα ἐπ' ὀνόματι
τῆσ ἐν Ἀττικῇ. Α.

13.3

(Οἱ πέντε εἶναι: Τεῦκροσ, Ἀγαπήνωρ, Ἀ-
κάμοσ, Πράξανδροσ, Κηφεύσ. Κεραστία, Σφή-
κεια, ὀνόματα Κύπρου. Σάτραχοσ, ὁ Σερό-
χοσ ποτ. Κύπρου. Μορφῶ Ζηρυνθία, ἐπίθ.
Ἀφροδίτησ. Κυχρεύσ, μυθικόσ βασιλιάσ τῆσ
νῆσου Σαλαμῖνασ. Βωκάροσ ποτ. τῆσ ν σου
Σαλαμῖνασ).

Ὁ Λυκόφρων στὸ ποίημά του «Ἀλεξάνδρα»
γράφει:

«Κι' οἱ πέντε σὰν ἔρθουν στὴ Σφήκεια
[Κεραστία,
στὸ Σάτραχο καὶ στὴ χώρα τοῦ Ἰλάτη,
θὰ κατοικήσουν δίπλα στὴ Ζηρυνθία
[Μορφῶ.
Ὁ πρῶτοσ διωγμένοσ μὲ τοῦ πατέρα
[τῆσ βοισιῆσ
ἀπ' τοῦ Κυχρέα τὰ ἄντρα καὶ τοῦ
[Βωκάρου τῆσ νεροσουρμέσ...»

13.4

Ὁ Αἰσχύλοσ στὴ τραγωδία του «Πέρσαι»
γράφει πὼσ ὁ Δαρείοσ μέσα σὲ ἄλλεσ πόλεισ
τῆσ Κύπρου ἐξουσίαζε:

«καὶ τὴ Σαλαμῖνα, πού τώρα
[ἢ μητρόπολή τῆσ
εἶν' ἢ αἰτία αὐτῶν τῶν στεναγμῶν.»

13.5

Τὰ ἀρχαῖα Σχόλια στοὺσ «Πέρσεσ» τοῦ
Αἰσχύλου νὰ πὼσ ἐξηγοῦν τὸ πὼ πάνω χωρίο:

«καὶ τὴ Σαλαμῖνα] Γιὰ τὴ Σαλαμῖνα τῆσ
Κύπρου μιλά, πού ἢ Μητρόπολή τῆσ, δη-
λαδὴ ἢ Σαλαμῖνα τὸ νησί στὴν Ἀττικῇ,
εἶναι ἢ αἰτία αὐτῶν τῶν ἀναστεναγμα-
των. Γιατί οἱ Σαλαμῖνιοι τῆσ Κύπρου εἶναι ἄ-
ποικοι αὐτῶν τῆσ Ἀττικῆσ. Λὲν δηλαδὴ
πὼσ σὰν σφάχτηκε μὲ τὸ ἴδιο του τὸ χέρι
ὁ Αἴαντοσ στὴν Τροία, ὁ Τεῦκροσ ὁ ἀδελ-
φὸσ του, σὰν κατέθηκε στὴ Σαλαμῖνα, τὴν
πατρίδα του, δὲν ἔγινε δεχτόσ ἀπὸ τὸν πα-
τέρα τουσ τὸν Τελαμῶνα, παρὰ διώχτηκε
ἀπὸ τὴ Σαλαμῖνα, γιατί δὲν ἐμπόδισε τὸν
ἀδερφό του νὰ σφαχτῇ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν
ἑαυτό του. Κατέθηκε λοιπὸν στὴν Κύπρο
κι' ἔκτισε πόλη καὶ τὴν ὀνόμασε Σαλαμῖνα,
μὲ τ' ὄνομα αὐτῆσ στὴν Ἀττικῇ.»

13.6

Ὁ Τεύκρος ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς που ἔρχεται εἰς Αἴγυπτον ὅπου συναντᾷ τὴν Ἑλένην.
Εὐριπ. Ἑλέν. 87-104:

Τε. ὄνομα μὲν ἡμῖν Τεύκρος, ὁ δὲ φύσας
[πατὴρ
Τελαμών, Σαλαμῖς δὲ πατρίς
[ἢ θρέψασά με.
Ἑλ. Τί δῆτα Νείλου τούσδ' ἐπιστρέφῃ
[γύας;
Τε. φυγὰς πατρώας ἐξελέλαμαι χθονός.
Ἑλ. τλήμων ἂν εἴης· τίς δέ σ' ἐκβάλλει
[πάτρας;
Τε. Τελαμών ὁ φύσας. τίν' ἂν ἔχῃς
[μᾶλλον φίλον;
Ἑλ. ἐκ τοῦ; τὸ γάρ τοι πρᾶγμα
[συμφορὰν ἔχει.
Τε. Αἴας μ' ἀδελφὸς ὄλεσ' ἐν Τροίᾳ θανών.
Ἑλ. πῶς; οὐ τί που σῶ φασγάνῳ βίον
[στερεῖς;
Τε. οἰκεῖον αὐτὸν ὄλεσ' ἄμ' ἐπὶ ξίφος.
Ἑλ. μαμέντ'; ἐπεὶ τίς σωφρονῶν τλαίῃ
[τάδ' ἂν;
Τε. τὸν Πηλέως τιν' οἶσθ' Ἀχιλλεῖα γόνον;
Ἑλ. ναί·
μνηστήρ ποθ' Ἑλένης ἦλθεν, ὡς ἀκούομεν.
Τε. θανῶν ὄδ' ὄπλων ἔριν ἔθιρε συμμάχοις.
Ἑλ. καὶ δὴ τί τοῦτ' Αἴαντι γίνεταί κακόν;
Τε. ἄλλου λαβόντος ὄπλ' ἀπηλλάχθη βίου.
Ἑλ. σὺ τοῖς ἐκείνου δῆτα πῆμασιν νοσεῖς;
Τε. ὀθούνεκ' αὐτῷ γ' οὐ ξυναλόμην ὀμοῦ.

13.7

Ὁ Τεύκρος θέλων νὰ μάθῃ ἀπὸ τὴν προφήτιδα Θεονόην πῶς θὰ πλεύσῃ εἰς Κύπρον, ὅπου ὁ Ἀπόλλων τοῦ ἐρησιμοδότησε νὰ κατοικήσῃ, ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλένην νὰ τὸν εἰσαγάγῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Εὐριπ. Ἑλέν. 144-153:

Τε. ὦν δ' οὔνεκ' ἦλθον τούσδε βασιλείους
[δόμους,

13.6

Ὁ Εὐριπίδης στὴν τραγωδία τοῦ «Ἑλένη» λέει τὸν μῦθο τῆς ἐξορίας τοῦ Τεύκρου ἀπὸ τὴν πατρίδα του:

Τε. Τ' ὄνομά μου εἶναι Τεύκρος κ' ὁ
[πατέρας Τελαμών
κ' ἡ πατρίδα ποῦ μ' ἀνάθρεψε Σαλαμίνα.
Ἑλ. Γιατί λοιπὸν γυρνᾷς σ' αὐτὰ τοῦ
[Νείλου τὰ χωράφια;
Τε. Ἀπὸ τὴν πατρικὴ τὴ γῆ μου
[ἐξέριστος, διωγμένος.
Ἑλ. Δυστυχησμένος θάσαι. Κι' ἀπ' τὴν
[πατρίδα ποῖός σ' ἐξώρισε;
Τε. Ὁ Τελαμῶνας ποῦ μὲ γέννησε. Ποιό
[θάχες φίλο πῶς πολύ;
Ἑλ. Για ποιά αἰτία; γιατί ἡ δουλειὰ μιά
[συμφορὰ ἔχει στὴ μέση.
Τε. Ὁ Αἴας μὲ κατάστρεψε, τ' ἀδέρφι,
[ποῦ σκοτώθηκε στὴν Τροία.
Ἑλ. Πῶς; δὲν τὸ πιστεύω νὰ στερήθῃ τὴ
[ζωὴ ἀπ' τὸ σπαθὶ σου.
Τε. Μ' ἕνα δικό του πῆδημα στὸ ξίφος
[ἀπάνω ἐχάθη.
Ἑλ. Τρελάθηκε; τί, ποιός θὰ τῷκανε ὄντας
[στὰ σύγκαλά του;
Τε. Κάποιο Ἀχιλλεῖα, γιὸ τοῦ Πηλέα,
[τὸν γνωρίζεις;
Ἑλ. Ναί·
κάποτε στὴν Ἑλένη ἦρθε μνηστήρας,
[ὅπως ἀκούμε.
Τε. Αὐτὸς σὰν ἐσκοτώθῃ σήκωσε στοὺς
[συμμάχους μιὰ φίλονικία.
Ἑλ. Αἶ καὶ γιατί· στὸν Αἴαντα κακὸ ἐγένῃ
[τοῦτο;
Τε. Μιὰ κ' ἄλλος πῆρε τὰ ὄπλα ἀπαλλάχθη
[τὴ ζωὴ του αὐτός.
Ἑλ. Κι' ἐσὺ ἀπ' τὰ δικά του τὰ παθήματα
[ὑποφέρεις;
Τε. αἰτία τὸ γιατί κ' ἐγὼ δὲν χάθηκα
[μαζὶ του.

13.7

Συνεχίζοντας ὁ Εὐριπίδης τὸν διάλογο τοῦ Τεύκρου καὶ τῆς Ἑλένης γράφει:

Τε. Γι' αὐτὸ ποῦ ἦρθα στὰ βασιλικά τοῦτα
[παλάτια

τὴν θεσπιφδὸν Θεονόην χρῆζων ἰδεῖν,
 σὺ προξένησον, ὡς τύχῳ μαντευμάτων
 ὄπῃ νεὸς στεῖλαμι' ἄν οὐριον περὸν
 ἐς γῆν ἐναλίαν Κύπρον, οὐ μ' ἐθέσπισεν
 οἰκεῖν Ἀπόλλων, ὄνομα νησιωτικὸν
 Σαλαμίνα θέμενον τῆς ἐκεῖ χάριν πάτρας.
 Ἔλ. πλοῦς, ὦ ξέν', αὐτὸς σημαίνει· σὺ
 [δ' ἐκλιπὼν
 γῆν τήνδε φεῦγε πρὶν σε παῖδα Πρωτεύως
 ἰδεῖν, ὅς ἄρχει τῆσδε γῆς·

13.8

Ὁ Τεῦκρος ἀνδραγαθήσας ἐν Τροίᾳ ἀφίχθη
 εἰς Κύπρον καὶ ἔκτισε τὴν Σαλαμίνα γενόμε-
 νος γενάρχης τοῦ βασιλικοῦ γένους πῆς Σα-
 λαμίνος.

Ἴσοκρ. Εὐαγ. 17-18: Τούτοιον δ' ἑκατέ-
 ρου, Τελαμῶνος μὲν Αἴας καὶ Τεῦκρος
 ἐγενέσθη, Πηλέως δ' Ἀχιλλεύς, οἱ μέγι-
 στον καὶ σαφέστατον ἔλεγχον ἔδωσαν τῆς
 αὐτῶν ἀρετῆς... (18) Αἴας δὲ μετ' ἐκεί-
 νων (Ἀχιλλέα) ἠρίστευσε, Τεῦκρος δὲ τῆς
 τε τούτων συγγενείας ἀξίως καὶ τῶν ἄλ-
 λων οὐδενὸς χείρων γενόμενος, ἐπειδὴ
 Τροίαν συνεξεῖλεν, ἀφικόμενος εἰς Κύ-
 προν Σαλαμίνα τε κατόπισεν, ὁμώνυμον
 ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος οὐ-
 σης, καὶ τὸ γένος τὸ νῦν βασιλεῦον κατέλι-
 πεν.

13.9

Ὁ Τεῦκρος ὅταν ἔκτισε τὴν Σαλαμίνα διε-
 μοίρασε πῆν χώραν εἰς τοὺς συντρόφους του,
 τοὺς προγόνους τῶν νῦν πολιτῶν.

Ἴσοκρ. Νικ. 28: Τίς γάρ οὐκ οἶδεν ὅτι
 Τεῦκρος μὲν ὁ τοῦ γένους ἡμῶν ἀρχηγός,
 παραλαβὼν τοὺς τῶν ἄλλων πολιτῶν προ-
 γόνους, πλεύσας δεῦρο καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς
 ἔκτισε καὶ τὴν χώραν κατένευμεν;

ζητώντας γιὰ νὰ δῶ τὴ χρησιμοδότρα
 [Θεονόη
 ὀδήγησέ με ἐσὺ, μάντευμα γιὰ νὰ πάρω
 σὲ ποιά πορεία νὰ βάλω τὰ φτερά τοῦ
 [καραβιοῦ μου
 πρῶτα στὴν Κύπρο τὸ νησί, ὅπου ὁ
 [Ἀπόλλων
 μοῦ μάντευσε νὰ κατοικήσω καὶ νὰ δώσω
 [τῆς Σαλαμίνας
 τ' ὄνομα γιὰ χάρη τῆς δικῆς μου ἐκεῖ
 [πατρίδας.
 Ἔλ. Τὸ ἴδιο τὸ ταξίδι, ξένε, θὰ σοῦ δείξῃ.
 [Μὰ φύγε ἐσὺ
 ἀπὸ τὴ γῆ ἐτούτη, πρὶ νὰ σὲ δῇ τοῦ
 [Πρωτέα ὁ γιός,
 ποὺ κυβερνᾷ τὴ χώρα τούτη.

13.8

Ὁ Ἴσοκράτης στὸ λόγο του «Εὐαγόρας»
 λέει τὰ πῶ κάτω γιὰ τὸν Τεῦκρο:

«Τοῦ καθενὸς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δύο,
 γεννήθηκαν τοῦ Τελαμῶνα ὁ Αἴας κ' ὁ
 Τεῦκρος καὶ τοῦ Πηλέα ὁ Ἀχιλλέας, ποὺ
 ἔδωσαν δείγματα τρανὰ καὶ καθαρῶτατα
 γιὰ τὴν παλληκαριά τους... Ὁ Αἴας φάνη-
 κε τὸ καλύτερο παλληκάρι μετὰ τὸν Ἀχιλ-
 λέα κ' ὁ Τεῦκρος, ἀντάξιός τῆς συγγέ-
 νειάς τους κ' ἀπὸ τοὺς ἄλλους κανενὸς κα-
 τώτερος, σὰν πῆραν τὴν Τροία ὅλοι μαζί,
 ἦρθε στὴν Κύπρο κ' ἔκτισε τὴ Σαλαμίνα,
 κάνοντάς τὴν ὁμώνυμη τῆς προηγούμενῆς
 τοῦ πατρίδας κ' ἀφῆκε τὴ γενιὰ ποὺ τώρα
 βασιλεύει.»

13.9

Ὁ Ἴσοκράτης στὸ λόγο του «Νικοκλῆς ἢ
 Κύπριοι» γράφει γιὰ τὸν Τεῦκρο (μῦθᾳ ὁ
 Νικοκλῆς):

«Γιατί ποιὸς δὲν ξέρει πὼς ὁ Τεῦκρος,
 τῆς γενιᾶς μας ὁ ἀρχηγός, ἀφοῦ πῆρε καὶ
 τοὺς προγόνους τῶν ἄλλων πολιτῶν, ἔβαλε
 πλῶρη κ' ἦρθε δωπέρα καὶ τοὺς ἔκτισε
 τὴν πόλη καὶ τοὺς μοίρασε τὴ χώρα;»

13.10

ἽΟ Τεῦκρος ὁ κτίσας τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου προσωρμίσθη πρῶτον εἰς Ἀχαιῶν ἀκτὴν.

Στράβ. 14.682.3: εἶτ' Ἀχαιῶν ἀκτὴ, ὅπου Τεῦκρος προσωρμίσθη πρῶτον ὁ κτίσας Σαλαμίνα τὴν ἐν Κύπρῳ, ἐκβληθεὶς, ὡς φασιν, ὑπὸ τοῦ πατρὸς Τελαμῶνος.

13.11

ἽΟ Τεῦκρος ἐγκαταλείψας λόγῳ τῆς ὀργῆς τοῦ πατρὸς του τὴν νῆσον Σαλαμίνα ἐπύργωσε περιφρημον τὴν πόλιν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου.

Νόνν. Διον. 13.461-463:

καὶ πόλιν ἀρχηγόνου ποτὲ Περσέος,
[ὧ ποτε Τεῦκρος,
καλλείψας Σαλαμίνα χολωομένου
[Τελαμῶνος
ὀπλοτέρην ἐπύργωσεν ἀειδομένην
[Σαλαμίνα.

13.12

ἽΟ Τεῦκρος οἰκιστὴς τῆς Κυπρίας Σαλαμίνας μετὰ τὴν Τροίας ἄλωσιν:

Εὐστ. Σχόλ. εἰς Ὅμ. 285.10 (Β στ. 557): ... Ἔστι δὲ καὶ Κυπρία Σαλαμίν, ἣν Τεῦκρος οἰκίσας μετὰ Τροίας ἄλωσιν ὁμωνύμου τῆς πατρίδι καὶ αὐτὴν Σαλαμίνα ἐκάλεσε.

13.13

ἽΟ Τεῦκρος ἀπόκισε πῆν Σαλαμίνα καὶ ἐκ Τρώων αἰχμαλώτων.

Ἀθῆν. 6.256β: ἀλλὰ καὶ λέγουσιν ὅτι τῶν Γεργίνων τις ἀπόγονος ὦν τῶν Τρώων ἐκείνων, οἷς Τεῦκρος ἀπὸ τῶν αἰχμαλώτων κατακτησάμενος εἰς Κύπρον ἔχων ἀπόκησεν...

13.14

ἽΑλλος Τελαμῶν καὶ οὐχὶ ὁ πατὴρ τοῦ Τεῦκρου συνεξεστράτευσε μετὰ τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐφονεύθη, διότι ποῖος θὰ ἐξεδίωκε πόν Τεῦκρον, ἐὰν δὲν ἔζη ὁ πατὴρ του;

13.10

ἽΟ Στράβων στὸ βιβλίον του «Γεωγραφικά» γράφει γιὰ τὸν Τεῦκρο:

«Ἔπειτα (μετὰ τὴ Λάπαθο καὶ τὸ Ἀφροδίσιον) εἶναι ἡ Ἀχαιῶν ἀκτὴ, ἐκεῖ πού πρῶτα-πρῶτα ἄραξε τὰ καράβια τοῦ ὁ Τεῦκρος, πού ἔκτισε τὴ Σαλαμίνα στὴν Κύπρῳ, διωγμένος, ὅπως λέν, ἀπ' τὸν πατέρα του τὸν Τελαμῶνα.»

13.11

ἽΟ Νόννος στὸ ποίημά του «Διονυσιακά» μιλά γιὰ τὸν Τεῦκρο καὶ τὸ χτίσιμο τῆς Σαλαμίνας, μ' ἀνακατεύει στὴ διήγησή του καὶ τὸν Περσέα, ἀγνωστο ἂν ἐνοῆ τὸ μυθικὸ ἦρωα. Λέει λοιπόν:

«Καὶ τὴν πόλιν τοῦ πανάρχαιου Περσέα,
[πού ὁ Τεῦκρος
κάποτε, τὴ Σαλαμίνα ἀφήνοντας ἀπ' τὴν
[ὀργὴ τοῦ Τελαμῶνα,
πύργωσε τὴ νεότερη χιλιετραγουδιμένη
[Σαλαμίνα.»

13.12

ἽΟ Εὐστάθιος στὰ Σχολία του στὸ Β τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὅμηρου γράφει γιὰ τὸν Τεῦκρο:

«Ἐπάρχει καὶ Κυπριακὴ Σαλαμίνα, πού τὴν ἔκτισε ὁ Τεῦκρος μετὰ τὸ πάρσιμον τῆς Τροίας καὶ πού τὴν ὠνόμασε κ' αὐτὴ Σαλαμίνα μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα τῆς πατρίδας του.»

13.13

ἽΟ Ἀθήναιος στὸ βιβλίον του «Δαιμονοσοφισταί» γράφει:

«Λένε ἀκόμα πὼς κάποιος ἀπὸ τοὺς Γεργίνους, ὄντας ἀπόγονος τῶν Τρώων ἐκείνων, πού ὁ Τεῦκρος πῆρε στὸ μερικὸ του αἰχμαλώτους κ' ἔχοντάς τους ἔκαμε ἀποικία στὴν Κύπρῳ...»

13.14

ἽΟ Πανσανίας στὸ βιβλίον του «Ἑλλάδος Περιήγησις» γράφει γιὰ τὸν Τελαμῶνα καὶ γιὰ τὸν Τεῦκρο:

Παυσ. 8.15.5-7: ἔστι δὲ αὐτόθι καὶ ἠρώων μνήματα, ὅσοι [σὺν] Ἡρακλεῖ στρατείας ἐπὶ Ἡλείους μετασχόντες οὐκ ἀπεσώθησαν οἰκαδὲ ἐκ τῆς μάχης. (6) τέθραπται δὲ Τελαμῶν ἐγγύτατα τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἀροαίου, ἀπωτέρω μικρὸν ἢ ἔστι τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος, Χαλκῶδων δὲ οὐ πόρρω Κρήνης καλουμένης Οἰνός. τὸν μὲν δὴ Ἐλεφήνορος τοῦ Εὐβοεῦσιν ἐς Ἴλιον ἠγήσαμένον καὶ τὸν Αἴαντός τε καὶ Τεύκρου, τούτων μὲν τοὺς πατέρας οὐκ ἀπεδέξατο ἂν τις ἐν τούτῳ πεσεῖν τῷ ἀγῶνι πῶς μὲν γάρ... (7) Τεῦκρος ὤκισεν ἂν Σαλαμίνα ἐν Κύπρῳ πόλιν, μηδενὸς ὡς ἀνέστρεψεν ἐκ Τροίας ἐκβαλόντος ἐκ τῆς οἰκείας; τίς δ' ἂν ἐξήλασεν ἄλλος πλὴν ὁ Τελαμῶν αὐτός; δῆλα οὖν ἔστι Χαλκῶδοντα οὐ τὸν ἐξ Εὐβοίας καὶ Τελαμῶνα οὐ τὸν Αἰγινήτην ἐπὶ Ἡλείους Ἡρακλεῖ μετεσχηκέναι τῆς στρατείας.

13.15

Τὸ ἐπίγραμμα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Τεύκρου Ἀριστ. Πέπλ. Diehl² 8:
Ἐπὶ Τεύκρου κειμένου ἐν Σαλαμῖν τῆς Κύπρου.

Ἰῶν ὠκυμόρων ταμίην, Τελαμώνιον ἦδε Τεῦκρον ἀποφθίμενον γῆ Σαλαμῖς κατέχει.

13.16

Οἱ Τευκρίδαι βασιλεῖς παρέμειναν ἀπὸ Τεύκρου μέχρι Εὐαγόρου Κυπρίων ἄρχοντες.

Παυσ. 2.29.4: γεγόνασι δὲ ἀπὸ μὲν Πηλέως οἱ ἐν Ἠπειρῷ βασιλεῖς, Τελαμῶνος δὲ τῶν παιδῶν Αἴαντος μὲν ἔστιν ἀφανέστερον γένος... οἱ δὲ Τευκρίδαι βασιλεῖς διέμειναν Κυπρίων ἄρχοντες ἐς Εὐαγόραν.

«Κι' εἶναι δαπέρα (στὸ ναὸ τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος στὴν Ἥλιον) καὶ τὰ μνήματα τῶν ἠρώων ὅσοι πῆραν μέρος στὴν ἐκστρατεία μαζί με τὸν Ἡρακλῆ ἐναντίον τῶν Ἡλείων καὶ δὲν γλύτωσαν γιὰ νὰ γυρίσουν στὰ σπίτια τους ἀπὸ τὴ μάχη. Κι' εἶναι θαμμένοι ὁ Τελαμῶν πολὺ κοντὰ στὸν Ἀροαῖο ποταμὸ, λίγο πιὸ μακριὰ ἀπ' ἐκεῖ ποῦναι τὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος κι' ὁ Χαλκῶδων ὄχι μακριὰ τῆς κρήνης τῆς λεγομένης Οἰνός. Λοιπὸν τὸν πατέρα τοῦ Ἐλεφήνορα, ποὺ ὠδήγησε τοὺς Εὐβοεῖς στὴν Τροία καὶ τοῦ Αἴαντα καὶ Τεύκρου, αὐτῶν τὸν πατέρα, δὲν θὰ παραδεχόταν κανεὶς πὼς ἔπασαν σ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα. Γιατί πὼς ὁ Τεῦκρος θὰ ἐκτιζε τὴ Σαλαμίνα, πόλη στὴν Κύπρο, μόλις γύρισε ἀπὸ τὴν Τροία ἂν κανεὶς δὲν τὸν ἐξώριζε ἀπὸ τὴν πατρίδα του; Καὶ ποιὸς ἄλλος θὰ τὸν ἐδιώχνε ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Τελαμῶνα; Εἶναι φανερὸ λοιπὸν πὼς δὲν εἶναι ὁ Χαλκῶδων ἀπὸ τὴν Εὐβοία κι' ὁ Τελαμῶν ἀπὸ τὴν Αἴγινα, ποὺ πῆραν μέρος στὴν ἐκστρατεία μαζί με τὸν Ἡρακλῆ ἐναντίον τῶν Ἡλείων.

13.15

Στὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀριστοτέλη «Πέπλος» ὑπάρχει τὸ πιὸ κάτω ἐπίγραμμα γιὰ τὸν Τεῦκρο, ποὺ εἶναι θαμμένος στὴ Σαλαμίνα τῆς Κύπρου:

«Τὸν Τεῦκρο, γιὸ τοῦ Τελαμῶνα, ἀριστο-
[τέχνη τῶν γοργοφόνων σαῖτιων
νεκρὸ στὰ σπλάχνα τῆς κρατῆ ἢ γῆ
[τῆς Σαλαμῖνας.»

13.16

Ὁ Πανσανίας γιὰ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Τεύκρου γράφει:

«Ἀπὸ τὸν Πηλέα γεννήθηκαν οἱ βασιλιάδες τῆς Ἠπειροῦ κι' ἀπὸ τοὺς γιούς τοῦ Τελαμῶνα, τοῦ ἐνός, τοῦ Αἴαντα, εἶναι ἀσήμαντη ἡ γενιά... μὰ οἱ Τευκρίδες βασιλιάδες μέινανε ἄρχοντες τῶν Κυπρίων ὡς τὸν Εὐαγόραν.»

13.17

Ὁ Τεῦκρος καὶ ἡ Κινύρου θυγάτηρ πρόγονοι τοῦ Εὐαγόρου.

Παυσ. 1.3.2: ἔπραξε δὲ ὡς Ἀθηναῖος (ὁ Εὐαγόρας) καὶ τὸ ἀνέκαθεν ἐκ Σαλαμῖνος, ἐπεὶ καὶ γενεαλογῶν εἰς προγόνους ἀνέβαινε Τεῦκρον καὶ Κινύρου θυγατέρα.

13.18

Ὁ Νικοκρέων, βασιλεὺς τῶν Σαλαμῖνίων, κατὰγεται ἐκ τοῦ Τεύκρου.

Ἄντων. Λιβ. 39.1-2: Οὗτος (ὁ Ἀρκεοφῶν) ἰδὼν τὴν θυγατέρα τὴν Νικοκρέοντος τοῦ Σαλαμῖνίων βασιλέως ἠράσθη. (2) γένος δ' ἦν τὸ Νικοκρέοντος ἀπὸ Τεύκρου τοῦ Ξυελόντος Ἰλιον Ἀγαμέμνονι.

13.17

Ὁ Πανσανίας ἐπίσης γράφει πῶς:

«ὁ Εὐαγόρας ἐνήργησε σὰν Ἀθηναῖος καὶ πὺν ἡ ρίζα του ἀπὸ τῆ Σαλαμῖνα, γιατί καὶ λογαριάζοντας τὴ γενιά του τὴν ἀνέβαζε σὲ προγόνους τὸν Τεῦκρο καὶ τὴν κόρη τοῦ Κινύρα.»

13.18

Ὁ Ἄντωνίνος Λιβεράλις στὸ βιβλίο του «Μεταμορφώσεων Συναγωγὴ» γράφει:

«Αὐτὸς ὁ Ἀρκεοφῶν σὰν εἶδε τὴν κόρη τοῦ Νικοκρέοντα τοῦ βασιλιᾶ τῶν Σαλαμῖνίων τὴν ἐρωτεύτηκε. Μὰ ἡ γενιά τοῦ Νικοκρέοντα κρατοῦσε ἀπὸ τὸν Τεῦκρο, πὺν πῆρε μαζί μὲ τὸν Ἀγαμέμνονα τὴν Τροία.»

ΚΤΡΙΑΚΟΣ ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ

ΤΟ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ

σ	ο	ι	ἔ	γ
ό			λ	ι
π			λ	ὰ
			η	σ
			ν	έ
ε				ν
ς	ἔ	π	ε	σ
			α	ν
				α

ΠΑΝΟΣ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

(ἀπὸ ἀφορμῆ μᾶς τηλεοπτικῆς συζητήσεως)

A

Τὸ θέμα τῆς ἐπιρροῆς τῆς τεχνολογίας στὸν σημερινὸ ἄνθρωπο ἔχει θιγῆ καὶ διαρκῶς θίγεται ἀπὸ τοὺς σκεπτομένους ἀνθρώπους. Ἡ τεχνολογία δὲν ἐπέδρασε δραστικά μόνο στὶς ἀλλαγές καὶ διερευνήσεις τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ στὸν ἐσωτερικὸν χῶρον.

Τὰ προβλήματα, ἀλλὰ καὶ τὰ καλὰ ποὺ προήλθαν ἀπὸ τὴν πρόοδο τῆς τεχνολογίας ἀπασχολοῦν εἰδικὰ καὶ τὴν φιλοσοφία. Οἱ φιλόσοφοι σήμερα — ἀκόμα καὶ αὐτοὶ ποὺ ἡ κουλτούρα τους δὲν εἶναι ὑπεύθυνη γιὰ τὶς ἐχθρικές σχέσεις ποὺ δημιουργεῖ ἡ τεχνολογία μεταξὺ φύσεως καὶ ἀνθρώπου, ὅπως λ.χ. οἱ Ἴνδοι (ἀναφέρομαι στὸν γέρο Ἴνδὸ δάσκαλο Κρισναμούρτι), ὑπογραμμίζουν τὸ ρήγμα, τὸν κατακερματισμὸ καὶ τὸν χωρισμὸ ἀπὸ τὸν ὅποιον πάσχει ὁ σημερινὸς κόσμος.

Δὲν μποροῦμε ν' ἀρνηθοῦμε πὼς ἡ ἐποχὴ μας δοκιμάζεται, πὼς ἀγωνιᾷ, πὼς ζῆ σὲ μιὰ διαρκὴ καὶ γρήγορη ρευστότητα. Ἡ μηχανὴ δὲν ἱκανοποίησε τὶς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου ἀντίθετα δημιούργησε περισσότερες. Ἡ μηχανοποίηση τῆς ζωῆς, ἀποξένωσε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὴ σκέψη. Σὰν λογικὴ συνέπεια τῆς μηχανῆς εἶναι ὁ ρασιοναλισμὸς ποὺ προσάρμοσε τὸν ἄνθρωπο στὴ μηχανή. Ἡ αὔξη τῆς παραγωγικότητος ἔχε εἰς συνέπεια τὴ δημιουργία τοῦ μαζικοῦ πνεύματος. Οἱ διάφορες ὀλιστικές θεώσεις, οἱ δύο παγκόσμιοι πόλεμοι, ἀλλὰ καὶ ἡ μεταπολεμικὴ μορφή τῆς ζωῆς μας, κλόνισαν τὴν πίστη στὸ Θεὸ καὶ τὶς ἀνθρωπιστικὲς ἀξίες. Θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναφερθοῦμε καὶ σ' ἄλλα συμπτώματα αὐτῆς τῆς κρίσεως, ὅπως π.χ. στὴν ἔλλειψη σεβασμοῦ στὸν ἄνθρωπο, τὴν σύγκριση τοῦ πνεύματος καὶ τῆς πολιτικῆς, τὸν χιτσισμὸ τῆς νεολαίας κ.ἄ., ἀλλὰ γιὰ τὴν ὥρα θὰ θέλαμε νὰ μείνουμε πιὸ κοντὰ στὸ θέμα τῆς ἐπίδρασης τῆς τεχνολογίας στὴ τέχνη.

Οἱ διάφορες ἰλιγγιώδεις ἀλλαγές ἐπηρέασαν πολὺ τὴν τέχνη. Καὶ θὰ ἴεγα εἰδικὰ τὴν τέχνη ποὺ τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ τῆς στοιχεῖο εἶναι ἡ ἀνανέωση, ἡ ἀλλαγὴ. Ἡ τέχνη εἶναι σὰν τὸν Πρωτέα ποὺ παίρνει διαφορετικὲς μορφές, ἰδιαιτέρως σήμερα ποὺ τὴν μιὰ τεχνοτροπία διαδέχεται ἡ ἄλλη, τὸν ἕνα καλλιτεχνικὸ ρυθμὸ ὁ ἄλλος, τὸν ἕνα πειραματισμὸ ὁ ἄλλος.

Ἡ ἀλλαγή εἶναι αἰσθητὴ περισσότερο στὴ Μουσικὴ καὶ στὶς Εἰκαστικὲς τέχνες ποὺ ἀπὸ τὴν ἀναπαράσταση προχώρησαν στὴν ἀφαίρεση. Στὴ λογοτεχνία δὲν μποροῦμε νὰ ἔχουμε ἀφαίρεση, γιὰτὶ ἡ λογοτεχνία εἶναι καμωμένη ἀπὸ λέξεις καὶ τὸ μόνο ποὺ μπορεῖς νὰ κάνης στὴ λέξη εἶναι νὰ τὴν φορτώσης μὲ περισσότερους συνειδήμους, ὅπως ἔκανε ὁ Τζέιμς Τζόυς στὴν «Ἀργύπνια τοῦ Φίννεγκαν»:

Ἐστώσο ἡ Τεχνολογία ἐπέδρασε στὴ Λογοτεχνία ἄμεσα καὶ ἔμμεσα. Ἄμεσα ἐπέδρασε κυρίως στὴ μορφή. Ἡ ἔμμεση ἐπίδραση εἶναι καὶ ἡ οὐσιαστικώτερη. Ὅμως θὰ ἀναφερθοῦμε πρῶτα στὴν ἄμεση ἐπίδραση.

1) Εἶναι εὐρεία ἡ διάδοσις τῶν φωτομυθιστορημάτων λόγω τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐνκολίας τῶν κλισέ — ἀπὸ συνέπεια τοῦ πολιτισμοῦ μας ποὺ ὀνομάσθηκε πολιτισμὸς τῶν εἰκόνων. —

2) Θὰ μπορούμε νὰ ἔχουμε σὲ μίνι-κασσέτες ἀτομικὲς βιβλιοθήκες εἰκόνων. Αὐτὸ εἶναι μιὰ συνέπεια τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Γουτεμβέργγιου ποὺ μᾶς ἔφερε πὸ βιβλίον στὴ βιβλιοθήκη τοῦ σπιτοῦ μας. Ὁ Γουτεμβέργγιος ἦταν ἡ μεγαλύτερη ἐπανάσταση γιὰ τὴ λογοτεχνία. Οἱ μίνι-κασσέτες δὲν εἶναι παρὰ μιὰ νέα μορφή τῆς ἐκρηκτικῆς τεχνικῆς. Μ' αὐτὲς ἔχουμε κείμενα - εἰκόνες - ἤχους. Αὐτὴ ἡ ἐπιπλοκουστικὴ γλῶσσα μπορεῖ νὰ φαίνεται συγκεκριμένη, ὅμως εἶναι πιὸ διφορούμενη καὶ λιγώτερο καθαρὴ ἀπὸ τὸ γραπτὸ λόγο. Μπορεῖ ἡ εἰκόνα, οἱ συλλογικὲς παραστάσεις ποὺ δίδονται διὰ μέσου τῆς εἰκόνας νὰ εἶναι τὸ κλειδί γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα τῆς αὔριον ἢ ἀντίθετα ὁ παράγων τῆς ἀποτυχίας του, σὰν ἕνα ἐν τῷ γίνεσθαι τέρας.

3) Ἡ τεχνολογικὴ ἐποχὴ ἐπηρέασε μὲ τὸν ἐκκωφαντικὸ ἐφιαλτικὸ θόρυβο τῆς μηχανῆς περισσότερο τὴ μουσικὴ (καὶ ἔτσι ἔχουμε σήμερα τὴν ἠλεκτρονικὴ μουσικὴ), τὴν ζωγραφικὴ (ἀξιόλογοι πίνακες ἀποδοχίμασαν ἢ ὠραιοποίησαν τὴ μηχανή) καὶ λιγώτερο τὴ λογοτεχνία.

Ἐδῶ, στή συγκεκριμένη ποίηση ἡ γλῶσσα χρησιμοποιεῖται περισσότερο σάν ὑλικό παρά σάν φορέας νοημάτων καί ἡ διάταξη στήν ἐπιφάνεια τοῦ χαρτιοῦ παίρνει μεγαλύτερη σημασία ἀπό τή σύνταξη. Οἱ κήρυκες αὐτῆς τῆς ποιήσεως ὑποστηρίζουν πῶς προσπαθοῦν νά ἀντιδράσουν στήν ἀποτελμάτωση τῆς παραδοσιακῆς λογοτεχνίας καί νά -δημιουργήσουν νέα σχέση ἀνάμεσα στή γλῶσσα καί τήν πραγματικότητα.

Οἱ προσπλάθειες αὐτές μᾶς θυμίζουν τοὺς σουρρεαλιστές τοῦ 1920 καί συγκεκριμένα τόν Ἄπολλιναίρ. Τότε πού ὁ Ἄντρέ Μπρετόν ἔσπαζε τήν σημασιολογική ὑπαρξη τῶν λέξεων μέ τό «ποίησηά» του (1924) καί τό «μανιφέστο», ἔδειχνε τίς δυνατότητες ἀπό τήν τυχαία συρραφή λέξεων καί φθόγγων καί ἀκόμη τυπογραφικῶν στοιχείων. Σχηματοποιημένη ποίηση ἔδωσε καί στό νησί μας ὁ Κύπρος Χρυσάνθης μέ τὰ «Καλλιγράμματα» του, σάν τό παρακάτω:

ΤΟ ΣΤΑΧΥ

```

υ           υ
      χ τ χ
        ά ό ά
σ           τ τ υ
τ           σ χ
      ά σ τ σ ά
        χ τ ά τ τ
          υ ά ά σ
            σ χ υ
              τ υ χ
                ά τ ά
                  χ ο τ
                    υ υ σ
                      σ
                      τ
                      ή
                      θ
                      ο
                      υ
                      ς
                      μ
                      α
                      ς

```

τό μέγα πλοῦτος

Σήμερα ἡ χρησιμοποίηση τῶν τυπογραφικῶν στοιχείων καθῶς καί τῆς σχηματοποιημένης ὀμάδας λέξεων ἔχει ἐμπορικοποιηθῆ στίς διάφορες ἀφίσσες.

Τέλος στήν ἄμεση ἐπίδραση τῆς λογοτεχνίας θά θέλαμε νά ἀναφερθοῦμε στή τηλεόραση, στό ραδιόφωνο, στά μικροφίλμς, φωτοτυπίες, δίσκους, πού μᾶς ἔφεραν τήν ποίηση καί τή φωνή τοῦ ἴδιου τοῦ ποιητῆ μέσα στό σπίτι μας καί στή διάθεσή μας. Στήν Ἄμερική ὑπάρχουν σταθμοί πού μεταδίδουν, σάν τοὺς ζητήσης, τηλεφωνικῶς ἀμέσως τό ποίημα πού θέλεις ν' ἀκού-

σης (dial poetry).

Λόγω δὲ τῶν τυπογραφικῶν εὐκολιῶν σήμερον ἐπιταχύνεται μιὰ ἔκδοσις, ἔχει ποικιλία σχήματος, χρώματος, πλούσια εἰκονογράφηση κλπ. Ὁ δὲ συγγραφέας μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἄνετα τὴ γραφομηχανή καὶ τὸ μαγνητόφωνο.

(συνεχίζεται)

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΤΤΙΚΗ

ΟΤΑΝ ΟΙ ΣΑΛΠΙΓΓΕΣ...

Ὅταν οἱ σάλπιγγες θὰ ἤχῃσιν
λίγοι θᾶχουνε μάτια
γιὰ ν' ἀντικρύσουν τίς χρυσές λαβές τους,
Νὰ μὴν πῶ γιὰ τὸν ἦχο τους,
αὐτὸν κανεὶς δὲν θὰ ἀκούσῃ.
Τόσο τὸ πανδαμῆνιο γύρω μας
τάμ - τάμ καὶ ἦχοι ἀπὸ κύμβαλα ἀλαλάζοντα,
τόσος ἐπικρατεῖ παροξυσμὸς,
ποὺ
ἦχοι καὶ φωνές λυτρωτικῆς
δὲν θ' ἀκουστοῦν

ἐκτός, ἂν ἐγερωθῶν ἐκ τῶν μνημείων
Μνήμες, Καιροὶ καὶ τάγματα τῶν Χερουβείμ
καὶ Σεραφεῖμ.
Τότε ἴσως
οἱ σάλπιγγες τῆς Δόξας
θ' ἀκουστοῦν
καὶ θὰ ξυπνήσουν τὴ Ψυχὴ
ποὺ παραδέρνει σ' ὄνειρο ἐφιαλτικὸ
σὲ λογισμοὺς ἀπόκοτους
Τότε ἴσως...
26.4.1970

ΚΑΠΟΤΕ ΠΟΛΕΜΗΣΑΜΕ

Κάποτε πολέμησαμε
— Μιὰ ψυχὴ —
ράφαμε τὰ χρυσὰ γαλόνια
στὴν τεμμένη στολή μας
καὶ βολέψαμε
τὰ κουρασμένα μας πόδια
σ' ἓνα πελώριο ζευγάρι παντόφλες.

Ἦταν ἡ ἀμοιβή!

Δυὸ σταγόνες αἷμα
— τόσο πολῦτιμο
γίναν δυὸ κόκκινα ρόδα,
ποὺ ὥστόσο μαδήσαν.
Δὲν εἶχαμε πιά, Σημάδι Ἀλήθειας,

κι' οὔτε διάθεσις
γιὰ νέους δρόμους
μὲ τόσο πικρὴ πληρωμή!

Στις ἀπειρες ὥρες πῆς Ἐγνοίας καὶ τοῦ Πόνου
διερωτῶμαι,
ἂν,
οἱ ἄνθρωποι πιστεύουμε πιά σὲ κάτι,
ἂν ἔμεινε κάτι ὀρθό,
ὡς εἶναι καὶ τόσο μικρό,
μιὰ σπῖθα,
στὴ στάκτη τοῦ Ὀνείρου,

Κάποτε πολέμησαμε.
23.9.1969

ΣΕ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΜΕ...

Σὲ περιμένουμε,
σὰν καρτερᾶ ἡ γῆ τίς στάλες τῆς βροχῆς
καὶ πὰ βουρὰ τὰ χιόνια
σὰν καρτερᾶ ἡ Ἄνοιξη τίς μυγδαλιές
σὰν περιμένει ἡ Νύχτα τὴν Αὐγή
κι' ὁ Ἥλιος τὸ Φεγγάρι.

Σὲ περιμένουμε νάρθηξ
Τέσσερις εἴμαστε ψυχῆς, γυμνῆς

κι' ὄλο κοιτᾶμε,
μὴν ἔρθῃς μὲ τὸν ἄνεμο, μὴν ἔρθῃς μὲ τὴ μπόρα.

Ἦ πόρτα πάντα ἀνοιχτή
καὶ τὸ νερὸ στὴ στάμνα,
ἀνάφτει πάντα κι' ἡ φωτιὰ (ἡ πυροστιά)
καὶ προσδοκᾶ γιὰ νάρθηξ.

15.7.1970

ΚΛΑΙΡΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΖΩΗ

(διήγημα)

Το 'Υπουργείο, κατ' εξαίρεση, τής είχε δώσει σαράντα μέρες άδεια. Κανονικά θάπρεπε βέβαια πολύ λιγώτερη, μα κάποιοι φαίνεται τούς έπεισε πώς δέν ήταν δυνατό να ζαναγυρίση στή δουλειά της μιά νέα κοπέλλα πού έχασε μόλις τόν άντρα της. Μα πάνω από σαράντα μέρες δέν μπορούσε να συνεχιστή ή άδεια. Έπρεπε να γυρίση στο σχολείο. Αυτό δέν ήταν και τόσο άπλό. Έπρεπε να ντυθῆ, να κτενισθῆ, να βγῆ, να μιλήση. Πώς θα μπορούσε;

Φόρεσε τὰ μαύρα της ρούχα χωρίς να κυταχθῆ στὸν καθρέφτη. Μα έπρεπε και να κτενισθῆ. Τὸ εἶδωλό της τὴν κύτταζε ἀδιάφορα, σὰ μιά ζένη. Δέν σκεφτόταν τίποτα πιά. Σαράντα μέρες τώρα δέν έκανε τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὸ να σκέφτεται: Τὴν εὐτυχία της — τόσο σύντομη, σὰν μιά ἀνάσα ἀπὸ 'να μυρωμένο λουλούδι, σὰ μιά μέρα κοντὰ στὴ θάλασσα — τὴν γνωριμία μὲ τὸν άντρα της, τὰ πέντε εὐτυχισμένα χρόνια πού ζήσανε μαζί, τὴν ἀρρώστια του και τὴς ἀγωνίες του και τὸ τέλος ποῦρθε τόσο ἀναπάντεχο, τόσο σκληρὸ να τούς χωρίση γιὰ πάντα. Γιὰ πάντα; Ναί, τίποτα πιὸ σίγουρο ἀπ' αὐτό: Γιὰ πάντα.

Κατὰ ἓνα περίεργο τρόπο τὸ μυαλό της έκανε ἓνα ἄλμα ἄμα σκεφτόταν τὸ παρελθόν. Ἐφοῦ περνοῦσαν μέσ' ἀπ' τὴ μνήμη της χίλιες δυὸ ἄπειρες εὐτυχισμένες στιγμές, λεπτομέρειες τῆς κοινῆς ζωῆς τους πού τὴς νόμιζε ξεχασμένες, τὰ στάδια κι οἱ φάσεις τῆς ἀρρώστιας του, ἀπ' τὴ στιγμή πού τὸ χέρι του πού κρατοῦσε σφιχτὰ τὸ δικό της χαλάρωσε οἰγά-οἰγά, έπεσε κι ἄρχισε ἀνεπαίσθητα να κρῶνῃ κι ἐκείνη μὲ λυγμούς τὸν ἀγκάλιασε, πετοῦσε ὑστερα, ἀφοῦ δρασκέλοῦσε τὴν κί-δεῖα, τὴν ταφή, στὸ ἄδειο ὑποδωμάτιό της, στοὺς καπνοὺς τοῦ τσιγάρου πού ἀδιάκοπα κάπνιζε, στὴ γεύση τοῦ καφέ πού δεκαπέντε μέρες ἦταν ἡ μοναδική της τροφή. Θές ἀπ' τὴς ἐνέσεις πού τῆς εἶχαν κάνει, θές ἀπὸ μιά ὑποσυνείδητη ἀντίδραση τοῦ ἐνστικτοῦ αὐτοσυντηρήσεως, οἱ πιὸ τραγικὲς στιγμές τῆς ζωῆς της δέν έρχονταν στὸ νοῦ. Μόνο σκεφτόταν, σκεφτόταν, σκεφτόταν.

Ποῖο νόημα ἔχει ἡ ὑπαρξή μας; Γιατί ζοῦμε; Ὁχι, ποτὲ δέν τὴν ἰκανοποίησε ἡ ἀπάντηση ποῦπαρνε ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῶν θρησκευτικῶν στὸ Γυμνάσιο: «Προορισμός μας εἶναι ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς μας. Ὑπηρετοῦμε τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ». Μα ἂν ἦταν ἔτσι γιατί μὲ κάποιο τρόπο να μὴ μᾶς κάνῃ κάπως γνωστὴ αὐτὴ τὴ θέληση, να μᾶς βοηθήση λίγο στὸν προορισμό μας; Κι ἔπειτα, γιατί ὁ Θεός — ἂν δεχτοῦμε ὅτι αὐτὸς μᾶς δημιούργησε και μᾶς ἔστειλε ἐδῶ μὲ κάποιο προ-

ορισμό — δέν μᾶς ἔδωσε στὸ ξεκίνημα τὰ ἴδια σ' ὄλους ἐφόδια; Ἄγωνιζόμαστε ἓνα ἄνισο και ἄδικο ἀγῶνα. Κι αὐτὸ τὸ παιδί πού λυώνει, πού παραμορφώνεται μέρα μὲ τὴ μέρα ἀπ' τὴν ἀναιμία — ἔτσι γεννήθηκε — ποῖον προορισμὸ ὑπηρετεῖ; Κι ὁ άντρας της πού στὰ 35 μεστωμένα, ὁμορφα χρόνια του ξεκίνησε γιὰ τὸ ἀγύριστο ταξίδι, γιατί;

Οὔτε κι ὁ Πλάτωνας κι ἡ φιλοσοφία του, ὅσο ὁμορφα κι ἂν τὰ λέη ὁ Σωκράτης στὸ «Φαῖδωνα», ὅσο ὁμορφος, γαλήνιος, ἀτάραχος κι ἂν εἶναι ὁ θάνατός του, οὔτε αὐτὸς δέν τὴν ἔπειθε. Πάντα ἔκλαιγε καθῶς διάβαζε τὴς τελευταῖες σελίδες τοῦ «Φαῖδωνα» μὰ ποτὲ δέν μπόρεσε να πῆ: «Λοιπόν, ὁ θάνατος δέν εἶναι κάτι τρομερό». Ὁχι, ὁ θάνατος ἦταν γι' αὐτὴν πάντα κάτι τρομερό. Κάτι πού ἀρνιόταν να δεχθῆ τὴν ὑπαρξή του και κάτι πού προσπαθοῦσε να τὸ συνηθισῆ, να τὸ δεχθῆ. Μα πάλι, στὰ βθεῖα γεράματα, ὅταν σὰν ὄριμος καρπὸς περιμένῃ να πέση ἀπὸ τὸ δέντρο, ἔτσι τὸν ἤθελε, ἔτσι σκεφτόταν τὸ θάνατο.

Ὅλες οὔτε οἱ σκέψεις κι ἄλλες ἀκόμα περνοῦσαν ξανὰ και ξανὰ ἀπὸ τὸ μυαλό της. Τώρα, καθὼς φοροῦσε τὰ μεγάλα μαῦρα γυαλιὰ δέν σκεφτόταν τίποτα. Τὸ μυαλό της περιοριζόταν στὴς ἀνάγκες τῆς στιγμῆς. Τώρα έπρεπε να ντυθῆ, να βγῆ. Έπρεπε να γυρίση στὴ δουλειά της, τίποτ' ἄλλο. Κι ὅμως, ὅταν δρασκέλισε τὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ, ὅταν τὸ δυνατό φῶς τοῦ πρωῖνοῦ ἡλίου τὴν κτύπησε στὸ πρόσωπο, ὅταν οἱ συνηθισμένοι θόρυβοι, ἡ πρωινή κίνηση τὴν ἀντάμωσε, τὸ μυαλό της ἄρχισε και πάλι να δουλεύη: Αὐτὸ τὸ δρόμο ἔπαιρνε ἐκεῖνος, ἦταν πιὸ σύντομος, ἐδῶ σταματοῦσε κι ἀγόραζε ἐφημερίδα, να ἡ νεαρὴ πωλήτρια πού τὴν σχολίαζε πάνταειρωνικά, ἐδῶ μ' ἄφνε και συνέχιζε γιὰ τὴ δουλειά του. Ποῦ εἶσαι ἀγαπημένη; Δε μπορῶ να διασχίσω τὴν πόλη μας μόνη, δε μπορῶ. Τὰ δάκρυα κυλήσανε ἄφθονα πίσω ἀπ' τὰ μαῦρα γυαλιὰ, μὰ δε μπορούσε να γυρίση πίσω, δε μπορούσε να τρέξῃ να κρυφθῆ στοὺς καπνοὺς τοῦ τσιγάρου της, έπρεπε να ἐργασθῆ, έπρεπε να τὸ πάρῃ ἀπόφαση πὼς θάναί πιά γιὰ πάντα μόνη και συνέχισε τὸ δρόμο της.

Νόμιζε πὼς μὲ τὸν καιρὸ θα ἀπάλυνε κάπως ὁ πόνος, αὐτὸ τὸ κέντρισμα πούνιωθε στὴν καρδιά, αὐτὸ τὸ βάρος πού τῆς πίεζε τὸ στήθος. Ἐτοί τῆς ἔλεγαν ὅλοι, ἔτσι εἶχε διαβάσει πὼς γινόταν πάντα. Τρεῖς μῆνες μετὰ τὸν θάνατό του εἶχε καταφέρει να τὸν παραδεχθῆ. Μόνο αὐτό, γιατί ὡς τότε και τοῦτῃ τὴν πικρὴ ἀλήθεια ἀρνιόταν μέσα της να δεχθῆ. Νόμιζε πὼς κάπου πῆγε ταξίδι και

θά γυρίσω. "Ακουγε τὸν γνωστὸ ἦχο τοῦ αυτοκινήτου τους καὶ πεταγόταν στὸ παράθυρο. Στ' ἑπέντε παρά τέταρτο τ' ἀπόγεμα, ὡρα πού σχολνοῦσε ἀπ' τὴ δουλειά του, ἀρ-
χιζε νὰ κυττᾶ τὸ ρολοὶ τῆς καὶ τέντωνε τ' αὐτὶ τῆς στὴν κλειδαριὰ ν' ἀκούσῃ τὸν ἦχο τοῦ κλειδιοῦ σὰ θὰ γύριζε ἐκεῖνος. "Ακουγε θήματα κι ἔστρεφε τὸ κεφάλι νομίζοντας πῶς θὰ τὸν δῆ. Στους τρεῖς μῆνες τὸ παραδέ-
χτηκε πιά. Δὲν ἐπρόκειτο ποτέ, ποτέ νὰ τὸν ξαναδῆ. Μὰ ὁ πόνος δὲν ἔλεγε νὰ γαληνέ-
ψῃ λίγο. Βαρὺς, ἀσκήτως.

Τὴν ἐπνιγε ἡ μοναξιά, τούτη ἡ ἀφόρητη μοναξιά πού νιώθει κανεὶς μόνο ἀφοῦ γνωρί-
σει ἐκεῖνη τὴ συντροφικότητα με κάποιον ἀ-
γαπημένο πρόσωπο, πού μαζί του μοιράζεται
κάθε σκέψη, κάθε ἀσήμαντο περιστατικὸ τῆς
μέρας, κάθε ὄνειρο μελλοντικὸ. Μόνη στὸ
σπίτι, μ' ὅλη τὴν ἐνοχλητικὴ πολλές φορές
παρουσία καὶ φροντίδα τῆς μητέρας τῆς, μό-
νη στὸ σχολεῖο μ' ὅλο ἐκεῖνο τὸ παιδομάνι νὰ
τὴν τριγυρίζῃ, νὰ τὴ ρωτᾶ, νὰ βουίζει ὀλό-
γυρά τῆς. Μόνη, μόνη, μόνη. Πῶς ξεχνιέ-
ται, Θεέ μου, πόσο ἡ σκέψη του ζῆ μέσα
τῆς!

Κι ἔπειτα ἦρθε (αὐτὸ τὸ ἄλλο). Δὲν τὸ
περίμενε, τὴν βρῆκε ἀπροετοίμαστη, δὲν ἤ-
ξερε πῶς νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ. Naί, τὸ σῶμα
τῆς ἐνιωθε τὴν ἀνάγκη τοῦ ἄντρα πού τῆς
εἶχε λείψει. Ἦταν μιὰ ἐπιθυμία πρωτόγνω-
ρη. Νέα κοπέλλα δὲν εἶχε σκεφτῆ ποτέ τὸν
ἄντρα μ' αὐτὸ τὸν τρόπο. Εἶχε φλερτάρει
βέβαια, τὴν εἶχαν συγκινήσει κι αὐτὴν στὴν
ἐφηθικὴ ἡλικία οἱ ματιές καὶ τὰ δειλὰ χαιρε-
τίσματα κάποιου συμμαθητῆ τῆς, μὰ τίποτα
περισσότερο. Ἄκόμα καὶ τὸν πρῶτο καιρὸ
τοῦ γάμου τῆς σκεφτόταν τὸν ἄντρα τῆς με
κάποια συστολή καὶ με κάποια ἐπιφυλακτικό-
τητα τοῦ δινόταν. Χρειάστηκε καιρὸς γιὰ νὰ
μπορέσῃ νὰ νικήσῃ αὐτὴ τὴ φυσικὴ δειλία κι
ὁ φυσικὸς σύνδεσμος πού εἶχε με τὸν ἄντρα
τῆς νὰ γίνῃ καὶ μιὰ τέλεια σωματικὴ ἔνωση.
Μὰ πάλι ἡ ἐπιθυμία δὲν τὴν εἶχε ζῶσει ποτέ
ἔτσι ἀνελέπτα, ἴσως καὶ γιατί δὲν εἶχε χω-
ρίσει ποτέ ἀπ' τὸν ἄντρα τῆς στὰ πέντε χρό-
νια τοῦ γάμου τους. Καὶ τώρα... "ὦ, μὰ ἦταν
τρομερὸ. Εἶχε διαβάσει κι εἶχε ἀκούσει γιὰ
χῆρες, πρωταγωνίστριες κωμικῶν ἢ τραγικῶν
ιστοριῶν. Κι ἀπορούσε γιατί ὁ κόσμος νᾶναι
τόσο σκληρὸς καὶ νὰ παίζει με τὸν πόνο τοῦ
ἄλλου. Τώρα καταλάβαινε τὸ γιατί. Αὐτὸ τὸν
πόθο πού τὴν ἐπνιγε, πού τὴν ἔκανε νὰ ἐ-
πιθυμῆ ὅχι μόνο τὸν ἄντρα τῆς, μὰ ἔναν ὁ-
ποιοῦδήποτε ἄντρα κι ὅλη νύχτα ἔκλαιγε
ἀπὸ ντροπή, ἀπὸ λύπη, ἀπὸ ἀπόγνωση.

Ἦταν κι αὐτὴ μιὰ ἀπ' τὶς δοκιμασίες τῆς.
Πάει, τὴ ζεπέρασε, στραγγάλισε τὶς ἐπιθυ-
μίες τῆς καὶ συνήθισε τὴ μοναξιά τῆς.

Συνήθισε ἀκόμα νὰ κάνῃ ἕνα σωρὸ πρά-
γματα πού πρὶν ἔκανε ἐκεῖνος τόσο εὐκόλα,
τόσο ἀπλᾶ. Σὰν μιὰ λάμπα καιγόταν στὸ
σπίτι, σὰν ἕνα κουτὶ δυσκολεῦόταν ν' ἀνοι-
ξῆ, σὰν μιὰ πόρτα ἔτριζε ἢ μιὰ βρύση ἔστα-

ζε, ἐκεῖνος ἦταν ἐκεῖ, ἔτοιμος νὰ τὰ φτιάξῃ
καὶ χαϊδευτικά νὰ τὴν κοροϊδέψῃ γιατί ἐκεῖ-
νη ἦταν τόσο ἀνίκανη σὲ πρακτικὰ θέματα,
κατὰ βάθος ὅμως εὐχαριστιμένος πού μπο-
ροῦσε νὰ τῆς δώσῃ τὴ σιγουριά καὶ τὴν α-
σφάλεια τῆς παρουσίας του.

Τὴν πρώτη φορά πὺ ἄλλαξε μόνη τῆς μιὰ
καμμένη λάμπα χαμογέλασε, τὰ μάτια τῆς
γιόμισαν δάκρυα καὶ ψιθύρισε: «Δὲν εἶσαι ἀ-
γαπημένη νὰ με καμαρώσῃς, τὰ καταφέρνω
λίγο». Κι ἀκόμα οἱ λογαριασμοὶ τοῦ νεροῦ,
τοῦ ἠλεκτρικοῦ, τοῦ τηλεφώνου καὶ πὺ πολὺ
ἀπ' ὅλα τ' αὐτοκίνητο, ἡ συντήρησή του, οἱ
βλάβες του, δὲν τὴν εἶχαν ποτέ ἀπασχολή-
σει. Κι ὅμως ἔπρεπε νὰ τὰ κάνῃ τώρα ὅλα
αὐτὰ.

Εἶχε κλείσει ἕνας χρόνος ὅταν γιὰ πρώτη
φορά μιὰ ζεστή, ἀνοιξιὰτικὴ μέρα κυττάχτηκε
γιὰ πρώτη φορά συνειδητᾶ στὸν καθρέφτη
τῆς. Λοιπόν, ἦταν ἀκόμα νέα καὶ ὡραία.
Τούτη ἡ σκέψη δὲν τῆς ἔδωσε χαρά. «Naί,
εἶμαι, μὰ ἐκεῖνος δὲ θὰ με δῆ ποτέ πιά».
Ἄναστενάξε, μὰ τελικὰ δὲν ἔβαλε τὸ μαῦρο
τῆς φόρεμα. Ἔβαλε ἕνα μῶβ πού τόξε ἀπὸ
καιρὸ πρὶν καὶ πού τοῦ ἄρεσε τόσο, τῆς ἔλε-
γε πῶς κάνει ἕνα θαυμάσιο συνδυασμὸ με τὴ
λευκότητα τοῦ προσώπου τῆς καὶ τὰ σκούρα
μαλιά τῆς.

Ὁ δεύτερος χρόνος ἦταν ἀπὸ μιὰ ἀποψη
πιὸ εὐκόλος. Σὰν ἡ σκέψη τῆς γύριζε σὲ κεί-
νον (καὶ πότε δὲ γύριζε) δὲν εἶχε νὰ σκε-
φτῆ: («Πέρι σὰν σήμερα, τί κάναμε, πού ἤ-
μαστε») καὶ νὰ νιώσῃ κάθε φορά τὸ κέντρισμα
τοῦ πόνου. Τοῦτο τὸ δεύτερο χρόνο σὰν
σκεφτόταν τὸ «πέρι» τὸβρισκε τὸ ἴδιο με τὸ
«φέτος» γεμάτο μοναξιά. Μόνο γι' αὐτὸ
στάθηκε ὁ δεύτερος χρόνος πιὸ εὐκόλος.

Τὸν τρίτο χρόνο δὲν τὴν ἔσερνε με τὸ ζό-
ρι ὁ ἀδελφὸς τῆς κι οἱ γνωστοὶ τῆς στὸ σι-
νεμά, στὸ θέατρο. Τὸ ζητοῦσε καὶ μόνη τῆς.
Τῆς ἄρεσε ἡ συντροφιά, γελοῦσε με τ' ἀ-
στεία, ἦταν πιά ἕνας κανονικὸς ἄνθρωπος.
Τῆς εἶχε φύγει τώρα καὶ μιὰ ἄλλη βαρεὴ
σκέψη πού μάταια προσπαθοῦσε νὰ διώξῃ δυὸ
χρόνια. Ἡ σκέψη τοῦ πῶς νᾶναι ἄραγε ἐ-
κεῖνος, ἐκεῖνη ἡ γλυκεῖα, ἀγαπημένη μορφή
κάτω ἀπ' τὸ χῶμα. Πόσες φορές δὲν σκέ-
φτηκε πῶς τοὺς νεκροὺς θάπρεπε σ' ὅλες τὶς
χῆρες νὰ τοὺς καίν. Εἶναι κάτι τὸ ὀριστικὸ,
τὸ σίγουρο, πού σὲ ἀπαλλάσσει ἀπ' τὴν ἀγω-
νία τοῦ «πῶς νᾶναι τώρα ἐκεῖνος». "Ὅσο καὶ
νὰ ζήρῃς πῶς δὲ νιώθει τίποτε πιά, πῶς ἐ-
κεῖνο τὸ ὡραῖο σῶμα εἶναι τὸ ἴδιο με τὸ χῶ-
μα πού πατᾶς, δὲν παύει νᾶναι γιὰ σένα ὅ,τι
πιὸ πολὺ ἀγάπες, ἀγγίξεις, γνώριζες κάθε
οὐλή, κάθε σημάδι, κάθε του λεπτομέρεια.
Ἡ ψυχὴ βέβαια εἶναι πού τὸ ζωντανεύει μὰ
αὐτὴν δὲν τὴν εἶχε δεῖ ποτέ! Ἐκεῖνη γνώ-
ριζε μόνο τὸ γλυκὸ χαμόγελο, τὴ γαλανὴ μα-
τιά, τὰ θερμὰ του χέρια, τὴ μεγάλῃ του ἀγα-
καλιά. Τί γίνονταν ὅλα τούτα; Πόσο παρα-
μορφώθηκαν; Στὰ τρία χρόνια πιά εἶχε τὴ

βεβαιότητα. Τίποτε δὲν ὑπῆρχε, λὲς καὶ τίποτα δὲν ὑπῆρξε ποτέ. Κι ἦταν ἀποφασισμένη. Θὰ ζοῦσε πιά μόνη της ὥσπου κι ἡ ἴδια νὰ γινόταν ἓνα τίποτα. Εἶχε τὴ δουλειά της, εἶχε τοὺς γνωστούς της, εἶχε τὶς ἀναμνήσεις πέντε ὀλόφωτων χρόνων πού λίγες ἴσως γυναῖκες εἶχαν καταφέρει νὰ ζήσουν τόσο εὐτυχισμένα. Τῆς ἔφταναν.

Ἦταν τόσο ἀποφασισμένη νὰ μείνῃ γιὰ πάντα στὴ μοναξιά καὶ στὶς ἀναμνήσεις της

πού τὸ βράδυ ἐκεῖνο, ζαπλωμένη στὸ κρεβάτι μ' ὀλάναικτα μάτια — τριάμισυ χρόνια μετὰ — παραξενεύτηκε μὲ τὸν ἑαυτὸ της πού ἀνυπονοῦσε νὰ ζημερώσῃ, νὰ ξαναπιά στὸ σχολεῖο, ὅπου, ὅταν ἐκεῖνος ὁ λιγομίλητος νέος συνάδελφος μὲ τὰ μεγάλα μυωπικά γυαλιά του τὴν καλημέρισε, ἔνωσε ἓνα σκίρτημα στὴν καρδιά. Θὰ τόνιωσε ἄραγε καὶ τὴν ἐπομένη;

ΚΙΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΥ

Φ Τ Ι Ν Ο Π Ω Ρ Ο Ν

Μαραζωμένη ἐποχὴ πῶς σ' ἀκλουθᾷ ἡ φυσική μου,
στὰ γόνατά σου κάθετῃ, πού τὸ πικιστίν σου πίνει,
πόπκιν μὲς' τὴν καντῆλαν της οὔτε κουτοῖν ἐν φήννει,
γιατ' ἡ φυσική σου ἐν ἀρφή, κνήσια, μὲ τὴν δικήν μου...

Μαραζωμένη ἐποχὴ τζιαὶ πλήξῃ τζιαὶ χαρὰ μου!..
ἡ λυπημένη σου ὦγρὰ ἐν κάρτα τῆς φυσικῆς μου,
μιὰ μεταξένῃ ἐν κλωστή στὸ φάμμα τῆς ζωῆς μου...
μὲς' τὸ ζοφφόν σου τὸ γυαλλῖν ἀμπλέπω τὴν νοσοῖάν μου.

Ἄμμόκωστος 8.11.1970

πόπκιν = ἀλόπιμμα
κνήσια = γνήσια
ὦγρὰ = χροιά καὶ κτρινάδα

γυαλλῖ = καθρέφτης
ἀμπλέπω = βλέπω
νοσοῖά = εἰδωλον.

Κ Α Λ Η Μ Α Σ

ΑἰΩΡΕΩΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΚΟΡΗ ΜΟΥ

Κόρη μου, ἄρκον πῶν νὰ δῆς, τζιαὶ πῶν νὰ τὸ πιασῆς,
πῶς ὅτι γρόνια γεραθικῶν ἐγύραν τὸ κορμί μας,
γιὸν δῆς στὰ σιέρκα κούμπιστρα τζιαὶ τρέμει τζ' ἡ φωνή μας,
Καλὴ μας! μίαν βραστήν γωνιάν στὸ σπίτι σου νὰ σάσης...

Κόρη μου, στὸ φιλόξενο σπίτιν σου, μίαν γωνιάν,
μὲ ἄλλι(γ)α μόπιλα γιὰ μᾶς, μὲ ἄλλι(γ)οστὲς φροντί(δ)ες,
...δκυὸ πολλυθρόνες... τὰ γυαλιά... ἄλλι(γ)ες ἐφημερί(δ)ες,
σ' ἓνα σκαμνοῦ(δ)ιν χαμπλὸν κοντὰ στὴν τοιμιγιάν...

Νὰ πελλετοῦμεν τοῦ γυαλιοῦ τοῦ ἥλιου τὸν φευκόν...
τζιαὶ τῆς βροσιῆς ν' ἀμπλέμουμεν πάσ' τὸ γυαλλῖν τὰ δάρκα,
τζιαὶ τοὺς σιειμῶνες νάχουμεν κοντὰ σου καλοτάρκα...
μόνη χαρὰ μας νᾶσαι ἸΣΥ τζιαὶ τῶν ἀγγονοθυκιῶν...

Τῶμου τὰ σιέρκα σου γλεντοῦν στοῦ πιάνου τὰ πατιδκια...
τζιαὶ ἀνασπῆνουν μουσικὲς πού τὴν φυσικὴν μεθικιούν,
στὰ γερασμένα ἀττύμια μας παλιοὶ τζιαίροι θ' ἀθικιούν,
τζι' ἐν νᾶνι γρουσοσταλαμές, τῆς νειότης μας στολιδκια,
τζιαὶ τῆς ζωῆς μας Κόρη μου!, ἡ πικί με(γ)άλπ ἀλήθκειά...

13.11.1970

ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

ἄρκον = αὔριον
καλοτάρκα = καλοκαιρία
ἀττύμια = ὁ νοῦς (πλ.)

ἀττύμια = καὶ ἐνόθμια.
δάρκα = δάκρυα
μόπιλα = ἔπιπλα.

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΑΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ένα μέρος του τεύχους αυτού αφιερώνεται στο άειμνηστο ζευγος Μαρία και Παναγιώτης Ιωάννου, που γνοιάστηκε για την πόλη της Άμμοχώστου οα γνήσιοι πολίτες με ανώτερο κοινωνικό ήθος. Ο άειμνητος Παναγιώτης Ιωάννου, ανεξάρτητα από την ποικίλη συμβολή του στην έμπορικη και κοινωνική κίνηση της πόλης, έδωρσε ο' αυτή οίκημα (άλλοτε ξενοδοχείο) για να σπουδάζουν από τὰ εισοδήματά του ένα αγόρι και ένα κορίτσι, άπόφοιτοι των Έλληνικών Γυμνασίων Άμμοχώστου. Ο κλάδος που θ' ακολουθήσουν κατά κάποιο τρόπο θα πρέπει μελλοντικώς να έξυπηρετήση ανάγκες της πόλης, χωρίς βέβαια να παραβλέπεται και ή έπιθυμία του ύποψηρίου. Η άειμνηστη Μαρία Π. Ιωάννου, ανεξάρτητα από την πολύχρονη πνευματική και κοινωνική της συμβολή, έδωρσε στην πόλη μέγαρο για ποικίλη πολιτιστική χρήση, έξυπηρετική όχι μόνο των μελών του «Λυκείου Έλληνίδων Άμμοχώστου», αλλά και όλων των πολιτών κάθε τάξης και ιδεολογίας. Έπιπλέον τὸ μέγαρο αυτό τὸ προκοδότησε, ώστε με λίγη ακόμα προσπάθεια των μελών του σωματείου, που στεγάζει, να μπορῆ να συντηρηται.

Με συγκίνηση τὸ περιοδικὸ δέχτηκε τὴν συνεργασία πολιτῶν της Άμμοχώστου. Η προσφορά τους είναι ένδειξη εκτίμησης έργου πνευματικῶ και όχι απλῶς και μόνο μνήμης προσφιλῶν. Τὰ πνευματικὰ έργα, που άκριθῶς άνήκουν στη σφαίρα των ιδεῶν, γιατί δὲν έχουν οικονομικὸν αντίκρουσμα, αλλά άπεναντίας ύποσημαίνουσι και κάποια ψυχική και βιωτική κατανάλωση, συνήθως δὲν εκτιμῶνται ὡς ἔπρεπε. Όταν ὅμως οί λίγοι, επίσημοι ή μη, προσφέρουν από τὸν ψυχικό τους κόσμο ένα κομμάτι για να τιμήσουν τὰ πνευματικὰ έργα, δὲ μνημονεύουν άπλως, αλλά, προπαντός, τονώνουν δσοις εργάζονται για τὴν πνευματική προκοπή αὐτοῦ τοῦ τόπου. Τους άζειζει δίκαιος έπαινος.

(ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ)

Η ΓΚΑΛΕΡΥ «ΑΡΓΩ» — ΤΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ ΤΟΥ («ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ») — Η ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Μία γκαλερύ για εκθεση πινάκων, έστω κι' αν έχη σαφῶς τὸν επαγγελματικὸ χαρακτήρα, μπορεῖ ν' άποθῆ κέντρο καλλιτεχνικής κίνησης στην περίπτωση που ή διεύθυνσή της έ-

χει συνειδητὰ και άμιγείς καλλιτεχνικούς στόχους. Άλλά συχνά οί καλλιτεχνικοί στόχοι χωρίς αὐστηρὸν επαγγελματικὸν ύπολογισμό ὀδηγοῦν πρὸς τὴ ζημιά και στή συνέκεια στο κλείσιμο της γκαλερύ. Άν πάλι μείνη ή διεύθυνση στο καθαρῶς επιχειρηματικὸ επίπεδο, θα ύποχρεώνεται συχνά να ύποκύπη σε συμβιβασμούς, σε βάροσάσφαλῶς της ποιητικῆς στάθμης, που πρέπει βασικά να επιδιώκη με τὴν κίνησή της.

Η γκαλερύ («Αργῶ»), που άπ' ὄ,τι ξέρω είναι από τις πρώτες στο είδος της ως αὐτοδύναμη έπιχείρηση και όχι ως παρακλάδι εὐρύτερης έπιχείρησης, μπορεῖ ν' άποτελέση κέντρο καλλιτεχνικής κίνησης, άρκει να βρῆ μιὰ έπίσημη και συνεχῆ οικονομική βοήθεια. Η διεύθυνσή της διαπνέεται από καλλιτεχνικά ιδεῶθη κι' αὐτὸ κι' ὅλας έξασφαλίζει τὴν ποιητικὴν άξία των εκθέσεων που θα διοργανώνη. Άλλά τὰ έξοδα δὲν μποροῦν να καλυφθοῦν εὐκόλα ο' ένα τόπο, που σε πολὺ λίγο χρόνο κορέσθηκε, κατά κάποιο τρόπο, από τὴν άποψη της πώλησης ζωγραφικῶν πινάκων. Συνεπῶς, ή κρατική ύποστήριξη και αναγκαία είναι και συνεχής. Άλλοιῶτα θα άρχίσουν οί ύποχωρήσεις ή βαρεία επιβάρυνση των εκθετῶν με κίνδυνο γρήγορα να κλείση. Με τις δυὸ εκθέσεις της ή γκαλερύ («Αργῶ») έχει κι' ὅλας δείζει τους στόχους της και πραγματικά δημιούργησε κίνηση.

* * *

Τὸ φιλολογικὸ άπόγευμα, που έδωσε τὸ («Εθνικὸ θεάτρο») στην αίθουσα Τελετῶν της Παιδαγωγικής Άκαδημίας Κύπρου, με θέμα τὸ γερμανὸ ποιητῆ Σίλλερ και με ὀμιλητῆς τούς κ.κ. Β. φράγκο, Τ. Μουζενίδη και Έμπερτ, μᾶς κατατόπισε από τὴ μιὰ και μᾶς κίνησε ένδιαφέροντα από τὴν άλλη. Αὐτὸς ὁ κατατοπισμὸς δὲν έχει απλῶς χαρακτήρα διαφήμισης ή προσέλκυσης πρὸς τις παραστάσεις. Είναι κι' ένα μέσον, μιὰ εὐκαιρία να γίνουσι υπεύθυνες εισαγωγῆς από ειδικούς στη βαθύτερη οὐσία τοῦ θεάτρου ὡς παράστασης και ὡς δράματος. Είναι υπεύθυνο μάθημα που τὸ χρειάζεται τουλάχιστον τὸ δικὸ μας κοινὸ.

Φυλλαμετρῶντας τὸ πρόγραμμα που διανεμήθηκε στο φιλολογικὸ αὐτὸ άπόγευμα είδα με ξεχωριστὸν ένδιαφέρο τὸ τί προγραμματίζει ή καλλιτεχνική διεύθυνση τοῦ («Εθνικοῦ θεάτρου») και για τις δυὸ σκηνές της κατά τὸ τρέχον καλλιτεχνικὸν έτος. Άπ' ὄ,τι ξέρω είναι ή πρώτη χρονιά που θα έρμηνευτοῦν τόσα ελληνικά έργα, παλιῶν και πολλῶν νέων. Τοῦτο κι' ὅλας άποτελεῖ ένδειξη σαφῆ πὼς τὸ

«Εθνικό Θέατρο» αντίληφθηκε πιά τὸ βασικό του σκοπὸ. Ἀσφαλῶς ἓνα κρατικὸ θέατρο ἔχει ὑποχρέωση νὰ παρουσιάσῃ τὸ διεθνὲς κλασσικὸ ρεπερτόριο. Τοῦτο ὅμως, δὲ σημαίνει ἀποκλεισμὸ τοῦ ἐπιτοπίου δραματικοῦ ἔργου. Ἴσα ἴσα ἡ κρατικὴ σκηνὴ πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ, νὰ τὸ προβάλλῃ, νὰ γίνεταί αἰτία γιὰ περαιτέρω δοκιμὲς τῆς ἐπιτόπιας δραματικῆς παραγωγῆς. Μὲ τὴ δευτέρη μάλιστα σκηνὴ εὐκολύνεταί ἀκόμα περισσότερο τὸ πρῶμα ἀφοῦ τούτῃ πιά θὰ ἐπιτρέπῃ καὶ θὰ ἐπιδιώκῃ τὸν πειραματισμὸ. Πάντοτε βέβαια μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς λογικῆς ἀυστηρότητας.

* * *

Ἦταν καιρὸς πιά νὰ δοθῇ μιὰ ὄθησι γιὰ συγγραφή («Ἱστορίας τῆς Κύπρου»). Βέβαια τὸ «Κέντρον Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν» βασικὸ σκοπὸ ἔχει τὴ λεπτομερῆ μελέτη τῆς Κύπρου σὲ ὡ, ἰσμένους τομεῖς τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν μὲ ἀπώτερο σκοπὸ ἀσφαλῶς μιὰ συγγραφή τῆς Ἱστορίας τῆς Κύπρου ἀπὸ κάθε πλευρᾶ, βασισμένη πιά στὶς ἐπὶ μέρους μελέτες. Ἀλλὰ τὰ σχέδια τέτοιων ὀργανισμῶν εἶναι πάντοτε μακροπρόθεσμα. Συνεπῶς, ἓνας διαγωνισμὸς μὲ χρηματικὸν ἀντίκρουσμα σεβαστό, μπορεῖ νὰ σπρώξῃ μερικῶς νὰ καταπιστοῦν μὲ τὸ θέμα. Ὡς ποῖο βαθμὸ θὰ φθάσῃ ἡ ἐπιτυχία τους δὲ γνωρίζω. Ἡ σημασία τοῦ διαγωνισμοῦ ποὺ προκλήρῃζε τὴ Μπτρόπολην Κερήνειας μετριάται ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ μόνη ἐπιφύλαξη ποὺ ἔχουμε εἶναι ἡ ἐξῆς: θὰ μπόρῃσῃ ἓνα ἄτομο νὰ συγγράψῃ τὴν ἱστορία; Ἡ μήπως χρειάζεται ἡ ομάδα τῶν εἰδικῶν;

Πρέπει, ὡστόσο, νὰ ἐπισημανθῇ καὶ ἡ δῆλωση τῆς Μπτρόπολης πῶς θὰ ἐκδώσῃ τὸ ἔργο. Γιατὶ συχνότατα γίνονται διαγωνισμοί, δίνεται τὸ βραβεῖο, ἀλλὰ μάταια ὁ συγγραφέας καρτερᾷ τὸν ἐκδότη. Κι' ἂν τολμήσῃ ὁ ἴδιος τὴν ἐκδοσὴ πληρῶναι τὴ ζημιὰ συχνὰ μὲ τὶς οικονομίαις πολλῶν χρόνων. Εὐόλιωνα τὰ σημαία γιὰ ἓνα οὐσιαστικὸ ἑορτασμὸ τοῦ «Ἐτους Παλιγγενεσίας» στὴν Κύπρῳ.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΘΕΑΤΡΟ

Ὁ ρ. Σίλλερ: «Μαρία Στιούαρτ», («Εθνικὸ Θέατρο»), Σκηνοθ. Τ. Μουζενίδη, σκην. Κλ. Κλῶνη, κοστ. Ἄ. Φωκᾶ. - Γ. Θεοτοκᾶ: «Τὸ παιγνίδι τῆς τρέλλας κα τῆς φρονιμάδας», σκηνοθ. Ε. Γαβριηλίδη, σκην. Ἄ. Λαδόμματος, κοστ. Στ. Ἀθηναίτη.

Ἡ πρώτη ἀπορία μας, ποὺ πρέπει ὅπως ὀπίστευε νὰ γραφτῆ ἔστω κι' ἂν θλέπουμε λογικὴ κάποια δικαιολογία, εἶναι: γιατί τὸ «Εθνικὸ Θέατρο» παρουσιάστηκε ἐφέτος μὲ ἔργο ἄσχετο μὲ τοὺς ἑορτασμοὺς τῆς Ἐθνικῆς μας Παλιγγενεσίας; Ἐφ' ὅσον τὸ ἔτος 1971 ἀφιερώνεται ὀλοκληρωτικᾶ σ' ἔθνικοὺς ἑορτασμοὺς, θὰ πρέπει κατὰ κάποιο τρόπο, τὰ ἐπισημασμάτα νὰ προσανατολίσουν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὶς ἐργασίες τους πρὸς τὸν σκοπὸ

αὐτό. Κανονικὰ οἱ ἰδέες φιλελευθερισμοῦ τοῦ Σίλλερ δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὸ δικὸ μας θέμα, ἔστω κι' ἂν θεωρητικὰ καὶ μὲ εὐγενεῖς προσπάθειες δοκιμάζεται νὰ βρεθῆ μιὰ κάποια σχέση. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὴν ἀπορία αὐτῆ, ἡ κάθοδος αὐτῆ καθ' ἑαυτῆ τοῦ «Εθνικοῦ Θεάτρου» ἀποτελεῖ γεγονὸς ποὺ στέκει ὅπως ὀπίστευε μέσα στὴν ἔννοια τῶν ἑορτασμῶν, χωρὶς ἀκόμα νὰ ἐπισημῶν καὶ τὴν εὐρύτερη σημασία του. Ἀκόμα καὶ ἡ ἐπιλογή τῆς «Μαρίας Στούαρτ» τοῦ Σίλλερ ἀπ' τὸ ξένο διεθνὲς κλασσικὸ ρεπερτόριο ἀντὶ ἄλλου ἔργου δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμηθῇ. Ἀσφαλῶς θάταν ἀποτυχημένη ἰδέα ἂν ἐρμηνευόταν νεοελληνικὸν ἔργο ἄσχετο μὲ τὸ ἔθνικὸν θέμα. Θὰ στεκόταν ὅμως πέρα γιὰ πέρα μιὰ ἀρχαία τραγωδία, γιατί ἡ ἐρμηνεία ἀρχαίων τραγωδιῶν στὴν Κύπρῳ πῆρε καὶ καθαρῶς ἔθνικὸ χαρακτῆρα ἀπὸ τὶς διάφορες ἐπιτόπιες περιστάσεις τῶσων δεκαετηρίδων.

Πιθανὸν ἡ σημερινὴ διεθνὴς νεολαία νὰ μὴν ἐνθουσιάζεται ἀπὸ τὰ μνῆματα τοῦ Σίλλερ, γιατί κατὰ κάποιον τρόπον ἔχουν ζεπεραστῆ αὐτὰ ἢ καλύτερα μετατοπιστῆκανε σ' ἄλλον τομεᾶ. Ἀλλὰ ἡ δικὴ μας νεολαία (ὄσο καὶ οἱ πῖο παλιοί), πρέπει ἀκόμα νὰ τὴ συγκινή τὸ ἔργο καὶ νὰ τὴ προβληματίσῃ. Ἐξᾶλλου δὲ γίνεται ἀποδεκτὸ σήμερα νὰ κρατᾶς στὶς φυλακὲς δίκως δίκη ὀποιοδῆποτε ἄτομο· ἐπίσης τὸ μῆνυμα τῆς καλωσύνης καὶ τῆς δικαιοσύνης, ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὸν Τάλμποτ, εἶναι τόσο ἀγαπητό. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἰδέες, τὸ ἔργο ἔχει πολλὰ θεατρικότητα καὶ οἱ ἥρώες του σαφῶς διαγράφονται ὥστε νὰ βλέπῃς τὶς συγκρούσεις ὄχι μόνον στὸ λόγῳ ἀλλὰ καὶ στὴν ὑπαρξῆ τῶν ἀντιθέτων χαρακτῆρων.

Οἱ διευθετήσεις τῆς σκηνῆς τῶν φυλακῶν καὶ τοῦ δάσου ἐξῶσαν στὸν σκηνοθέτη εὐκαιρίες νὰ κινήσῃ τὰ σύνολα καὶ νὰ δώσῃ τὴν πρέπουσα ἐντύπωση. Ἰδίως ἡ σκηνὴ τοῦ δάσου, ὅπου συναντιοῦνται ἡ Ἐλισάβετ καὶ ἡ Μαρία Στούαρτ, μὲ τὸ θαμπὸ βάθος, στὸ ὀποῖον στέκονταν οἱ συνοδοί, ἔδινε τὴν ἔκταση καὶ τὸ ὀμικλῶδες τοπίο. Ἐπίσης ἡ σκηνὴ στὶς φυλακὲς, ὅταν στὸ δεξιὸ πλάγιον μὲ κατᾶλληλο φωτισμὸ φαινόταν ἡ ἐκτέλεση τῆς Μαρίας Στούαρτ πραγματικὰ συγκλονίζει, ἐνῶ στὸ κάτω μέρος τῆς φυλακῆς ἔβλεπε τὴν πάλη τοῦ Λέστερ. Χωρὶς νὰ ὑποτιμῶ τὴν ἐρμηνεία τῶν ἄλλων ἠθοποιῶν, ἐπισημαίνω, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δυὸ πρῶτες κυρίες (Ἀρῶνη καὶ Μανωλίδου), τὸν Στ. Βόκοβιτς στὸν ρόλο τοῦ Τάλμποτ (ὑψος συγκρατημένο μὲ πλήρη συνείπεια ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος), τὸν Ζ. Τσαμπέλη στὸ ρόλο τοῦ Μπέρλι (στεγνὸ ὕψος, αὐστηρὸ μὲ ἀρκετὴ ὅμως κακία), τὸν Β. Μορίδη στὸ ρόλο τοῦ Ἱππότη Πωλέτ, τὸ Β. Κανάκη στὸ ρόλο τοῦ Λέστερ καὶ τὴν Τζ. Γαρμπῆ στὸ ρόλο τῆς Γιαννούλας.

* * *

Κατ' ἀρχὴν ὑποστηρίζω πῶς στὸ ρεπερτό-

ριο τῶν θεάτρων μας, ἐκεῖνων πού ἔχουν τὴν κρατική καὶ ἡμικρατική ὑποστήριξη, τὸ ἑλληνικό θεατρικό ἔργο πρέπει νὰ κατέχη ὑπολογισμὴ θέση. Θὰ ἦταν κοινοτυπία νὰ ἀναμασούμε τὴν στοιχειώδη ἀλήθεια πῶς μόνο μὲ τὴ συχνὴ παρουσίαση ἑλληνικῶν ἔργων, τὴ συχνὴ δοκιμασία τους πᾶνω στὴν σκηνή, θὰ μπορέσουμε νὰ δημιουργήσουμε ἀξιοπρόσεκτο θέατρο, τὸ δικό μας. Εἶναι κ' ἡ ἄλλη ὄψη: τὸ ἑλληνικό κοινό, ἐκεῖνο πού δέν χόρτασε διεθνές θέατρο καὶ δέν ἔχει, προπαντός, καταληφθῆ ἀπὸ τὴ μανία γιὰ ὑποτίμηση καθετὶ τοῦ τόπου μας, νοιώθει περισσότερο τὸ ἑλληνικό ἔργο κ' ἔτσι δημιουργεῖται κ' ἓνα νέο θεατρόφιλο κοινό. Γι' αὐτὸ μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ πῆγα στὸ θέατρο ΡΙΚ γιὰ νὰ παρακολουθήσω «Τὸ παιγνίδι τῆς τρέλλας καὶ τῆς φρονιμάδας» τοῦ Γιώργου Θεοτοκά.

Στὴν Κύπρο ἔχουν ἐρμηνευθῆ τὰ ἐξῆς ἔργα τοῦ Θεοτοκά: «Πέφτει τὸ βράδυ» (ἀπὸ τὴν Τηλεόραση τοῦ ΡΙΚ κ' ἀπὸ τὸ θεατρικό "Ομιλο τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Κύπρου), «Τὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας» (ἓνα μέρος τοῦ ἀπὸ σπουδαστές τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς Ἀκαδημίας, τμήμα θεάτρου) καὶ τὸ «Ὀνειρο τοῦ δωδεκάμερου» (σὲ πρώτη ἀπὸ τὸ «Θέατρο Τέχνης»). Προσωπικὰ διάβασα ἢ ἔκρινα κ' ἄλλα θεατρικὰ ἔργα τοῦ Θεοτοκά, ὥστε νάχω μιὰ βαθύτερη γνῶση τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων τοῦ συγγραφέα. Δὲν ξέρω πῶς ἔτυχε νὰ μὴ διαβάσω τὴν κωμῶδα τοῦ «Τὸ παιγνίδι τῆς τρέλλας καὶ τῆς φρονιμάδας». Γι' αὐτὸ τὴν παρακολουθοῦσα μὲ παρθένα αἴσθηση στὴν ἐρμηνεία τῆς ἀπὸ τὸ θέατρο ΡΙΚ.

Ὁ Εὐῆς Γαβριηλίδης ἔδωσε ἓνα τόνο εὐτυχίας σὲ ὅλο τὸ ἔργο. Καὶ μὲ ἀρκετὴ γοργότητα. Μὲ ρυθμὸ λαμπρό, λαϊκό, ἔστω κ' ἂν ἡ ὑπόθεση κ' οἱ τύποι ἀνήκουν στὸ Βυζάντιο. Ἀλλὰ κί, ὁ λαϊκὸς τραγουδιστὴς εἶδε τὸ θέμα μὲ τὸ αἰώνιο ἑλληνικὸ τρόπο. Κι' ὁ Θεοτοκάς, πού προερχόταν ἀπὸ τοὺς κύκλους τῆς Πόλης, ὅπου ἄλλοτε τὸ κέντρο τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ ζοῦσε πιά τὰ δημιουργικὰ του χρόνια στὴν Ἀθήνα, δὲ μπορούσε ἀλλοιῶς νὰ δῶσι τὸ λαϊκὸ μῦθο παρὰ μὲ ρυθμὸ ἑλληνικό, μὲ ἀνοικτοκαρδιά, μὲ ἀγάπη γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴς χαρὲς τῆς. Καὶ ἀσφαλῶς καὶ μὲ λίγη πολιτικὴ (πού ὡς ἄτομο ὁ Θεοτοκάς δέν τὴν ἀπόφευγε). Χωρὶς νὰ θέλω νὰ πῶ πῶς ὑπῆρχε ἀνομοιομορφία (γιατὶ ὄχι καὶ στὴν ὁμογένεια καὶ ὁμοιομορφία νὰ μὴν ὑπάρχη κάποιο ξεχώρισμα, πού συχνὰ τὸ βοηθεῖ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸς ὁ ρόλος καὶ ὁ λόγος πού τοῦ χάρισε ὁ συγγραφέας;) μπορῶ νὰ ἐπισημάνω τὸ ἐξαιρετικὸ παίξιμο τοῦ Ἀνδρέα Μιχαηλίδου ὡς Δούκα τῆς Παροναξίας, τοῦ Ἀντώνη Κατσαρίδου ὡς συγκλητικὸ Λεόντιου, πού πραγματικὰ σκορπούσε τὸ γέλιο, τῆς Δέσποινας Μπεμεδέλη ὡς Ζαμπέτας, πού εἶναι μιὰ δυναμικὴ καὶ πολὺπλευρὴ ἠθοποιός, τῆς Κατερίνας Καραγιάννη ὡς Μαρουλίνας. Κάποιαν ἐπιφύλαξη δείχνω γιὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ Τάκη Βουτέρη ὡς Κωσταντῆ, ἔστω

κ' ἂν ὑποδηλοῦσε τὴ δαιμονικότητα τῶν κομματαρχῶν.

Τὰ σκηνικά τοῦ Ἀντρέα Λαδόμματος συνεχίζουν τὴν παράδοση λιτότητας, πού ἔχει ἐγκαινιάσει τὸ θέατρο ΡΙΚ. Μερικὲς τολμηρὲς λύσεις σὰν τὰ κρεμαστὰ παράθυρα καὶ τὰ κρεμαστὰ κάγκελα τῆς φυλακῆς βοηθοῦσαν τὴν κατανόηση μερικῶν σκηνῶν (παρόλο πού καὶ νὰ ἔλειπαν δὲ θὰ φαινόταν ἡ θέση τους). Ἐκείνον ὅμως πού ξεχωριστὰ ἐπισημαίνω εἶναι τὸ χρωμάτισμα τοῦ δαπέδου, πού σοῦ συμμάζεψε τὴ σκηνὴ καὶ ταυτοχρόνως συμμετείχε στὴν ποικιλία τῶν χρωμάτων. Στὸ σημεῖο αὐτὸ πολὺ πρόσθεταν στὴν ὅλη μαγεία τὰ κοστούμια τοῦ Στέλιου Ἀθηναίτη. Ἡ λαμπρότητα κ' ἡ ποικιλία τῶν θερμῶν χρωμάτων συμβάδιζε πολὺ μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου καὶ τὴ σκηνοθετικὴ γραμμὴ.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Νίκου Κουρρᾶ: Εἰσαγωγή στὴ Νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ λογοτεχνία.

Ἡ συγγραφή μιᾶς σύντομης ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας δέν εἶναι ἓνα ἔργο εὐκόλο. Ὁ συγγραφεὺς ἔχει νὰ ἐπεξεργασθῆ μιὰ τεράστια ὕλη, νὰ τὴν κατατάξῃ, νὰ δώσῃ μιὰ γενικὴ εἰκόνα καὶ νὰ ἐπιμείνῃ ξεχωρίζοντας τὰ πρὸ σπουδαῖα σημεῖα καὶ τονίζοντάς τα.

Ἡ ἐργασία τοῦ Κουρρᾶ εἶναι μιὰ ἐπιμελημένη προσπάθεια πού κατορθώνει νὰ ἀνταποκριθῆ στὸ σκοπὸ πρὸς τὸν ὁποῖο ἀπέβλεψε. Νὰ κατευθύνῃ ὀρθῶς καὶ νὰ βοηθήσῃ ἐκείνους πού θέλουν νὰ καταπασοῦν σοβαρὰ μὲ τὴ μελέτη τῆς Νέας μας Λογοτεχνίας.

Βεβαίως ἡ ἀνεξάντλητη ὕλη τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας δέν ἦταν δυνατό νὰ δοθῆ ἓν ἐκτάσει στὸ ἐνχειρίδιο αὐτό. Θὰ ἐκχειρίζοντο τόμοι ὀλόκληροι γιὰ νὰ περιλάβουν μιὰ λεπτομερῆ σ' ὅλα τῆς τὰ σημεῖα ἐργασία πᾶνω στὸ θέμα τοῦτο.

Στὸ ἔργο του αὐτὸ ὁ Κουρρᾶς μὲ ἀδρῆς γραμμὲς μᾶς δίνει μιὰ γενικὴ σαφῆ εἰκόνα τῶν διαφόρων περιόδων τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ τῶν δημιουργημάτων τυν.

Μιὰ εἰσαγωγή στὴν ἀρχὴ μᾶς παρέχει τὴν ἱστορία τῆς Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσας, καθὼς καὶ τὴς διαφορὲς τῆς (λεξιλογικῆς, φθογγολογικῆς, συντακτικῆς κλπ.) ἀπὸ τὴν ἀρχαία. Στὸ παράρτημα στὸ τέλος τοῦ βιβλίου μᾶς παρέχονται καὶ οἱ μορφῆς τῆς Ν. Ἑλληνικῆς γλώσσας, δξμοτική, καθαρῆς καὶ μεικτῆ. Ἀκολουθεῖ ἡ διαίρεση τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας σὲ περιόδους καὶ ἡ ἐξέταση κάθε περιόδου. Ἡ α' καὶ β' περίοδος ἐξετάζονται μαζί.

Ἐξωτερικὰ ἡ «Εἰσαγωγή» ἔχει τὴν μορφή ἐρωταποκρίσεων γιὰ τὴν ὑποβοήθηση τοῦ μελετητῆ καὶ γιὰ εὐκόλυτη ἐκμάθηση.

Οἱ πρῶτες ρίζες τῆς Ν. Ἑλληνικῆς λογοτε-

χνίας και φιλολογίας γενικά τίθενται περι τόν 10ον αιώνα. Κατά την περίοδο αυτή ακμάζει κυρίως η άκριτική ποίηση, δηλαδή άκριτικός κύκλος και άκριτικό έπος, που πηγάζουν άπ' εϋθείας από την πολιτική κατάσταση της εποχής εκείνης.

Τά ποιήματα του άκριτικού κύκλου, δημοτικά ποιήματα, διηγούνται διάφορα έπεισόδια από τη ζωή των άκριτών και έχουν πολλαπλή άξια. Άξια καλλιτεχνική, άξια ιστορική, γλωσσική γιατί είναι τά γνησιώτερα δείγματα της γλώσσας της εποχής εκείνης, άξια από λαογραφικής άπόψεως.

Τό έπος του Διγενή διηγείται όχι πιά μεμονωμένα έπεισόδια άκριτών, αλλά συστηματικά όλόκληρη τη ζωή του ήρωα, από των προγόνων του μέχρι του θανάτου του. Τό όνομα του συγγραφέα και ό χρόνος της συγγραφής δεν διασώθηκαν μέχρι των ημερών μας.

Κάτι που δεν πρέπει να παραλείπεται από καμιά Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας, όσο και αν αυτή μας δίνει μόνο τις γενικές γραμμές της λογοτεχνίας, είναι η έπίδραση του έπους στη Νέα Έλληνική ποίηση, και ειδικότερα στον Παλαμά. Τό θέμα της πάλης του Διγενή με τόν Χάροντα έπεξεργάστηκε ό Παλαμάς και έδωσε τά δυο δωδεκάστιχα στους («Ίάμβους και άναπαίστους») του. Έπίσης τό τραγούδι της Μαξιμώς στις («Έκατό φωνές») έχει έμπνευσθή ό ποιητής από τό έπος του Διγενή Άκρίτα. Και στή «όλογέρα του Βασιλιά» ό Παλαμάς παρουσίασε τους πολεμιστές του Βουλγαροκτόνου να τραγουδούν τό Διγενή Άκρίτα.

Στήν ίδια περίοδο έχουμε επίσης και άλλα ήρωικά τραγούδια, όπως τό («Άσμα του Άρμούρη»), τό («Άχιλλεύς») κλπ. άλλο είδος ποιήσεως, τά έμμετρα μυθιστορήματα καθώς και τά προδρομικά. Τά προδρομικά κυκλοφορούν κατά την εποχή των Κομνηνών, αποδίδονται δε σ' ένα λόγιο της εποχής, τόν θεόδωρο τόν Πρόδρομο, τόν έπονομαζόμενο Πτωχοπρόδρομο. Βεβαίως όλα τά προδρομικά ποιήματα δεν είναι του θεόδωρου Προδρόμου, έπεκράτησε όμως να αποδίδονται σ' αυτόν. Τά ποιήματα αυτά είναι έπαικτικού και σατιρικού χαρακτήρα και άποτελούν μίαν άνηλεή καταδίκη ώριωμένων προλήψεων και άδυναμιών, και της τότε κοινωνικής καταστάσεως.

Σ' αυτή την περίοδο άνήκουν επίσης και διάφορα ποιήματα διδακτικού χαρακτήρος, καθώς και οι ιστορικές χρονογραφίες (Χρονικόν του Μορέως, Χρονικόν του Λεοντίου Μαχαιρά και Χρονικόν πωθ Βουστρινίου). Ός τρίτη περίοδος λαμβάνεται συνήθως τό χρονικό διάστημα από τό 1453—1821. Ό Κορρής κάνει μια υποδιαίρεση στο διάστημα τουτο, και διακρίνει δυο περιόδους: α) 1453—1669, β) 1669—1821.

Κατά την περίοδο αυτή ακμάζει η ποίηση στην Ένετοκρατούμενη Έλλάδα: στήν Κρήτη πρώτα και ύστερα στήν Κύπρο. Οι λόγοι της

ανάπτξεως των κέντρων αυτών είναι: Η οχετική έλευθερία που άπολαμβάνουν οι Κρητικοί υπό την κυριαρχία των Ένετών και η έπαφή τους με τη Δύση: άλλος λόγος είναι ότι με την πτώση της Πόλης πολλοί λόγοι που έφυγαν άπ' εκεί κατέφυγαν στα νησιά, δίνοντας έτσι ώθηση στήν πνευματική τους ζωή.

Τά προϊόντα της Κρητικής περιόδου (1453—1669) είναι: α) τό έπος («Έρωτόκριτος, β) τό θεατρικό έργο («Η θυσία του Άβραάμ»), γ) Βουκολική ποίηση: ό («Ύπαρις»), δ) Τραγωδία: («Έρωφίλη»), ε) Κωμωδία («Στάθης») κλπ. στ) δημοτική ποίηση.

Ό Έρωτόκριτος είναι ένα από τά σημαντικότερα έργα της νεοελληνικής λογοτεχνίας: είναι μακροσκελές ποίημα έπικοιυρικού χαρακτήρα και άναμφισβήτητα τό καλύτερο γλωσσικό και λογοτεχνικό μνημείο της Κρητικής Σχολής. Ποιητής του ό Βιντζέντζος Κορνάρος από την Κρήτη. Ό χρόνος της συγγραφής του τίθεται περί τό 1640.

Η «Θυσία του Άβραάμ» είναι τό μόνο άξιόλογο θεατρικό έργο της εποχής γραμμένο σε ίαμβικό δεκαπεντασύλλαβο με ζευγαρωτή όμοιοκαταληξία.

Στό θέατρο κατατάσσει ό Κορρής και την («Έρωφίλη»: στήν Κρήτη όμως είχε άναπτυχθή και ένα άλλο είδος λογοτεχνικό, η τραγωδία, στήν όποία πρέπει να ύπαχθή η («Έρωφίλη»). Η («Έρωφίλη») είναι τραγωδία σε πέντε πράξεις: ό χορός δε λείπει, όπως στήν άρχαία τραγωδία: περιγράφει τόν έρωτα του Παναρέτου και της Έρωφίλης, κόρης του βασιλιά της Μέμφιδος (δηλ. της Αιγύπτου) και τόν τραγικό τους θάνατο. Συγγραφέας ό Γ. Χορτάτζης.

Στή βουκολική ποίηση ξεχωρίζει τό βουκολικό δράμα («Ύπαρις») που αναφέρεται στους έρωτες δυο ποιμένων και δυο ποιμενίδων.

Τέλος τά δημοτικά τραγούδια της εποχής έχουν τά συνθισμένα θέματα των δημοτικών τραγουδιών: την άγάπη, τη ζηνπτιά, τό θάνατο: ιδιαίτερες αγαππτά κατά την εποχή αυτή είναι τά κλέφτικα.

Στήν Κύπρο την εποχή τουτο έχουμε τά Κυπριακά έρωτικά τραγούδια, τό έπος της Άροδαφνούσας και τά διστικά.

Στήν άμέσως έπομένη περίοδο (1669—1821) έχουμε πεζογράφους (Ν. Σοφιανός, Ηλίας Μανιάτης, Άδαμάντιος Κοραής, Νικηφόρος Θεοτόκης), οι όποιοι άσχολούνται κυρίως με θρησκευτικά θέματα και έρμηνείες κειμένων.

Η ποίηση αντιπροσωπεύεται από τους προσολωμικούς ποιητές Ρήγα Φεραίο, Βηλαρά, Χριστόπουλο.

Άπό τό 1821 άρχίζει μια νέα περίοδος στή λογοτεχνία, η όποία φθάνει μέχρι των ημερών μας. Ό Κορρής διακρίνει δυο περιόδους, 1821—1888, 1888 — σήμερα. Στήν άρ-

κή του κεφαλαίου αυτού μας δίνει μιάν εικόνα των ρευμάτων της εποχής στην Ευρώπη, που αποδεικνύεται πολύ χρήσιμη για την κατανόηση των διαφόρων σχολών και συγγραφέων που εξετάζονται πιά κάτω και που επηρεάζονται από τα ρεύματα αυτά.

Στή συνέχεια εξετάζεται ή 'Αθηναϊκή Σχολή· κύριο χαρακτηριστικό τής σχολής αυτής ό ρωμαντισμός, που όμως έκτρέπεται σε νοσηρό ρωμαντισμό και θρηνολόγημα, ξεφεύγοντας από τόν ρωμαντισμό των μεγάλων συγγραφέων τής Ευρώπης· γλώσσα ή καθαρεύουσα· ποιητές τής εποχής, που γράφουν στην καθαρεύουσα είναι οι άδελφοί 'Αλέξανδρος και Παναγιώτης Σουττος, ό 'Αλέξανδρος Ραγκαβής, Γ. Ζαλοκώστας, Τανταλίδης, Σπυρίδων Βασιλειάδης, Δ. Βερναρδάκης, 'Αχιλλεύς Παράσχος, Προβελέγγιος και άλλοι.

Στους καθαρολόγους αυτούς ποιητές συγκαταλέγει ό Κουρράς και τόν Κάλθο· όμως πρέπει πάντοτε να γίνεται διάκριση· ό Κάλθος σε ουδεμία σχολή ανήκε, και ουδεμία τεχντροπία ακολουθήσε· ό Κάλθος είναι ιδιότυπος ποιητής που δημιούργησε δική του γλώσσα και δικό του μετρικό σύστημα· γι' αυτό πρέπει να εξετάζεται ξεχωριστά, χωρίς προσπάθεια να ένταχθῆ κάπου.

'Η 'Επτανησιακή σχολή που παρουσιάζεται στα 'Επτάνησα και έχει σαν κέντρο της τόν Σολωμό, είναι τόν αντίθετο τής 'Αθηναϊκής· όχι μόνο χρησιμοποιεί τήν άφτιαστη ακόμα δημοτική γλώσσα, αλλά και προσπαθεί να τής δώση εύλυγισία και τέλεια μορφή.

'Ο Σολωμός και γύρω του οι Τυπάλδος, Τερτσέτης, Μαρκοράς, Πολυλάς, Βαλαωρίτης και άλλοι, αποτελούν τήν 'Επτανησιακή Σχολή.

Γλώσσα και 'Ελευθερία είναι οι δυό πόλοι τής σκέψης του Σολωμού και των μαθητών του· γύρω από τήν 'Ελλάδα — 'Ελευθερία στρέφονται τα περισσότερα θέματα τους· στόχο τῆ δημοτική γλώσσα έχει ό αγώνας τους· όλοι σχεδόν οι 'Επτανήσιοι έχουν γράψει δοκίμια για τῆ γλώσσα, στα όποια ύποστηρίζεται φανατικά ή γλώσσα του λαού, ή δημοτική.

Μέ άδρες γραμμές μας δίνει ή «Εισαγωγή» τήν εικόνα για τῆ ζωή και τόν έργο κάθε 'Επτανησίου.

'Η γενιά του 1888 είναι ή γενιά του Παλαμά· ή συμβολή των ποιητών και συγγραφέων τής εποχής έγκειται κυρίως στην επικράτηση τής Δημοτικής· οι ιδέες των ποιητών τής εποχής, μέ μόνη εξαίρεση τόν Παλαμά, είναι φτωχές, λέγει ό Κουρράς. "Όμως κάποιοι σίχοι του Δροσίνη, Βιζυηνού, Σουρή, Κρυστάλλη κ.ά. δέν παύουν να μας συγκινούν και να μας δίνουν λίγη ξεκούραση και ανάπαυλα από τῆ βαρυστόχαστη και προβληματική ποίηση του καιρού μας. 'Ιδιαίτερα για τόν Σουρή αναφέρεται ότι ή σάτιρά του δέν ξεπέρασε ποτέ τόν επίκαιρο· αντίθετα όμως, ή πάροδος του χρόνου δέν χαλαρώνει τήν ευθύμη διάθεση των ποιημάτων του· τόν σκώμμα

του διατηρεί τήν ίδια καυστικότητα· εκείνα που έσθθησαν και ξεχάστηκαν είναι τα έπικαιρικά γεγονότα που τόν προκάλεσαν.

'Η Λαογραφία, Γλωσσολογία και πεζογραφία εξετάζονται χωριστά τόν κάθε ένα σε γενικές γραμμές.

Μέ τήν ίδια συστηματικότητα αναφέρονται και εξετάζονται οι ποιητές και πεζογράφοι του μεσοπολέμου (1918—1940) και τής μεταπολεμικής γενιάς. "Όλοι όνόματα γνωστά· έργα γνωστά. Σύντομες αναλύσεις και γνωρίσματα έργων μερικών ποιητών και συγγραφέων στα όποια παρέχονται στην «Εισαγωγή», καθώς και δείγματα έργων των, μας δίνουν μιάν γενική και χρήσιμη εικόνα.

'Ο Κουρράς δέν θέλει να κλείση τήν «Εισαγωγή» του χωρίς να αναφέρει σε γενικές γραμμές τήν προσφορά τής Κύπρου στη Νέα Λογοτεχνία. Παραθέτει καταλόγους αντιπροσώπων των διαφόρων ειδών τής λογοτεχνίας, χρονογραφίας, ποιήσεως, διηγήματος, θεάτρου, κριτικής, λαογραφίας, έπιστημονικών μελετών, φιλοσοφίας. 'Από τους αντιπροσώπους αυτούς εξετάζει τους Β. Μιχαηλίδη, Δ. Λιπέρτη, Ν. Νικολαίδη και Τ. 'Ανθία, μέ ειδική μνεία των Κ. Χρυσάνθη, Κ. Μόντη, Π. 'Ιωαννίδη, και των Π. Μηχανικού, Ειρ. Παναγιῆ και Τ. Στεφανίδη.

Δέν παραλείπει στο τέλος να αναφέρει τα αξιολογώτερα Κυπριακά περιοδικά, τα όποια μέ τῆ δραστηριότητά τους έδωσαν και δίνουν ώθηση στην πνευματική ανάπτυξη του νησιού μας.

"Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή, ή εργασία του Κουρρά επιτυγχάνει να δώση μιάν γενική εικόνα τής νεοελληνικής λογοτεχνίας, μέ τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περιόδου, παρέχοντας στο μελετητή τήν ευκαιρία, ξεκινώντας από αυτή να έμβασθῆν περισσότερο στη νέα μας πνευματική δημιουργία.

ΠΟΛΑ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

ΓΕΝΙΚΑ

ΤΟ ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ ΜΑΣ

'Από τόν τεύχος 121, μέ διακοπήν ύποχρεωτική στο τεύχος 122—123, άρχισε ή δημοσίευση τής συλλογής διηγημάτων του μέλους μας κ. Κώστα Μόντη μέ τίτλο «Διηγήματα». 'Η συλλογή πωλείται και στα βιβλιοπωλεία. 'Αλλά τόν περιοδικό θεώρησε χρέος του να τῆ δώση στους συνδρομητές του και ως προσάρτημα, που να μπορεί να γίνῆ βιβλίο ξεχωριστά.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΙΕΡΙΔΕΙΟΥ Δ ΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ Δ ΙΗΓΗΜΑΤΟΣ

'Η κριτική έπιτροπή του «Περιδείου Διαγωνισμού Διηγήματος» που προκήρυξε τόν περιοδικό «Πνευματική Κύπρος», αποτελούμενη ά-

πὸ τὴν κα Ναδίνα Δημητρίου καὶ τοὺς κ.κ. Κώστα Μόντη καὶ Ἀνδρέα Χριστοφίδη, ἀπένευμε τὸ πρῶτον βραβεῖον στὸ διήγημα «Ἐξαφάνιση» τοῦ κ. Ἄντρου Παυλίδη καὶ τὸν ἔπαινον στὸ διήγημα «Ἡχώ» τοῦ κ. Ἀνδρέα Ὀνουφρίου.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Μακεδονικὴ Ζωὴ (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 55 — Νέα Πορεία (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 188/190 — Στερεὰ Ἑλλάς (Ἀθήνα) ἀρ. 22 — Ἑλληνικά Θέματα (Ἀθήνα) ἀρ. 175/176, 177/178 — Παιδαγωγικὴ (Ἀθήνα) ἀρ. 8 — Διάλογος (Ἀθήνα) θέρους+φθινόπωρο 1970 — Ὁ Σπουδαστής (Λευκωσία) ἀρ. 3 — Νέα Σύνορα (Ἀθήνα) ἀρ. 9 — Ἐθνοφρουρὸς (Λευκωσία) ἀρ. 27 — Ἐφθος (Κτήμα) ἀρ. 8 — Μαθητικὲς Σελίδες (Λεμεσός) ἀρ. 7/8 — Ἐπιθεώρηση Λόγου καὶ Τέχνης (Λευκωσία) ἀρ. 11 — Κυπριακὸς Λόγος (Λευκωσία) ἀρ. 10/11 — Ὑγεία (Λευκωσία) ἀρ. 2 — Ἀναπηρικὸν Βῆμα (Λευκωσία) ἀρ. 1/2 — Ἀγωγή (Ἀμμόχωστος) ἀρ. 21.

Στὴ «Νέα Ἑστία» (1 Ἰαν. 1971) ὁ Γιάννης Χατζίνης κρίνει τὸ μυθιστόρημα τῆς Μαρίας Π. Σταύρου «Οἱ ἑπτὰ σφραγίδες» —

Σὲ β' ἔκδοση

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ Ρ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

Μαζὶ μὲ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς Ποιητικῆς Ἀνθολογίας του, ὁ Ἀθηναῖος λόγιος Ρένος Ἀποστολίδης, (Μηθύμις 43, Ἀθήνα 823) προβαίνει στὴν ἔκδοση καὶ τῆς Ἀνθολογίας Διηγήματος (ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ εἴδους ὡς σήμερα). Πρόκειται γιὰ μιὰ δευτέρη, συμπληρωμένη ἔκδοση.

Ὁ τόμος αὐτὸς θὰ κυκλοφορήσῃ σὲ διάστημα τριῶν μηνῶν καὶ θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ 700 περίπου σελίδες.

Ὁ ἀνθολόγος παρακαλεῖ ὄσους τοῦ στέλλουν βιβλία ἢ ἀνέκδοτα διηγήματά τους γιὰ

τὴν Ἀνθολογία νὰ μὴ τὰ στέλλουν συστημένα, ἀλλὰ ἀπλά, καὶ νὰ γράφουν μὲ ἀκρίβεια τὴ διεύθυνσή τους, παρέχοντας γραπτῶς καὶ τὴν ἄδεια γιὰ τὴν ἀνθολόγησή τους.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἀπὸ τὸ ἀθηναϊκὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἑρμῆς» τοῦ Π. Τζουνακοῦ ἐκυκλοφόρησε σὲ δευτέρη ἔκδοση, ἀναθεωρημένη καὶ συμπληρωμένη, ἡ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ διευθυντοῦ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Σπύρου Κοκκίνη «Βιβλιοθήκες καὶ Ἀρχεῖα στὴν Ἑλλάδα». Στὴν νέα αὐτὴ ἔκδοση περιλαμβάνονται κεφάλαια γιὰ τὴν ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων ἀπὸ τὸν 10ον αἰῶνα, σκιαγραφεῖται ἡ πορεία τῆς δημιουργίας καὶ ἀναπτύξεως τῶν βιβλιοθηκῶν μας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας, ἀναπτύσσονται τὰ προβλήματα, οἱ ἀνάγκες τους καὶ οἱ διαδοχικὲς προσπάθειες ποὺ ἔγιναν στὸν τομέα αὐτόν. Μαζὶ μὲ πλῆθος χρῆσιμων πληροφοριῶν γιὰ τὰ περιεχόμενα τῶν ἑλληνικῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων, τὸ νομικὸ καθεστῶς τους, τὰ συστήματα ταξινομήσεως τῶν βιβλίων κλπ., ἡ ἔκδοση αὐτὴ ἀποηχοσυρίζει καὶ κωδικοποιεῖ τὴν ἐξαντλητικὴ βιβλιογραφία τῶν τυπωμένων καταλόγων βιβλιοθηκῶν ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνα ἕως σήμερα καθὼς καὶ τὴν γενικὴ βιβλιογραφία τοῦ θέματος. Ἰδιαίτερο κεφάλαιο ἀφιερώνεται στὶς βιβλιοθήκες τῆς Κύπρου μὲ ἀναφορὰς καὶ σχόλια. Τέλος δημοσιεύονται δώδεκα ἱστορικὰ κείμενα τῆς νομοθεσίας, ἑνδεκα στατιστικοὶ πίνακες, 64 εἰκόνες ἐκτὸς κειμένου καὶ 8 πολυσέλιδα εὑρετήρια ποὺ καθιστοῦν τὸ ὀγκῶδες αὐτὸ ἔργο εὐχρηστο, ὄχι μόνον γιὰ τοὺς ἐιδικοὺς μελετητὲς τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε ἄνθρωπο ποὺ ἐνδιαφέρεται ν' ἀνοιχτῇ τὶς πύλες τῆς μαθήσεως καὶ νὰ κατευθυνθῇ σύντομα καὶ ὠστὰ στὶς ἐρευνές του.

Κυκλοφορεῖ στὶς ἐκδόσεις «Τὸ Ἑλληνικὸ Βιβλίον»

ΠΑΥΛΟΥ ΦΛΩΡΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΔΡΟΜΟΙ

Ταξιδιωτικὲς ἐνητυπώσεις
ἀπὸ στερεὲς καὶ θάλασσες

(Μερικὰ ἀπὸ τὰ 21 κεφάλαια τοῦ τόμου: «Ἰθάκη τὸ ἀνεξάντλητο νησί», «Σπέτσες τὸ νησί τῆς Μπουμπουλίνας καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Ἀλταμούρα», «Στὸ νησί τῶν Ἰωαννιτῶν (Ρόδος)», «Ἡπειρος ἡ ὄρη», «Σάμος ἡ ἡγεμονικὴ», «Ἴος—Νιό(ς) τὸ διακριτικὸ νησί», «Κέρκυρα πυρήνας πνευματικοῦ πολιτισμοῦ», «Σκιάθος — στὰ ἀχνάρια τοῦ Παπαδιαμάντη» κ.ά.)

συνέχεια; Πήρα τὴν περιφρονημένη φωτογραφία κ' ἔρριξα μιὰ γρήγορη (μιὰ ἀπέραντη) ματιὰ στὰ τέσσερα ἀγαπημένα προσωπάκια πού μου χαμογελοῦσαν. Ἔνοιωσα ξαφνικὰ ἔνοχος πού ἀποπειράθηκα νὰ τὰ χρησιμοποιήσω γιὰ τοὺς σκοπούς μου.

Τοὺς σκοπούς μου; Ὅχι, τί λέτε! Σκοποί μου ἦταν σήμερα ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ τέσσερα προσωπάκια. Αὐτὰ ἔβλεπα μπροστά μου ὅλη τὴν ἀτέλειωτη ὥρα πού κρατοῦσε ἡ ἔρευνα καὶ γι' αὐτὰ ἀγωνιοῦσα ὅσο πλησίαζε ἡ σειρὰ τοῦ μετάλλινου ντουλαπιοῦ μὲ τοὺς φακέλους τῆς ἀλληλογραφίας.

Ἐπανελημμένα εἶχα ζητήξει ἀπ' τὴν Ὁργάνωση νὰ μὴ μου στέλνουν χειρόγραφα πού ἤθελαν νὰ τοὺς τὰ γυρίσω πίσω. Εἰσηγόμενα νὰ κάνουν ἀντίγραφα γιὰ νὰ τ' ἀποστηθίσω καὶ νὰ τὰ καταστρέφω. Φαίνεται, ὅμως, πὼς ἡ φύρρα, οἱ περιστάσεις, τ' ἀπρόβλεπτα, τοὺς ἀνάγκαζαν νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ μου στέλνουν αὐτούσιες ἐπιστολὲς κ' ἔγγραφα πού δὲν ἔπρεπε νὰ καταστραφοῦν. Ἔτσι στὸ μετάλλινο ντουλάπι θρυσκόντουσαν ἐκεῖνο τὸ πρῶτ' ἀπὸ τὴν κατὰ κακὴ σύμπτωση τρία σημειώματα τοῦ Ἀρχηγοῦ.

Ἄν μπόρεσα νὰ διατηρήσω ὡς τὴ στιγμὴ κάποια ψυχραιμία, φοβόμουν πὼς δὲ θὰ τὰ κατάφερα ὅταν θ' ἄρχιζαν μὲ τὸ μετάλλινο ντουλάπι. Συγχυζόμουν συνήθως εὐκόλα, τᾶχανα συνήθως εὐκόλα. Ἔνοιωθα πὼς εἶχε ἀρχίσει κιάλας ἡ προετοιμασία γιὰ τὴν κατάρρευση. Θυμήθηκα, ἐπὶ παραδείγματι, πὼς πλησίαζαν τὰ Χριστούγεννα καὶ σκέφτηκα πὼς μπορεῖ νὰ τὰ περνοῦσα μακρὰ ἀπ' τὰ τέσσερα ἀγαπημένα προσωπάκια. Μακρὰ μονάχα; Δὲν ἦμουν καθόλου βέβαιος ἂν στὴν ἡλικία μου, μὲ τὴ στηθάγχη μου, τίς νεφρίτιδες μου καὶ τ' ἄλλα θὰ ἐπιζούσα ἀπ' τὰ βασανιστήρια. Καὶ προχωροῦσα στὴ φτώχεια καὶ στὴ δυστυχία πού θ' ἄπεφτε στὴν οἰκογένειά μου.

Κύταξα ἀφηρημένος τοὺς κοκκινোসκούφηδες. Μὲ ξύπνησε ἡ φωνή τους:

—What's in here?

Μὲ ρωτοῦσαν γιὰ τὸ μετάλλινο ντουλάπι. Καὶ ξαφνικὰ, δὲν ξέρω πὼς, δὲν ἀπάντησα ἐγώ, δὲν ὑπῆρχα ἐγώ. Κάποιος μ' ἔσπρωξε ἀστραπιαῖα παράμερα καὶ πήρε τὸ λόγο. Ἡ ὄχι κάποιος ἄλλος μὰ ἐγώ ὁ ἴδιος εἶχα χωριστῆ σὲ δυό. Καὶ κύταξα πὰ αὐτὸ τὸν ἄλλο, αὐτὸ τ' ἄλλο μου μισό, νὰ πλησιαῖ μὲ μιὰ ἀφάνταστη ψυχραιμία στὸ ντουλάπι.

—Φάκελλοι ἀλληλογραφίας, εἶπε.

Τράβηξε τὸ ἓνα συρτάρι. Κάτι πρόσθεσε κ' οἱ κοκκινোসκούφηδες μεϊδίασαν ἐλαφρὰ. Ψαχοῦλεναν τοὺς φακέλους δισταχτικά καὶ κουρασμένα. Ἐγώ (ὁ μισός) ἀπ' τὴ γωνιά μου ἀθέατος κ' ἀνύπαρχτος ἔτρεμα. Μὰ ὁ ἄλλος μου οὔτ' ἔτρεμε, οὔτε σκέψεις ἔκανε, οὔτε παιδιὰ εἶχε, οὔτε — λὲς — ἔκρυβε τίποτα στὸ μετάλλινο ντουλάπι.

—Shall we go through? (Νὰ κινάξουμε;), ρώτηξε ὁ ὑπολοχαγός.

Ὁ λοχαγός, ἓνα ξανθὸ παλληκάρι ὡς τριανταπέντε χρονῶν μὲ στρογγύλο πρόσωπο καὶ ξεθωριασμένα γαλανὰ μάτια ἔκανε μιὰ στιγμὴ, δυὸ στιγμὲς (ἓνα αἰῶνα, δυὸ αἰῶνες) ν' ἀπαντήση. Κ' ἐνῶ ἐγὼ κρατοῦσα τὴν ἀναπνοή μου, εἶδα κατάπληκτος τὸν παράξενο κηδεμόνα μου ν' ἀντιμετωπίζη τίς φοβερὲς στιγμὲς μὲ

τὸ ἴδιο σὰν πρὶν χαμόγελο, χωρὶς νὰ κἀνη οὐτ' ἓνα βηματάκι πίσω (Πίσω; Τέτοια ὦρα πίσω; Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ!).

ἽΟ λοχαγὸς μοῦρριξε μιὰ κρυφὴ ματιά. Νόμιζε πὼς ἐμένα κύταζε, νόμιζε πὼς ἐκεῖνος δὲ ἤμουνα ἐγώ.

—Never mind (Δὲν πειράζει), εἶπε.

Δοκίμασα ν' ἀφήσω ἓνα στεναγμὸ ἀνακουφίσεως μὰ δὲν εἶχα δικό μου στῆθος.

Μοῦδωσαν νὰ ὑπογράψω, ἂν ἤθελα, ἓνα χαρτί πὼς δὲν εἶχαν κάνει ζημιὰ στὰ Γραφεῖα. Ἦθελα νὰ διστάσω μὰ δὲν πρόφταξα. ἽΟ «ἄλλος» μ' ἔσπρωξε παραπέρα. (—Οὔτε μιὰ ὑπογραφή, ἀνάξιε;).

—With pleasure, εἶπε.

Κ' ὑπέγραψε.

—Here you are, sir (ἽΟρίστε).

—Thank you very much.

Θὰ τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ στείλῃ τὸν κλητῆρα νὰ παραγγεῖλῃ καφέδες;

Τι ἦταν, τελοσπάντων, αὐτός; Παρακολουθοῦσα ἔκθαμβος.

ἽΗρθαν τ' ἀναψυχτικά, ἂναψαν ἓνα τσιγάρο, ἔκαναν δυὸ-τρεῖς κουβέντες. ἽΕπειτα ἐκεῖνοι εἶπαν πὼς ἔπρεπε νὰ φύγουν.

—Thank you. Goodbye.

Περνώντας ἀπ' τὸ χῶλλ εἶπε τ' ἀψηλὸ ξανθὸ παλληκάρι στὸ προσωπικό:

—You've got a wonderful Secretary (ἽΕχετε ἓνα θαυμάσιο Διευθυντή).

ἽΑκουσα τὰ βήματά τους στὶς τελευταῖες σκάλες κ' ἔνοιωσα σὰ νὰ ξυπνοῦσα ἀπ' ὄνειρο. Κρατοῦσα ἀκόμα στὰ χέρια τὴ φωτογραφία τῶν παιδιῶν μου, ἤμουνα ἀκόμα στὴ στιγμή πού τοὺς μιλοῦσα γιὰ τὴ Στάλω (—Εἶναι ξανθὴ καὶ γαλανὴ σὰν ἽΕγγλεζούλα. —Is she?).

ἽΟ κλητῆρας ξαναμπῆκε χαμογελαστός.

—ἽΕφυγαν. Πᾶν.

ἽΕφυγαν; Παρ' ὀλίγο νὰ τὸν ρωτήξω: Ποιοί;

(1960)

ΤΕΣΣΕΡΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΟ ΜΕΤΑΛΛΕΙΟ

Ήταν ένα βρώμικο υγρό δωμάτιο. Τόσο δα νάσκυβα απ' τὸ μπαλκόνι μου θὰ μπορούσα νὰ δῶ ὀλάκερο τὸ ἐσωτερικὸ του. Μονάχα πὸν ἦταν μισοσκόταδο μέσα καὶ δὲν ξεχώριζα εὐκόλα τὰ πράγματα. Παράθυρο δὲν εἶχε καὶ πολὺ λίγο φῶς ἔμπαζε ἢ μικρὴ, χαμηλὴ του πόρτα ἔτσι καθὼς ὀρθωνόταν τρία βήματα παραπέρα— ὅσο ἦταν τὸ πλάτος τ' ἀνηφορικοῦ σοκακιῦ— ὁ τοῖχος τ' ἀντικρυνοῦ σπιτιοῦ.

Στὸ δωμάτιο ἔμεναν τέσσερις ἐργάτες τοῦ Μεταλλείου. Αὐτοὺς δὲν ἔσκυπα μιὰ απ' τὸ μπαλκόνι μου καὶ τοὺς εἶδα. Τοὺς παρακολούθησα μέρες πολλές, τοὺς περιεργάστηκα, τοὺς μελέτησα.

Οἱ τέσσερις ἐργάτες περνούσαν τὶς περισσότερες ὥρες τους στὸ βρώμικο υγρὸ δωμάτιο. Ἐκεμέσα ἔτρωγαν, ἐκεμέσα ξεκουραζόντουσαν ἔταν γύριζαν απ' τὴ δουλειά, ἐκεμέσα ἔπιναν τὸν καφέ τους. Κ' ἦταν πάντα αὐτοὶ οἱ τέσσερις. Οὔτε μιὰ φορὰ δὲν εἶδα ἄλλο μαζί τους.

Ἀπ' τὸ μπαλκόνι μου μπορούσα νὰ ξεχωρίσω δυὸ τυλιγμένα ψαθιά, δυὸ στρώματα καὶ μερικὲς κουβέρτες. Στὴν ἀρχὴ ὑπέθεσα πὼς θάσμιγαν τὸ βράδυ τὰ δυὸ στρώματα γιὰ νὰ χωρᾶν κ' οἱ τέσσερις, ἔπειτα ὅμως ἀνακάλυψα πὼς εἶχαν κανονίσει νὰ δουλεύουν ἕνα ὀχτάωρο οἱ δυὸ κ' ἄλλο ὀχτάωρο οἱ ἄλλοι δυὸ. Ἔτσι δὲ συνέβαινε νὰ κοιμῶνται κ' οἱ τέσσερις συγχρόνως. Μοῦ ἄρεσε αὐτὴ ἡ σκέψη τους.

Παραπέρα ἦταν δυὸ μπαούλα καὶ κοντὰ τους στοιβαγμένα τὰ λερωμένα τους ἀσπρόρρουχα. Στὴν ἄλλη γωνιά ἦταν ἕνας σκουριασμένος γκαζοτενεκὲς πὸν ὁ καθένας μὲ τὴ σειρά του θὰ τὸν ἔπαιρνε κάθε μέρα νὰ τὸν ἀδειάση στὸ ποτάμι διακόσια μέτρα μακρὰ.

Τίποτ' ἄλλο δὲν ξεχώριζα. Κ' ἴσως νὰ μὴν ὑπῆρχε κιόλας τίποτ' ἄλλο. (—Καρέκλες τοῦλάχιστο;— Δὲ βλέπω).

Ἐγὼ ἄρχισα μαζί τους ἔτσι: Ἦμουνα τότε ὁ Προϊστάμενος τῶν Γραφείων τῆς Μεταλλευτικῆς ἐκείνης Περιοχῆς, σαράντα μίλια απ' τὴ Λευκωσία καὶ πέντε απ' τὴ μικρὴ ἐπαρχιακὴ πόλιν Κ. Στὴν πόλιν αὐτὴ ἦταν τὰ Γραφεῖα τῆς εταιρείας κ' ἔμεναν οἱ μηχανικοὶ, οἱ ὑπάλληλοι κ' οἱ περισσότεροι ἐργάτες.

Καμπόσο καιρὸ εἶχα ἕνα ξεμοναχιασμένο σπιτάκι στὸ δρόμο τοῦ Μεταλλείου. Τὸ Δεκέμβρη, ὅμως, πήρα ἕνα ἄλλο σ' ἕνα στενὸ σοκάκι κοντὰ στὴν πλατεία πὸν μοῦ ἦταν πὸ βολικὸ γιὰ τὸ Γραφεῖο.

Κ' ἦταν ἡ πρώτη Κυριακὴ στὸ καινούργιο μου σπίτι. Κοιμόμουνα ὡς ἀργὰ ἔλεινο τὸ πρωὶ ὅταν δυνατὲς φωνὲς μὲ ξύπνησαν. Καυγὰς γινόταν κάτω απ' τὸ μπαλκόνι μου; Βγήκα νὰ δῶ. Ἦταν πραγματικὰ ἕνας καυγὰς. Μάλλον ὁ σπιτονοικοκύρης μου μὲ τέσσερις ἐργάτες. Φώναζε, ἔβριζε, χειρονομῶσε. Ὅταν μ' εἶδε γύρισε σ' ἔμένα. Μοῦ ζητοῦσε συγγνώμη μὰ τὸ ζήτημα ἦταν αὐτό: Οἱ κύριοι

(πρόφερε λιγάκι ειρωνικά τὸ «κύριοι») ἔμεναν στὸ πλαῖνὸ μισανώγι. Κυτάχτε πρῶτα ἂν θᾶπρεπε τὸ Δημαρχεῖο νὰ ἐπιτρέπη νὰ νοικιάζεται ἓνα ἄθλιο μισανώγι πού δὲν ἔχει κἂν εἴσοδο καὶ πού γιὰ ν' ἀνέβης πρέπει ν' ἀκουμπήσης αὐτὴ τὴν ξυλόσκαλα στὸ δρόμο — στὸ δρόμο! Ὅπωςδὴποτε ὅσο καιρὸ ἦταν ξενοίκιαστο τὸ σπίτι του παρέβλεπε καὶ τοὺς ἄφηνε νὰ βάνουν τὴν ξυλόσκαλα κοντὰ στὸ παράθυρο τοῦ κατωγιοῦ. Τώρα, ὅμως, πού μετακόμισα ἐγώ, τοὺς εἶχε συστήσει νὰ τὴν ἀκουμπᾶν ἀπ' τ' ἄλλο μέρος. Συμφώνησαν μὰ νὰ πού σήμερα τὴν κόλλησαν πάλι μπροστὰ στὸ παράθυρο.

Ὁ ἓνας ἀπ' τοὺς ἐργάτες εἶπε:

— Δοκιμάσαμε μὰ εἶν' ἀνήφορο καὶ γλιστρᾶ, κύριε.

Φουρκίστηκε ἀκόμα περισσότερο ὁ σπιτονοικοκύρης μου. Καὶ τὶ τὸν ἔνοιαζε ἂν γλιστροῦσε; Ἄς σκεφτόντουσαν, ταῦλάχιστο, πὼς ἦταν ὁ Προϊστάμενός τους.

Τὸν διέκοψα. Δὲν ἦταν σπουδαῖο πρᾶγμα. Ἄς ἔμεινε ἡ σκάλα μπροστὰ στὸ παράθυρο. Δὲ μὲ πείραζε.

Μὲ κύταξε ἔχληχτος ὁ σπιτονοικοκύρης μου. Μὲ κύταξαν κ' οἱ τέσσερις ἐργάτες.

Δὲν ξέρω γιατί — νεαρὸς ἀνθρωπιστὴς λογοτέχνης, ἄλλωστε, ἦμουνα πού μόλις εἶχα γυρίσει μ' ἓνα πτυχίον Νομικῆς ἀπ' τὴν Ἀθήνα — πήγα ἓνα μεσημέρι στὸ δωμάτιό τους.

Ἀνέβηκα ἀργὰ-ἀργὰ τὴν ξυλόσκαλα. Ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτή. Οὔτε μποροῦσε νᾶναι κλειστή γιατί, ὅπως εἶπα, αὐτὴ ἔμπαζε τὸ λιγοστὸ φῶς στὸ δωμάτιο. Καθόντουσαν κ' οἱ τέσσερις στὰ τυλιγμένα στρώματα. Κάπνιζαν. Καὶ δὲν κουνήθηκαν ἀπ' τὴ θέση τους. Ἐγὼ στάθηκα στὴν πόρτα.

— Γειά σας.

Ἀπάντησαν ψυχρά.

— Περνούσα...

Μὲ κύταζαν. Τὸ βλέμμα τους βιαζόταν νὰ τελειώη μὲ τὶς εἰσαγωγὰς καὶ νὰ ρωτήξῃ τί ἤθελα.

Ἀλήθεια, τί ἤθελα; Τίποτα. Ἦρθα νὰ δῶ τί κάνουν τέσσερις ἐργάτες — δικοὶ μας ἐργάτες. Νομίζω πὼς αὐτὸ εἶναι σύμφωνο καὶ μὲ πολλὰ πού γράφονται τώρα τελευταῖα.

Ξαφνικὰ θυμήθηκα μὰ φορὰ πού ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς ἦρθε ἀπ' τὴ Λευκωσία χωρὶς προειδοποίηση σὲ μὰ γιορτὴ τῶν ἐργατῶν. Ἀναμείχθηκε ἄγνωστος μεταξύ τους κ' ἔπιανε μιά-μιά τὶς μπουκάλες τὸ κρασί πού εἶχε προσφέρει ἡ εἰταιρεία γιὰ νὰ δῆ ἂν ἦταν παγωμένο ὅπως εἶχε διατάξει.

Τοὺς ρώτηξα γιὰ τὴ δουλειά τους, γιὰ τὸ χωριὸ τους, γιὰ τὴν οἰκογένειά τους. Μοῦ ἀπαντοῦσαν ἀπρόθυμα, δόσπιστα, μὲ κάποια κακία. Ἀσύνδετες, κομμένες, ἀκούσιες ἀπαντήσεις πού μοῦ κρατοῦσαν μακριὰ τὴν ψυχὴ τους, πού δὲ μ' ἄφηναν νὰ πλησιάσω.

Ἐφυγα. Ἐφυγα ὅπως μποροῦσα. Ἐνοιώθη νὰ μὲ κνηγᾶν τὰ κλεισίματα τῶν ματιῶν τους καὶ τὰ ειρωνικά τους χαμόγελα πού δίχως ἄλλο θὰ διασταυρώθηκαν

πίσω μου. Μὲ κυνηγούσαν καθὼς κατέβαινα τὴν ξυλόσκαλα, μὲ κυνηγούσαν στὸ σπίτι. Ἐπειτα ἀνεσκόπησα νὰ δῶ τί εἶχα πάρει ἀπ' ἐκείνη τὴν ἐπίσκεψη. Τίποτα, σχεδὸν τίποτα. Τέσσερα μονάχα ὀνόματα, ξερά, κατὰξερα. Γιαννῆς, Νικολῆς, Κωστής, Ἀνδρέας.

Ἄν ἦταν μονάχα γιὰ τὰ τέσσερα ὀνόματα μοροῦσα νὰ τὰ βρῶ κι' ἀπ' τὸ Μητροῦο.

ἌΟχι, τὸ Μητροῦο ἦταν ἐντελῶς ἄλλο πράγμα. Τώρα κροτούσα τὰ ὀνόματά τους ζωντανά. Τὸ Μητροῦο εἶν' ἀπλῶς ἓνα βιβλίο. Λάθος τὸ «τίποτα». Κάτι πήρα ἀπ' τὴν ἐπίσκεψή μου. Ἐγὼ σᾶς λέω πὼς ἴσως μοροῦσα πιά νὰ πλάσω καὶ τὴν ἱστορία τῶν τεσσάρων παράξενων παιδιῶν.

Τὸ χωριό τους θᾶταν μακρὰ, στὸν πράσινο κάμπο, ἐκεῖ πού ὄλα εἶν' ἀπλωμένα στὸ φῶς καὶ στὴ γαλήνη. Αὐτὸ τὸν πράσινο κάμπο εἶχαν ἀποχαιρέτησε μιὰ μέρα, τὸν κάμπο καὶ μιὰ ἀρραβωνιαστικιά ἢ μιὰ γυναικούλα, ἓνα παιδάκι καὶ τοὺς γονιούς. Ἦταν ἀνάγκη νὰ πᾶν ἄλλοῦ νὰ δουλέψουν. Τὸ ἓνα κουράγιο ἂν ἦταν λίγο, τὰ τέσσερα ὅμως ἦταν ἀρκετὰ γιὰ ν' ἀποφασίσουν. Καὶ τὰ τέσσερα παιδιά δέθηκαν σφιχτὰ-σφιχτὰ μὲ τὸν ἴδιο σκοπὸ καὶ τράβηξαν γιὰ τὸ Μεταλλεῖο. Τὸ Μεταλλεῖο πληρώνει πάντα καλύτερα. Ὅταν θὰ μάζευαν ὅσα χρειάζοντουσαν (γιὰ ἓνα ζευγάρι βόδια, γιὰ μιὰ-δυὸ σκάλες χωράφι πού ἦταν ἀπαραίτητο νὰ προστεθῆ στὸ κτῆμα τους) θὰ γυρνοῦσαν πάλι στὸ χωριό τους στὸν πράσινο κάμπο.

Αὐτὸς ὁ σφιχτὸς κόμπος τοῦ σκοποῦ τοὺς κράτησε ξένους ἀπ' ὄλα. Δὲν προσπάθησαν νὰ κάνουν φιλίες μὲ κανένα. Ἄν ἦταν δυνατὸ νὰ μὴν κουβέντιαζαν κὰν κανένα ἄλλο. Κλεισμένοι στὸ σκοπὸ τους (Ἐμεῖς, ἐμεῖς εἶμαστε περαστικοὶ διαβάτες). Ἄπ' τὸ δωμάτιό τους στὴ δουλειὰ κι' ἀπ' τὴ δουλειὰ στὸ δωμάτιό τους (Ἐχετε κ' ἐσεῖς καφενεῖα;). Γελοῦσε καὶ παιγνίδιζε ἔξω ὁ ἥλιος κι' αὐτοὶ ἔμεναν κλεισμένοι στὸ ὑγρὸ τους δωματιάκι τὸ σκοτεινὸ καὶ θρόμβικο. Ἦταν πολὺ μακρὰ ἀπ' αὐτοὺς καὶ ξένα, ἀκόμα καὶ τ' ἀγαπημένα δένδρα καὶ τ' ἀγαπημένα στάρια (Ἐκεικάτω στὸ χωριό μας εἶν' ἄλλοιώτικα τὰ δένδρα, εἶν' ἄλλοιώτικα τὰ στάρια). Λυπόντουσαν ὅσους θᾶμεναν μόνιμα ἐδωπέρα (Ἄ μᾶ, μᾶ! Ἐμεῖς θὰ φύγουμε).

Τὰ τέσσερα παιδιά θᾶχαν ἔρθει μὲ τίς κουνιστὲς βράκες τους, τ' ἄσπρα πουκάμισα καὶ τὰ πλουμιστὰ ζιμπούνια. Αὐτὰ ὄλα τ' ἔλλαξαν ἀπ' τὴ δεύτερη μέρα καὶ φόρεσαν τὰ γαλαζοπράσινα ροῦχα τῆς γαλαρίας πού τ' ἀγόρασαν πέντε σελλίνια ἀπ' τὴν καντίνα. Τ' ἄλλα κλείστηκαν σ' ἓνα μπαῦλο.

Καὶ περνοῦσε ὁ καιρός. Αὐτοὶ ν' ἀνεβοκατεβαίνουν τὴν ξυλόσκαλα κ' ἐγὼ νὰ παρακολουθῶ ἀπ' τὸ παράθυρό μου τὰ βήματά τους π' ἄφηναν τὸ ἓνα κ' ἔπιαναν τ' ἄλλο σκαλί. Κ' ἤμουνα περίεργος νὰ δῶ πόσο καιρὸ θᾶντεχαν τὰ χελιδόνια αὐτὰ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ κάμπου στὴ σαπίλα ἐκείνου τοῦ δωματίου καὶ στὴν κάψα καὶ στ' ἄλλα τῆς γαλαρίας.

Ἄ, ἔχει μιὰ ἀνυπόφορη κάψα ἢ γαλαρία, προπαντὸς θαθειά, στις μικρὲς διακλαδώσεις πού ἀδυνατίζει τὸ ρεῦμα τοῦ ἀεριστήρα. Ἐνῶ ἔξω κάνει κρύο ἐσύ γίνε-

σαι μουσικίδι στὸν ἰδρώτα. Τὸ γυμνὸ πετσί σου λαμποκοπᾷ κ' ἡ μαυρίλα τοῦ πυρίτη κολλᾷ ἀπάνω σου καὶ σὲ βάφει. Τὸ λαρύγγι σου καὶ τὰ μάτια σου καὶν καὶ μὲ δυσκολία ἀναπνέεις. Ὡστόσο κρατᾷς συνεχῶς τὸ πικούνι καὶ χτυπᾷς ἢ πιέζεις δυνατὰ τ' ἀεροσφύριο. Εἶναι πολὺ βαρὺ τ' ἀεροσφύριο καὶ σὲ κουράζει. Τραντάξουσι ὀλάκερος μαζί του. Ἀκούγεται, ἀφ' ἐτέρου, κάθε τόσο μιὰ μακρυνὴ φωνή, ὕστερα πὺδ κοντινὴ, πὺδ κοντινὴ σὰν παράξενη μονότονη καμπάνα:

— Προσοχὴ φάλιες! Προσοχὴ φάλιες! Προσοχὴ φάλιες!

Σταματᾷς, συρρικνώνουσαι χάμω καὶ περιμένεις. Ξαφνικὰ ἕνας δυνατὸς κρότος, πνιγμένος, ἀμέταλλος σὰν κάποιος νὰ τοῦ κρατᾷ τὸ στόμα νὰ μὴ σκορπίσῃ. Ἡ λάμπα σου σβήνει, ὅλες οἱ λάμπες σβήνουν. Σὲ τυλίγει τὸ σκοτάδι. Ἄν δὲν εἶσαι συνηθισμένος σὲ τυλίγει περισσότερο ὁ φόβος. Τὸ μυαλὸ ψηλαφᾷ ἐπίμονα μιὰ σκέψη:

— Ἄν ἔκλεισαν οἱ φάλιες τὸ δρόμο; Ἄν εἶσαι θαμμένος πιά ἐδωμέσα;

Ἀπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι σου στέκει τὸ βουνό, πόσο βουνό! Τοῦ ῥίχνεις ἕνα γρήγορο βλέμμα καὶ ξανασκύβεις μπροστὰ σου. Ἐνα τόσο δὰ θηματάκι νὰ κάνῃ πρὸς τὰ κάτω καὶ σοῦλυσε τὰ κοκκαλάκια σου σὰν καρυδότσουφλο. Κυτᾷς νὰ δῆς πόσοι εἶσαστε. Εἶσαστε λέντε. Ἀκοῦς τὴν ἀναπνοή σου, ἀκοῦς τὴν καρδιά σου πὺδ χτυπᾷ, τ' ἀκοῦς ὅλα μέσα σου.

Οἱ πνιγμένοι κρότοι γίνονται δύο, τρεῖς, ἔξι, ἑφτά.

Ἡ ἴδια μονότονη φωνὴ φτάνει τώρα παρήγορη:

— Ἐν τάξει... Ἐν τάξει... Ἐν τάξει.

Φτάνει σὰν ἀναστάσιμο ἄγγελμα, σὰ φῶς, σὰν ἥλιος, σὰ σύνθημα γι' ἀναπνοή. Οἱ ἐργάτες βγαίνουν ἕνας-ἕνας ἀπ' τὶς γωνιὲς τους.

Οἱ τέσσερις γείτονές μου ἴσως νὰ τὰ εἶχαν συνηθίσει αὐτὰ ὅπως ἴσως νὰ εἶχαν συνηθίσει καὶ τὴ μούχλα τοῦ δωματίου τους. Κι' ὅμως ἐγώ, ὅπως εἶπα (ὅπως ἄφησα νὰ νοηθῇ), περιμένα πάντα νὰ τοὺς δῶ μιὰ μέρα νὰ τὰ παρατᾷν βαριεστισιμένοι ὅλα, νὰ φορᾷν τὶς γελαστὲς καὶ κουνιστὲς θρακοῦλες τους καὶ νὰ κατεβαίνουν τρία-τρία τὰ σκαλιὰ τῆς ξυλόσκαλας (οὔτε τρία-τρία, μιὰ καὶ κάτω) φεύγοντας γιὰ τὸν κάμπο καὶ τὸ χωριὸ τους.

Κ' ἔγινε αὐτὸ μιὰ μέρα, μονάχα πὺδ ἐκεῖνοι δὲν πήδηξαν ἴσα στὸ δρόμο, μὰ κατέβηκαν (ὅσοι κατέβηκαν) θλιμμένα καὶ βαρεῖα τὴν ξυλόσκαλα (ἕνα-ἕνα, μισό-μισὸ σκαλι) κ' οἱ θρακοῦλες πὺδ ξεκίνησαν (ὅσες ξεκίνησαν) δὲν ἦταν γελαστὲς καὶ κουνιστὲς μὰ μαῦρες-μαῦρες κ' ἀσάλεντες...

Ἦταν μιὰ νύχτα παγωμένη. Στὴ χαράδρα σφύριζε ἀπὸ ἔνωρις ἕνας ἄγριος βορριάς. Στὶς δυὸ ἢ ὅρα δυνατὰ χτυπήματα τραντάξαν τὴν πόρτα μου. Ἦταν ὁ ἀποθηκάριος. Μπήκε μέσα λαχανιασμένος. Πῆρε φωτιὰ τὸ Μεταλλεῖο. Ἐπρεπε νὰ πᾶμε ἀμέσως νὰ δώσουμε γύψο. Μιλοῦσε θραχνὰ μὲ κομμένη κί' ἀγνώριστη φωνή.

Δὲν ἔπρεπε νὰ διαδοθῇ στὴν πόλιν. Γρήγορα. Μᾶς περιμένει τ' αὐτοκίνητο.

Ὅταν φτάσαμε στὸ Μεταλλεῖο ἕνας σωρὸς ἐργάτες ἦταν μαζεμένοι μπροστὰ στὴ γαλαρία. Πηγαινοερχόντουσαν, μαῦρες σκιές, σπρωχνόντευσαν, συνωσιζόν-

τουσαν. Ὡστόσο οἱ φωνές ἦταν παράξενα λίγες. Λὲς κι' ὄλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ πρὶ λίγη ὥρα εἶχαν ἀντικρύσει τὸ θάνατο βουβάθηκαν. Τὸ μυαλό ἔμενε ἀκόμα ζαρωμένο, κρυμμένο σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ κρανίου. Καὶ μαζί του ἔμενε πνιγμένη στὸ λαρύγγι ἡ φωνή.

Ἐμεῖς ἄδικα εἶχαμε πάει γιὰ νὰ δώσουμε γύψο (Κλείνουν μὲ τὸ γύψο τ' ἀνοίγματα γιὰ νὰ μὴν ξαπλώσῃ περισσότερο ἡ φωτιά). Εἶχαν ἤδη σπάσει τὴν πόρτα τῆς ἀποθήκης. Ἡ ἀγωνία τοῦ πλήθους (ἐκείνη ἡ σιωπηλὴ ἀνήσυχη ἀγωνία ποὺ τετραγωνιζόταν ἀπ' τὸ πηχτὸ σκοτάδι) ἦταν γιὰ τοὺς δεκαπέντε ἐργάτες τοῦ Ὀχτώ ποὺ ἦταν ἀκόμα μέσα. Καὶ μὴν πῆς γιὰ δικὸ καὶ μὴν πῆς γιὰ φίλο. Ἦταν ὄλοι δικοὶ τους ἐκειμέσα. Μαζί τους εἶχαν συνταυτίσει ἀπόψε τὴν τύχη τους. Στ' Ὀχτώ κινδύνευαν οἱ ἴδιοι, δὲν εἶχαν ἀκόμα σωθῆ ὀλάκεροι.

Ἦθελα κ' ἐγὼ νὰ κάνω κάτι μὰ δὲν ἔβρισκα τί. Κανένας δὲ μὲ πρόσεχε καὶ κανένας δὲ μὲ χρειάζοταν. Στάθηκα καὶ κύταξα τοὺς τῶν πρώτων βοηθειῶν ποὺ φορούσαν βιαστικά ἕνας-ἕνας τὶς μάσκες τους καὶ χανόντουσαν μέσ' στ' ἀνοιχτὸ στόμα τῆς μίνιας ποὺ ἀνάδινε καπνὸ καὶ τρόμο.

Ξαφνικὰ ἀκούστηκε ἕνας δυνατὸς θόρυβος μηχανῆς ποὺ ξεκινοῦσε. Γύρισαν ὄλοι ἔχπληχτοι.

—Τί; Δὲ δούλευε ὁ ἀεριστήρας;

Τὰ πρόσωπα θᾶχαν χλωμιάσει, τὰ χεῖλη θᾶχαν ἀσπρίσει.

—Δὲ δούλευε ὁ ἀεριστήρας;

Πλανέθηκε ἡ ἐρώτηση σὰν κατάρρα, ἔσταξε στὶς καρδιὲς τρεμουῖλα καὶ κομματιάστηκε φριχτὴ σὲ χίλια στόματα.

—Τώρα ἔβανε μπροστά;

Ἀπειλή, φοβέρα μονάχα δὲν ἔγινε. Δὲ μποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ φοβέρα ἐκείνη τῆ στιγμῆ. Δὲ φοβερίζουν ἄνθρωποι ζαρωμένοι κάτω ἀπ' τὰ φτερά τοῦ χάρου, σκασμένοι ὡς τὴν ψυχὴ, ἀπορημένοι ἀκόμα πῶς γλύτωσαν — ἂν γλύτωσαν, ἂν ἦταν ἀλήθεια ὅλα αὐτὰ ἢ ἂν ὄνειρευόντουσαν καὶ δὲν εἶχαν παρὰ νὰ κάνουν μιὰ ἔτσι καὶ νὰ ξυπνήσουν στὸ κρεβάτι τους...

Σὲ λιγάκι ἔβγαναν τὸν πρώτο, ὕστερα τὸ δεύτερο, τὸν τρίτο ἀπ' τοὺς δεκαπέντε. Τοὺς ἔβγαναν ὄλους. Οἱ τέσσερις ἦταν νεκροί. Κοιτόντουσαν μ' ἀνοιχτὰ τὰ σκέλια καὶ τὰ χέρια, μὲ τὰ πανταλόνια καὶ τὰ πουνκάμισα λυτὰ, ξεσκιωμένα κ' ὀλόβρεχτα ἀπ' τὸ νερὸ ποὺ τοὺς εἶχαν ρίξει πρὶν ἀκόμα βεβαιωθοῦν πῶς ἦταν νεκροί.

Μέσα σ' αὐτοὺς μοῦ φάνηκε πῶς ἦταν κ' ἕνας ἀπ' τοὺς γείτονές μου. Πλησίασα καὶ κύταξα. Ναί, ἦταν ὁ Γιαννῆς. Ἕνας ἄλλος γείτονάς μου, ὁ Ἀνδρέας, ἐρχόταν ἐκείνη τῆ στιγμῆ κ' ἔπεφτε κλαίοντας ἀπάνω του σὰν παιδάκι.

Πρὶ φύγω μοῦπαν πῶς μὲ ζητοῦσε ὁ Διευθυντής. Καθόταν ταραγμένος καὶ νευρικός στὸ βάθος τῆς Ἀποθήκης. Ἦθελε νὰ μὲ προειδοποιήσῃ πῶς αὔριο μποροῦσαν νὰ γίνουν ἀνακρίσεις γιὰ τὸν ἀεριστήρα. Ὁ ἀρχιεπιστάτης εἶχε φοβηθῆ μὴν ξαπλώσῃ ἡ φωτιά καὶ τὸν σταμάτησε. Αὐτὸ τοὺς σκότωσε. Δυὸ λεπτὰ ἀκόμα καὶ δὲ θὰ γλύτωνε κανένας ἀπ' τ' Ὀχτώ. Ἐπρεπε νὰ σκεπαστοῦν τὰ πράγματα. Περᾶστε τὸ πρῶτ' ἀπ' τὸ σπιτί. Σὺμφωνοί;

—Σύμφωνοι.

“Όταν ἔφταξα στὴν πόλη χάραξε. Ἀνέβηκα τὴν ξυλόσκαλα τοῦ μισανωγιοῦ νὰ δῶ. Ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτή μὰ δὲν ἦταν κανένας μέσα. Θὰ τοὺς εἶχε εἰδοποιήσει ὁ Ἀνδρέας.

Ἔμειναν τρεῖς πιά. Μὰ δὲν ἔμειναν οὔτ’ αὐτοί. Τὴν ἄλλη μέρα μάζεψαν τὰ στρώματά τους καὶ τὰ μπασιῦλα τους κ’ ἔφυγαν. Κατέβηκαν τὴν ξυλόσκαλα ἕνα-ἕνα, μισό-μισό σκαλί κι’ ἀμίλητοι. Ἦταν οἱ νικημένοι. Σ’ ἕνα μπογαλάκι θάταν δεμένη ἡ θρόακα τοῦ Γιαννῆ. Ἦταν αὐτὴ ποῦχε ἔρθει πρὶ λίγο καιρὸ γελαστή καὶ κουνιστή.

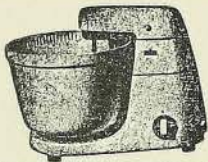
(1938)

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΗΛΙΑΔΗΣ ΛΤΔ.

Χωρίς Δεφτά;

ΛΕΥΚΩΣΙΑ
ΛΕΜΕΣΟΣ
ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ
ΛΑΡΝΑΚΑ
ΜΟΡΦΟΥ

BRAUN

«ΟΙΚΙΑΚΑ
MIXERS»

GALA

ΑΓΓΛΙΚΑ ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ
10 ΤΥΠΩΝ
ΑΥΤΟΜΑΤΑ - ΗΜΙΑΥΤΟΜΑΤΑ

**Parkinson
Cowan**

ΚΟΥΖΙΝΑΙ
ΓΚΑΖΙΟΥ

«ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ»
ΙΟΕΤΗΣ ΔΩΡΕΑΝ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΙΣ

 SMEG

ΚΟΥΖΙΝΑΙ
ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ

ΤΗΛΕΟΡΑΣΕΙΣ

Pam

ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ

PHONOLOA

ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΜΟΔΕΛΛΩΝ
25' ΕΓΧΡΩΜΕΣ

ΨΥΓΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΑ
ΨΥΓΕΙΑ ΟΙΚΙΑΚΑ

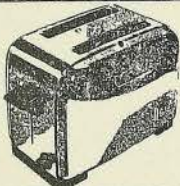
(ΜΕ ΞΕΧΩΡΙΣΤΟΝ
ΘΑΛΑΜΟΝ)

IGNIS

ΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΑΙ
12.000 ΨΥΓΕΙΩΝ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΣ

GALA

ΨΥΓΕΙΑ
ΟΙΚΙΑΚΑ - ΕΜΠΟΡΙΚΑ
ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ

ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΣΙΔΗΡΑ - ΚΑΠΗΡΟΘΗΚΕΣ
ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ
ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ

ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ !
ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ !

ΔΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ

Η ΕΓΓΥΗΣΙΣ ΜΙΑΣ ΚΑΛΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

ΠΑΓΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ: ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Λεωφόρος Όμηρου 30 — Τηλ. 76235/6/7

Ταχ. Κιθ. 1352 — Τηλεγρ. "PANCYPRIAN"

Γραφείον Λονδίνου: **308, Regent Str. W.1.**

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ:

ΛΕΜΕΣΟΣ	:	Άκίνητα Σπ. Παυλίδη (1ος όροφος) Όδος Αγίου Ανδρέου,	Τηλ. 4000
ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ	:	Γωνία Σταδίου & Έλευθερίας,	Τηλ. 63292
ΛΑΡΝΑΞ	:	Ζήνωνος Κιτιέως 111,	Τηλ. 3148

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ:

ΜΟΡΦΟΥ	:	Άγίου Γεωργίου 2.	
ΠΑΦΟΣ	:	Λεωφόρος Μακαρίου Γ' 127Α,	Τηλ. 2580

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ:

- ΖΩΗΣ
- ΠΥΡΟΣ
- ΘΑΛΑΣΣΗΣ
- ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
- ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
- ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
- ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ
- ΘΡΑΥΣΕΩΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΩΝ

κ.λ.π.

ELLA PLAN — ΜΑΘΗΤΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ